

મોતાળા પ્રાણી કથા.

તપ્તી પુરાણ, દંત કથા તથા કલ્પિત અનુમાનને આધારે
રચી છપાવી પ્રકટ કરી.

રચનાર તથા પ્રકટ કરનાર

રાવ સાહેબ મયારામ શંભુનાથ

પેન્શનર હોયુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર

ગિત્તર ભાગ.

સુરત:

"સોદાગર" પ્રેસ, બક્ષી દરિયા મહેલમાં છાપી.

સ વત ૧૯૪૭.

સને ૧૯૫૧.

કીમત રૂ ૧) એક. પોષ્ટેજ આના હોઠ બૂકડા.

श्री साहेब भयाराम शंभुनाथ, उमर ७५ वर्ष की
तथा तनो दास, भोलीदास, उमर ७५ वर्ष की.

૪૮૪૬

મોતાળા પ્રાસણ કથા.

તાપી પુરાણ, દંત કથા તથા કલ્પિત અનુમાનને આધારે
રચી છપાવી પ્રકટ કરી.

રચનાર તથા પ્રકટ કરનાર

શવ સાહેબ મયારામ શંભુનાથ

પેન્શનર ટ્રાયુટી એન્ડ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર

ગિત્તર ભાગ.

સુરત:

“સોલાગર” પ્રેસ, બક્ષી દરિયા મહેલમાં છાપી.

સંવત ૧૯૪૭.

સને ૧૯૯૧.

કીમત રૂ ૧) એક, પોસ્ટેજ વ્યાનો દાઠ ભૂદં.

MOTALA BRAHMIN KATHA.

OR

*The History of the Motala Brahmin Sub-
division, compiled from the Extracts from
the Tapi Pooran, Traditions and In-
ferences drawn from Pooranic
Authorities*

By

RAD SAHEB MAYARAM SHAMBHUNATH.

PENSIONER DEPUTY EDUCATIONAL
INSPECTOR, N. D.

SURAT.

Sodagar Press Buxee's Daria Mehel.

V. S. 1947.

A. D. 1891.

Price Re. 1 and Postage.

જાહેરખબર

આ પુસ્તકના અગાઉથી ઘરાક થનારાઓ પાસેથી પ્રત એકે રૂ ૦૧૧.

માછળથી થનારા પાસેથી પ્રત એકે રૂ. ૧)

પોષ્ટેજ આના દાદ જૂડું.

આ પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં.

મેતા, ચારપાડ, તથા સુરતમાં ગ્રંથ કર્તા પાસેથી. તેન ઘર વા-
ડીફળીએ. સુરત.

સુરત—હાઈ સ્કુલના હેડમાસ્તર પાસેથી

જાડ્ય—હાઈ સ્કુલના આસિસ્ટન્ટ માસ્તર પાસેથી.

નડીઆદ—રા. સા. મણીલાલ નમુલાલ દિવેદી પાસેથી.

અમદાવાદ—ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસૈટી તથા દેં.ચુટી એજ્યુકે-
શનલ ઇન્સ્પેક્ટર તથા તેમના આસિસ્ટન્ટ પાસેથી તથા
બંને ટ્રેનિંગ કાલેજના પ્રિન્સીપાલો પાસેથી.

રાજકોટ—હાઈ સ્કુલમાંથી.

વડોદરા—ડરેક્ટર આફ વર્નાક્યુલર ઇન્સ્ટ્રક્શન.

મુંબઈ—માણેકલાલ ધીરજીરામ. કેશવજી શાલવાળાની ત્રાડી કાલ-
કાદવી રસ્તો.

પ્રસ્તાવના.

આ કથા લખવાનું તથા છપાવવાનું મારાં મનમાં ઘણાં લાંબા સમયથી ઘોળાયાં કરતું હતું, પણ પુસ્તક રચવા જોગ સામગ્રી તથા સાધન અને ભરોસા પડતી વિચિત્ર ન મળ્યાથી, એ કામ કરવાનું મારું મન હઠી જતું. પછી તાપી પુરાણની ૧ પ્રત ભટ્ટ રામચંદ્ર કેશવરામ વામડોત પાસેથી તથા ૧ પ્રત મારી પાસે હતી તથા મોતાના પ્રાહ્મણના ભાગ ભટ્ટ ભવાનીશંકર મહેશ્વર પાસેથી મળવાથી, તે મેળવી ભટ્ટ જીવણરામ મંછારામ પાસે જોવરાવી સંશોધન કર્યું તથા અર્થ કરાવ્યા, તેથી તથા કડોદમાં વ્યાસ કૃષ્ણારામ મહાદેવ પાસે પદ્યમાં મેં તાપી પુરાણ જોયાથી, તેમાં વ્યાખ્યેશ્વર મુર્તિેશ્વર પ્રભાવ નામનો અધ્યાય, મોતાના પ્રાહ્મણોની કથાના ભાગ સાથે મળતો આવ્યાથી, પુસ્તક રચવાની હિંમત આવી. મારા મનમાં કડોદવાળો છંદ બંધ ભાગ પાછળ ટાંકવાની મરજી હતી, પણ ઘણુંક લખાણ તથા ઘણો પ્રયાસ કર્યા છતાં તે મળ્યો નહીં, તેથી તે ટાંકવા વગરજ છપાવવાનો નિશ્ચે કર્યો.

પુસ્તક રચ્યાં પછી તેનો ખરડો મોતાના ભટ્ટ જીવણરામને તથા ઊપાધ્યાય નરભેરામ રામશંકરને બતાવ્યો, તેમાં તેમણે સુધારો, વધારો તથા કેટલીક વાત કાઢી નાખવા સૂચના કરી, તે પ્રમાણે કર્યું. ગયા જોઠ મહીનામાં કરાઢાની ચાર કન્યાનાં મોતામાં લગ્ન થયાં, તે સમયે કેટલાએક સુજ્ઞ તથા વિદ્વાન સજ્જનોનો મને બહુ આગ્રહ થયો કે તમે એ મોતાળાની કથાનું પુસ્તક લખ્યું છે, તે છપાવો. તેથી, પ્રથમ લખેલાં પુસ્તકમાં કેટલોક ફેરફાર કરી ઝોરપાડવાળા મેહેતા સદાશીવ હરલાલને તે વાંચવા આપ્યું, તેણે પણ કાંઈક જીજ્ઞસૂચના કરી અને એ પુસ્તકની કથા બાબત દેશાદ્ય કાશીપ્રશાદ સદાશીવ વકીલ તથા વાલીઆ કુલ્લભરામ નાનાભાઈને તેમાં સમાયલી વાતની હકીકત કહી તેમણે પણ કેટલીક ચાગ્ય સૂચના કરી તે પ્રમાણે ફેરફાર કર્યો. છેલ્લે સરલતા શાસ્ત્રી પ્રાણજીવન ઇચ્છારામ, જે પેન્સનર મેહેતાજી છે, તેમને તે પુસ્તક જાગીરદાર હરપ્રશાદ વેણીશામદને બતાવી તે વાંચી સૂચના

કરવા સંખ્યાથી, તેમણે કુટલીક સૂચના કરી. તે પ્રમાણે મેં તેમાં ફરકાર તથા વધઘટ કરી. એ વિષે સરસના પુરાણી ઊમીઆશકર શુકલની પણ સૂચના ધ્યાનમાં લીધી.

એ રીતે મોતાળા ખાહણના મોતા, ઓરપાડ અને સરસ ત્રણે બોરાના પટેલ, કારભારી તથા વિદ્વજ્જનની સૂચના સ્વિકારી તે દાખલ કરી પુસ્તક રચ્યું છે.

મારા મનમાં ફક્ત ઐતિહાસિક ભાગજ તથા તેમાં રૂઢી તથા સ્થિતિ સૂધારવાના ઉપાય તથા પુરાણોક્ત ઉત્પત્તિ અને ક્રિયાભાગ તથા ધારાજ લખી એ પુસ્તક સમાપ્ત કરવાનું હતું. પણ ત્રણે ગામમાં વસ્તીનો ક્ષય થતો જાય છે, તે જોઈ વસ્તીની યાદી પણ લખવી એ ઘટિત લાગ્યું, કે તેથી ક્ષય વૃદ્ધિનો સુમાર ભવિષ્યમાં નીકળી શકે, એમ ધારી, ત્રણે ગામનાં નામાંની યાદી પણ પૂરવણીમાં વધારી છે, તેથી પુસ્તક ધાર્યો કરતાં સવાગણુ બલકે દોઢુ થવા ગયું છે, પણ કીમતમાં જાહેરખબરમાં દર્શાવ્યા કસ્તાં વધારે કરવો યોગ્ય ન જાણાયાથી તેમ કચ્છું નથી.

કરાઈ ન્યાતના ખાહણોનો મોતાના મોતાળા ખાહણો સાથે કન્યા વેહેવાર થયાથી નીકટ સંબંધ થયો, તેની કથા લખવાનું પણ મન થયું, પણ પરિપૂર્ણ ન મળી, તોપણ જોટલી મળી શકી તેટલી ટુંકામાં વર્ણવી તેમનાં નામાંની ટીપ પણ પૂરવણી **જ** તથા **ટ** માં દાખલ કરી છે.

છેલ્લે વિનયપૂર્વક નિવેદન કરવાની બે હાથ જોડી સ્વજ્ઞાતીના સન્ન તથા વિદ્વાન મંડળને વિનંતિ કરે છું, જે આ પુસ્તક ઐતિહાસિક છે તેમાં વાસ્તવિક, યથાતથ્ય તથા ખરેખરું વર્ણન ટીકાસહિત આવડું જોઈએ, તે પ્રમાણે કરવાની મારી રચી, તેને ઉપર લખેલાં કારણોથી નહિ આવવાથી રચી પૂર્વક આ ગ્રંથ રચાયો નથી. વિદ્વન્મંડળ તથા ન્યાયી સન્નનો ખોડ કાઢે એવો છે. પણ લોક રચતો કરવા પ્રયાશ કર્યો છે; તે ધ્યાનમાં રાખી દોષ તરફ લક્ષ ન દેતાં, ગુણ તથા સાર લેવા વિનંતિ છે. એ ઉપરથી ધ્યાનમાં આવશે જે યથાસ્થિત વિવેચન થયું નથી, પણ આ પુસ્તકની ખીણ આવૃત્તિ કાઢવાનો

પ્રસંગ આવે, મારી હયાતી ત્યાં સૂઘી કાયમ રહે, અને મારાં લખાણની સૂચના પ્રમાણે મારા સ્વજ્ઞાતીયનો, સ્થિતિ, રૂઢી તથા રહેણી, કરણીમાં રૂચીપૂર્વક શુધારો થાય તો, પ્રસંગ આવે ધારેલી મુશ્કેલ પ્રમાણે ફેરફાર કરવાનું મારાથી બની શકશે. મારાથી ન બને અને કોઈ પ્રસિદ્ધી પામેલો, વજનદાર તથા વિદ્વાન, ખડુ જથાવાળો, ખીજી આવૃત્તિ કરવા તૈયાર થશે અને મારી હયાતીમાં મારા અભિપ્રાય લેવા સૂચવશે, તો તેને અંથ સ્વામિત્વનો અખતાર અપિવા પ્રસંગોપાત ચૂકીશ નહીં.

છેલ્લે આ નહાનાં પુસ્તકમાં જે સૂચના કરી છે તેના વાસ્તવિક વખાણ રાજેશ્રી નરભેરામ મણીશંકર જોશી તથા રાજેશ્રી મનસુખરામ પ્રાણુજીવન પટેલ તરફથી થયાં છે તથા તેની અગત્યતા વિષે લખાણથી મને લખ્યું છે તથા મોતા, ઝોરપાડ તથા સરસના કોટલાએક સંભાવિત ગૃહસ્થો તરફથી મોકલે કહ્યું છે, તે આ ઠેકાણે લખતાં પાર આવે નહીં પણ તેમનો તથા ઉપર લખેલા વિદ્વાનોનો વિનય પૂર્વક આભાર માનું છું.

છેલ્લે મેં આ પુસ્તકમાં ભાષા સરળ વાપરી છે તથા એમાં જે જે સૂચનાઓ કરી છે તે નિશ્ચિતપણે, અસ્વાર્થભાવે અને નિર્ભીકે કરી છે, તેમજ આ પુસ્તક છપાવવામાં મેં, શ્રમવ્યય, દ્રવ્યવ્યય અને શોધ કરવામાં કશર કરી નથી તે ધ્યાનમાં આવશે. પૈસા કમાવવાના હેતુથી એ રચ્યું નથી તથા છપાવ્યું નથી. એમાં જે સૂચના છે તે પ્રમાણે મારા સ્વજન, સ્વજ્ઞાતીય તથા જેને લગતું વળગતું હોય તે વર્તે, એટલે મારો હેતુ સફળ થયો એમ હું સમજીશ. એ વિનંતિ.

આ પુસ્તકમાં ૮ પ્રકરણ છે. ૧ લામાં વ્યાખ્યા; બ્રાહ્મણની તથા મોતાળા બ્રાહ્મણની; ૨ જામાં મોતાળા બ્રાહ્મણની ઊત્પત્તિ; ૩ જામાં વસ્તીના સ્થાન; ૪ થામાં વસ્તીનાં બીજાં સ્થાન, ૫ મામાં મોતાળા બ્રાહ્મણનાં વેદ, શાખા, ગોત્ર, પ્રવર, મત્ત, ગોત્રજ, ઇષ્ટદેવ, ગણપતિ, ભિરવ, અને સૂત્ર; ૬ ઠામાં અટક તથા પૂર્વેનાં ધંધા; ૭ મામાં પૂર્વેની સ્થિતિ, રૂઢી, તથા આધુનિક સ્થિતિ, રૂઢી; ૮ મામાં મોતાળા બ્રાહ્મણની સ્થિતિ સુધારવાના ઉપાય. એ રીતે ૮ પ્રકરણ તથા અં થી ઠ સુધી પૂરવાણી ૧૫ છે. તેમાં નામાંકિત તથા પરાક્રમી પુરૂષો વિષે પણ

કેટલુંક વિવેચન કર્યું છે. તેથી હું ધારું છું જે આ પુસ્તક સર્વે
 જ્ઞાતિ પુરૂષ સ્ત્રી આબાજાદિને ઉપયોગી થઈ પડવાનો સંભવ દિસે છે.
 તથાસ્તુ. છેલ્લે જેઓએ ઉદારપણાથી આ ગ્રંથને આશ્રી આપી ખ-
 રીદ કર્યો છે, તેમનાં પન્હોતાં નામની યાદી છેલ્લે છપાવી તેમનો મ્હોટો
 આભારમાનું છું.

મોતાળા બ્રાહ્મણ કથાની અનુક્રમણિકા.

મસ્તાવના	૫૪.
મકરણ ૧ જી. બ્યાખ્યા બ્રાહ્મણની તથા મોતાળા બ્રાહ્મણની	૧
મકરણ ૨ જી.	
મોતાળા બ્રાહ્મણની ઉત્પત્તિ	૨
મકરણ ૩ જી.	
વસ્તીનાં સ્થાન	૩
મકરણ ૪ થી.	
વસ્તીના બીજાં સ્થાન	૭
મકરણ ૫ મું.	
મોતાળા બ્રાહ્મણના વેદ, શાખા, ગોત્ર, મવર, મત્ત, ગોત્રજ, ઇ- છદેવ, ગણપતિ, ભિરપુ, અને સૂત્ર	૯
મકરણ ૬ કું.	
અટક તથા પૂર્વના ધંધા	૧૦
મકરણ ૭ મું.	
પૂર્વની સ્થિતિ, રૂઢી તથા આધુનિક સ્થિતિ રૂઢી	૧૩
મકરણ ૮ મું.	
મોતાળા બ્રાહ્મણની સ્થિતિ સુધારવાના ઉપાય	૧૯
પૂરવાણી અ.	
તાપી પુરાણમાંથી ઉત્પત્તી.	
અથ તાપી મહાત્મ્યે શ્રી રામેશ્વર મુક્તિશ્ચર પ્રભાવ વર્ણનો નામ દ્વાવિંશતિમોધ્યાય:	૩૫
પૂરવાણી ઇ.	
મોતાળા મોતાળા બ્રાહ્મણના ધારા	૪૪
પૂરવાણી ઉ.	
ઘોરપાક, સરસના મોતાળા બ્રાહ્મણના ધારા	૪૯
પૂરવાણી ક.	
મરણ ક્રિયા વિધિ છાહ સૂધી	૫૪

પૂરવાણી રવ.

એકાદશા, દ્વાદશા, ત્રયોદશા, પાટલો, ઉણમાસિક, લીલદાહ ક્રિયા
વગેરે ૫૮

પૂરવાણી ગ.

તડ અગર પક્ષની વધારે વિગત ૬૨

પૂરવાણી ઘ.

વારસાના ધારા ૬૫

પૂરવાણી ચ.

મોતાના મોતાળા પ્રાણીઓનાં નામાંની યાદી ૬૬

મોતાની અપુત્રવાન મોતાળી પ્રાણીઓનાં નામાંની યાદી ૭૨

પૂરવાણી છ.

કરાડા પ્રાણી કથા, અદ્ભૂત ખનાવ ૭૪

પૂરવાણી જ.

કરાડા પ્રાણીનાં નામાંની યાદી ૭૮

પૂરવાણી ઙ.

ઝારપાડના મોતાળા પ્રાણીઓનાં નામાંની યાદી ૭૯

પૂરવાણી ટ.

સરસના મોતાળા પ્રાણીઓનાં નામાંની યાદી ૮૭

પૂરવાણી ઠ.

મોતાળા પ્રાણીની ન્યાતમાં નીમાંકિત અને પરાક્રમી માણસો થઈ
ગયાં તેમની સંક્ષિપ્ત વાત ૯૧

મોતાળા પ્રાણી કથા પુસ્તકના અગાઉથી ઘરાક થનાર ઉદાર ગૃહ-
સ્થોના નામાંની યાદી ૯૭

મોતાળા બ્રાહ્મણ કથા.

પ્રકરણ ૧ લું.

વ્યાખ્યા બ્રાહ્મણની તથા મોતાળા બ્રાહ્મણની.

બ્રાહ્મણ એટલે બ્રહ્મને ઓળખે, તેનાથી હરે તથા તેના નિયમ, શાસ્ત્ર, વેદ, *સ્મૃતિઓ, ૧૮ પુરાણો, વેદાંગ, જ્યોતિશ, વ્યાકરણ, નિરૂક્ત વગેરે, ૧૦૮ ઉપનિષદ્, પ્રમાણે વર્તે તે; ષટ્કર્મ એટલે દાન લે આપે, યજ્ઞ કરે કરાવે, વેદ ભણે ભણાવે, એ ષટ્કર્મ કરે તે બ્રાહ્મણ.

ન્યાત એની વ્યાખ્યા. વ્યુત્પત્તિ. એ શબ્દ જ્ઞાત એટલે જ. છાએડી, ઓળખાએડી એ ઉપરથી પડેલો દિસેછે. એટલે તેના કર્મ, રહેણી, કરણી, સદમદ આગ્રહ ઉપરથી ઓળખાએલી રીતથી, ગામ શહેરથી જાણવામાં આવેલી, એ ન્યાત. પૂર્વે ગૂજરાતી બ્રાહ્મણોની એકજ ન્યાત હતી; તે વિષે શ્લોક:—

ઉદિચ્યાઃ ઋષયઃ સર્વે નમુદાઃ નચ નાગરાઃ ॥

અર્થ.—બ્રાહ્મણ સર્વે ઉદિચ્ય છે (ઉત્તરનાવાસી). મોઢ અને નાગર (મૂર્ખ કે નગરવાસી) કોઈ નથી.

એ ઉપરથી બ્રાહ્મણની એકજ ન્યાત ઔદીચ હતી. નાગર વડનગરના વડનગરા નાગર, વિરાલનગરના વિશલનગરા નાગર, મોઢેરાના મોઢ, ખેડ (બ્રહ્માની) ના ખેડાવાલ થયા. એ રીતે ગામ પરત્વે, ખાંત પરત્વે, શહેર કે નદી, મહાદેવ કે કુંગર વગેરે પરત્વે નામ પડ્યાં.

વળી કુટલાએક રાજની દક્ષણા નહીં લીધી, અને ટાણું વળીને
 ઘેરા, તે ટાણકીઆ ઔદીચ, કુટલાએક કિલ્લા બહાર રહ્યા, તે બાજ,
 (બાહ્ય) ખેડવાળ, અને કુટલાએક મહિ રહ્યા, તે ભીતરા ખેડવાળ
 કહેવાયા. કુટલાએકને મુસલમાનોએ વટાવ્યા, તેથી તેઓથી જે જૂદા
 રહ્યા, તેઓ તે ગામને નામે ઓળખાયા, તેથી ભરૂચના તે ભાર્ગવ,
 હરશોળના હરશોલા, ખોરશદના ખોરશદા, શિહોરના શિહોરા, રથિકપુ-
 રના રાયકવાળ, મોતાના મોતાળા, રોડશોહેરના રોડવાળ, ગોમતીપુરના
 ગોમતીવાળ, શ્રીમાળના શ્રીમાળી, ઊનાના ઊનેવાળ, કંડોળના કંડો-
 જીઆ, ઊસગામના ઓસવાળ, કામડેજના કામડેજ, અનાવલના અ-
 નાવલા, સોમનાથ મહાદેવના સોમપરા, ગિરનાર કુંગરના ગિરનારા,
 ગોડના શ્રીગોડ, ઇત્યાદિ; એ રીતે કહેવાયા; અને કન્યાવહેવાર
 તેમાંજ રહ્યો.

વળી અનુકુળતા માટે એક ન્યાતમાં પૂણ સંવાહ બંધાયા. તેમાં
 કુટલાંક પાસે પાસેનાં ગામોના જયો થયે, તેમાંજ કન્યા લેવો દેવી, એવું
 ક્યું.

એ રીતે મોતવાળા એ શબ્દમાંથી “વા” એ અક્ષરનો લોપ થઇ, જેમ
 સુખવાળું એવું સુઆળું=સુંહાળું અગર સુંવાળું થયું, તેમજ મોતાળ
 એ શબ્દ થયો. એ રીતે *મોતાળાની વ્યાખ્યા છે.

પ્રકરણ ૨ જી.

મોતાળા પ્રાક્ષણની ઉત્પત્તિ.

એક તાપી પુરાણમાં મોતાના પ્રાક્ષણની ઉત્પત્તિ વિષે એમ છે ને,
 શ્રી રામચંદ્રજી રાવણ રાક્ષસનો નાશ કરી બહુધાન આવ્યા; ત્યાં
 રૂશીઓ હતા, તેઓને પૂછ્યું ને, મને બે છાયા પડે છે, તે શું હશે!

*મોતાળાને કુટલાક સંસ્કૃત સમજનારા મૌકિક પ્રાક્ષણ પણ કહે છે; તેનું
 પ્રકરણ પ્રકરણ ૨ જી. ઉત્પત્તિ જુઓ.

તેઓએ જવાબ દીધો ને, તમે બ્રહ્મ રાક્ષસનો વધ કર્યો, તેથી તમને બ્રહ્મહત્યા લાગી માટે બે છાયા પડે છે. તે ક્યારે મુક્તિ પામશે? એવું પૂછતાં, તેઓએ કહ્યું ને, આગળ જતાં પવિત્ર ભૂમિ આવશે, ત્યાં મુક્તિ પામશે. આગળ ચાલતાં મોતા ગામ પાસે આવ્યા, ત્યાં તે છાયા મુક્તિ પામી. ત્યારે ત્યાં યજ્ઞ કરવાનો રામચંદ્રજીએ નિશ્ચય કર્યો. તે વાસ્તે બ્રાહ્મણો જોઈએ તે માટે હનુમાનજીને બહુધાન મોકલ્યો. તેણે રૂશીઓને વિતંતિ કરી, તો રૂશીઓએ કહ્યું, કે અમે તપશ્ચર્યા કરીએ છીએ. અમારે યજ્ઞમાં આવવું નથી. તે ઉપરથી હનુમાનજીને રીશ ચઢી, અને બળી મરવા માટે કાષ્ટ (સર્પણ) એકઠાં કરી ચિતા સળગાવી તેમાં પડવાની તૈયારીમાં છે, એવું જોઈ રૂશીઓ યજ્ઞ કરાવવા જવા કબુલ થયા. પણ *એક વાહન પર સર્વે આવીએ એમ કહ્યું, તે ઉપરથી હનુમાનજીએ પોતાનું શરીર પ્રચંડ વધાર્યું, તે પર બેસાડીને રૂશીઓને યજ્ઞ સ્થળે આણ્યા. યજ્ઞ થયા પછી ત્યાં મહાદેવની સ્થાપના કરી, તેનું નામ મુક્તેશ્વર (મુક્તિ થઈ ગઈ માટે) પાડ્યું. રામે બાણ મારી મોતા ગામમાં એક કુંડ કરી પાણી કાઢ્યું, તેનું નામ આને પણ રામકુંડ કહેવાય છે. અને મોતા ગામમાં વેળુનું મહાદેવનું લિંગ સ્થાપ્યું, તેનું નામ રામેશ્વર પાડ્યું. એવી વાત કહેવાય છે.

પ્રકરણ ૩ જી.

વસ્તીના સ્થાન.

રૂશીઓને મોતાની પવિત્ર ભૂમિમાં વસવા રામચંદ્રજીએ કહ્યું, તેથી તેઓ ત્યાં રહ્યા. બ્રહ્મરાક્ષસની હત્યાની મુક્તિ થઈ, તેથી ગામનું મુક્તપુરી અને બ્રાહ્મણોનું નામ મૌક્તિક પડ્યું. તેનો અપભ્રંશ થઈ

*બહુધાનથી મોતા પાંચ ગાઉ થાય છે.

આમનું નામ જોનું (મુસલમાનોથી મેતા) અને બ્રાહ્મણોનું નામ
જમિતાળા પડ્યું.

બીજા તાપીપુરાણમાં સરસ ગામ પાસે સિદ્ધનાથ મહાદેવ આગળ
એ છાયા પડવાથી શ્રી રામચંદ્રે યજ્ઞ કરવાનો આરંભ કર્યો. ત્યાં
બ્રાહ્મણો ભેઠએ, માટે હનુમાનજીને કોટલાપુર (કોટલાક શાલાપુર પણ
કહે છે.) મોકલ્યા. ત્યાંના બ્રાહ્મણોએ કહ્યું જે, અમે જોદાવરી (જંગા)
માં સ્નાન કરવાનું મૂકી ત્યાં નહીં આવ્યાએ, ત્યારે તેઓને કહ્યું જે,
ત્યાં ગંગા આવે તો કેમ? તેઓએ કહ્યું, તો ખરું. ત્યારે તેઓમાંના
કોટલાકને કહ્યું જે, તમે આ જંગામાં વેદના પાનાં મૂકો, તે ત્યાંના કું-
ડમાં તરી નીકળશે. તેઓ જ્યારે ઉપર કહેલી રીતે હનુમાનના શ-
રીર ઉપર એક વાહનમાં આવ્યા, અને ત્યાં રાત્રે બાણ મારી *કુંડમાં
પાણી કાઢ્યું, તેમાં પેલાં પાનાં કોરાં તરી નીકળ્યાં, તેથી ગંગા
પધાર્યા એમ સિદ્ધ થયું. ત્યાં યજ્ઞ કર્યો, અને મહાદેવની પ્રતિષ્ઠા
કરી તેનું નામ સિદ્ધનાથ પાડ્યું. રૂશીઓને ત્યાં વસવાનું કહેવાથી
તેઓ ત્યાં વસ્યા. તેઓપણ દ્રવિડત્યાની મુક્તિ થઈ ગયાથી મૌ-
કિતક કહેવાયા.

ત્રીજી કથા એવી છે જે, શ્રી રામચંદ્રજી પંચવટીમાંથી નીકળી
ખાગલાણ પ્રાંતમાં થઈ તાપી નદીનાં મુખ આગળ આવ્યા, ત્યાં ઘેલા
રામનાથ મહાદેવની સ્થાપના કરી, સુરત પાસે જહાંગીરપરામાં (કુરુક્ષેત્રમાં)
કુર્વેશ્વર મહાદેવની સ્થાપના કરી. ત્યાંથી ચાલતાં એક બ્રહ્મરાક્ષસને તેણે
માર્યો. તેનું માથું (શિર) સરસ ગામ આગળ પડ્યું, અને ઊર
(છાતી) ઓરપાડ ગામ આગળ પડી. તેથી તે ગામોનાં સરસ અને
ઓરપાડ (ઊર પતન) નામ પડ્યાં. આગળ ચાલતાં એ છાયા દે-

*કોટલાક વાહિરા મેતાળાને નામે ઓળખાય છે, એટલે તે મેતાવાળા અ-
સલ હશે. તેઓની મસીદ હતી, તેનો રસ્તો મેતામાં પટેલ ફળીઆ પાસે છે.

*આજે એ (કુંડ) ને બાણગંગા કહે છે.

† ખાનદેશમાં ખાગલાણપ્રાંત છે. (હાલ નાસિક જિલ્લામાં બિખો છે)

ખાઈ, તે જાત બોધાન (બહુધાન્ય) આગળ રૂશીઆને કહી. (પછી પહેલી કથા મમાણે ચાલે છે).†

બીજાં તાપી પુરાણમાં કથા છે, તે આગળ પૂરવણી *અ એમાં સાધ્યંત ઊતારો કર્યો છે, અને અર્થ પણ શ્લોકે શ્લોકના કર્યા છે; તે જાંચેથી સમજશે, તેથી તેના સાર અને ઊતાર્યો નથી.

દંત કથા એવી છે જે, રામચંદ્રજી રાવણનો વધ કરી મોતા ગામ આગળ આવ્યા, ત્યાં બીજી જાતની મુક્તિ થઈ ગઈ, તેથી મુક્તેશ્વર મહાદેવ આગળ યજ્ઞ કર્યો, તેમાં એક વાહન ઉપર (હનુમાનજીના પૂછડાં ઉપર) ખેસાડી બ્રાહ્મણોને કોલ્હાપુરથી આણ્યા. યજ્ઞ સમાપ્ત થયા પછી મુક્તેશ્વર તથા રામેશ્વર મહાદેવોની સ્થાપના કરી; અને બ્રાહ્મણ મારી રામકુંડ કર્યો. *પૂરવણી અ એમાં તાપીકાંઠેથી રૂશીઆને આ-ણ્યા, એમ લખ્યું છે, તે પ-૭ હોય અને પુરાણમાં ૧૮૦૦૦ અરાહ હજાર લખ્યા છે, તે પેલા રૂશીઆની સલાહથી કોલ્હાપુરથી આણ્યા હશે. બ્રાહ્મણોને ત્યાં વસાવ્યા, તેઓએ રામચંદ્રજી પાસેથી વર માગ્યો, ત્યારે એક ઢોલ આપ્યો; તે ઢોલ જ્યારે દુઃખ પડે, ત્યારે વગાડવો એટલે હું તમને સહાય થઈશ, એમ તેણે કહ્યું. એમ કહી રામચંદ્રજી ત્યાંથી ગયા. એક વખત બ્રાહ્મણોએ વગર દુઃખે ઢોલ વગાડ્યો, ત્યારે રા-મચંદ્રજીએ હાજર થઈને પૂછ્યું, કે કેમ ઢોલ વગાડ્યો. ત્યારે ફીકટ વગાડ્યો એમ નીકળ્યાથી તે ઢોલ લઈ ગયા, એમ કહેવાય છે. તેથી મોતાળા બ્રાહ્મણને આજીવિકાના કાંઈ સાધન નથી, એવું કહેવાય છે.

પણ અનુમાન એમ થાય છે જે, રામચંદ્રજીને પંચવટીમાંથી અ-ગ્રાધ્યા જવાનો સીધો રસ્તો ખાનદેશમાંથી માલવામાં થઈને હતો, તે છોડી આડે રસ્તે તાપીકાંઠે થઈને જવું એ માનવામાં આવતું નથી.

† જૂના પૂરવણી અ.

*આ પાંચ અધ્યાય વિષે મેં સાંભળ્યું છે જે. વિશ્વકેતુ નામે એક માતાજી બ્રાહ્મણ મરેઠાના દરબારમાં શાસ્ત્રી હતા, તેને ત્યાંના દક્ષણી શાસ્ત્રીને પૂછ્યું કે તમારી ઊત્પત્તિ કયું પુસ્તકમાં છે? ત્યારે તેણે તમને પૂછ્યું કે તમારી ક્યાં-માં છે. તેણે કહ્યું કે તાપીપુરાણમાં. તેઓએ કહ્યું કે ખતાપો. એમ કહેવાથી તાપીપુરાણ આણી ખતબુ. તેમાં ઉત્પત્તિ નીકળી.

વળી રામચંદ્રજીને બાર વરસ વનવાસનાં પૂરાં થવા આવ્યાં હતાં. ભરત, શત્રુઘ્ન તથા તેની પ્રજા અચોધ્યામાં તેની આતુરતાથી નિરિક્ષા કરતાં હતાં, તેથી એ વાત સંભવતી નથી. કદાચિત પૃથ્વી પર્યટણને અર્થે ગયા હોય, તો જેવી વાત તાપી પુરાણમાં લખેલી નીકળે છે, તેવી નર્મદા પ્રદક્ષિણ (રેવાખંડ) માં તથા અનાવલ પુરાણમાં પણ નીકળે છે, તેથી તાપી પ્રદક્ષિણા તથા નર્મદા પ્રદક્ષિણા એકે કાળે થઈ હોય એમ સંભવતું નથી. બ્રાહ્મણોને કોલ્હાપુર વગેરે સ્થળથી બોલાવી યજ્ઞ કરી ત્યાં વસ્તી કરી હોય એમ સંભવે છે. જંગલમાં ભિલ, રાક્ષસ વગેરે રહેતા, તેમાં ઊંચ પ્રતિના મનુષ્યની વસ્તી કરવી એ હેતુથી બ્રાહ્મણોને કોઈ તીર્થની જગાએથી બોલાવ્યા હોય તો હોય.

બીજું અનુમાન એમ થાય છે જે, મોતાળા બ્રાહ્મણોમાં કોઈની પાસે એક હજાર વરસથી ઉપરાંતનો લેખ જણાતો નથી. તેમજ એક એ તામ્રપત્ર મોતાની નજીકના બગુમરા ગામ આગળથી નીકળેલાં તેમાં શકે ૮૦૦ ને સુમારે ભર્યના રાઠોડ વંશના રાજાએ પેરોણાગામ અન્ન-છત્ર માટે કોઈ બ્રાહ્મણને દાનમાં આપેલું, તેમાં તેની હદમાં પશ્ચિમે મોક્ષિતક બ્રાહ્મણ ઈસંસ્થાન લખેલું છે, તેથી એક હજાર વરસ ઉપરાંત મોતામાં બ્રાહ્મણની વસ્તી લાગે છે.

મોતાળા બ્રાહ્મણોમાં લગ્નમાં પાંચ દિવસ કન્યા દક્ષિણી રૂઢી પ્રમાણે કચ્છ તથા અવળે છેડે પાનેતર પહેરે છે, તેથી તથા ઊનનો દારો મીઠળને બદલે પોંચીએ બાંધવામાં આવે છે, તેથી મોતાળા બ્રાહ્મણ અસલ દક્ષિણી હોય એમ દિસે છે. તેમજ મોતાળા કાઢવી શાખાના છે, તેજ શાખાના દક્ષિણમાં નાશિક, પંઢરપુર, શોલાપુર વગેરે ઠેકાણે છે; તેથી પણ મોતાળા દક્ષિણી હોય એમ લાગે છે.

ત્રીજું અનુમાન. કોઈ કાળે દક્ષિણમાં મોટો દૈવ કોપ થઈ દુબકાળ પડ્યો હોય, નદીનાં અગર સમુદ્રનાં પાણી બહુ ચઢ્યાં હોય, તેથી નોંશીને મોતામાં આવી વસ્યા હોય એમ લાગે છે. અગર રાજના જીવલમથી કે વટળવાના ભયથી અગર બૌદ્ધધર્મીઓના બળાત્કારથી ઝોલે

એલાં નાશી જઇ મોતામાં વસ્યાં હોય. મોતામાં વસવાની તથા નિર્વાહ કરવાની જગા ન રહી હોય, અગર ફેટલાંક વરસ મોતામાં રહી સુગમ પડ્યું ન હોય, અગર ખુશ્મ વિશેષ થયો હોય, અગર માંદો-માંદો વિશેષ થયો હોય, એવાં કારણથી થોડો ભાગ ઓરપાડ અને સરસ ગામ જઇ વસ્યો હોય, અને તેથીજ તેઓ પણ મોતાના નામ શાખી રહ્યા હોય, એમ સંભવે છે.

પ્રકરણ ૪ થું.

વસ્તીનાં સ્થાન.

જંબુસરના જાંબુ પ્રાક્ષણ એ પણ મોતાનાની પેઠે કાણ્વી શાખાના છે, તેથી તેઓ પણ એજ રીતે દક્ષિણમાંથી ટોળાંબધ આવી ત્યાં વસ્યા હોય એમ લાગે છે, અને તેઓને અને મોતાના પ્રાક્ષણને પેઠેલાં કન્યા વેહેવાર હતો. કેમકે આજે સરસમાં એક વંશને જાંબુડીના વંશ કહે છે. તેમજ મોતામાં ભીખા કુરુણાશંકરના (જેના કળશીઆના દહાણાં થયાં છે) પૂર્વજ જાંબુડીના વંશનાં હતા એમ કહેવાય છે. હાલ કણ્વ શાખાનું કર્માન્તર કરાવનાર ગોર ન રહ્યાથી જાંબુ પ્રાક્ષણમાં માધ્યાયની શાખાનું કર્માન્તર થાય છેડું.

કાવી ગામના કપીલ પ્રાક્ષણ પણ કંણ્વશાખી છે, તે પણ એજ રીતે દક્ષિણમાંથી આવ્યા હોય એમ લાગે છે. કપીલ પ્રાક્ષણને ગરાસ મળેલો તેનાં તામ્રપટ શકે ૧૦૦ ના સાલનાં છે, તે ઉપરથી એમ લાગે છે જે, તેઓ ૧૯૦૦ વરસ ઉપરાંતના આવેલા દિસે છે. એ ઉપરથી મોતાનાની પણ એ હજાર વરસ થયાં મોતામાં વસ્તી હશે.

હું મોતાનાના ગોર નાશિક વંબકમાં કાણ્વી શાખાનું કર્માન્તર ભણી આવ્યા પેઠેલાં એમાં પણ માધ્યાયની શાખાના મંત્રથી કામ થયું.

મોતાળા બ્રાહ્મણની વસ્તી પૂર્વે મોતા, વરાડ (૧ મોતાનો પાસ) મૂર્છીઆણા, ભટગામ, નગોઇ, ઓરપાડ, * સરસ અને † સુરત એમાં હતી. હાલમાં મોતા, ઓરપાડ અને સરસમાં છે.

પ્રકરણ પ મું.

મોતાળા બ્રાહ્મણના વેદ, શાખા, ગોત્ર, પ્રવર, મત્ત,
ગોત્રજ, ઇષ્ટદેવ, ગણપતિ, ભૈરવ અને સુત્ર.

મોતાળા બ્રાહ્મણના વેદ ॥ શુક્લયજુષ્ઠ. શાખા ૬ કાણ્વી.

૧ માંકર ગોત્રના નાએક (નૈયાયિક) (બ્યાસ) કુળના ઇષ્ટદેવ જોને માંદીઆકાકા કહે છે તે વરાડમાં છે, તેથી વરાડમાં વસ્તી હેય એમ લાગે છે.

* ઓરપાડ સરસમાં ન્યાત થાય છે, તેને પંચગામી અગર સાધારણ પક્ષે ગામી આજે કહે છે.

† સુરત શહેર સારી વસ્તીકળું તથા રાજધાની થયાથી કાર્ય પ્રસંગે તથા ગામમાં પિંદારા, ભીંજ વગેરેના ધાકને લીધે સુરતમાં ધર રાખી ધણુક રહેતા. રધનાથપરામાં મોતાળા શેરી છે. હાલમાં કાળા મહેતા, મોતાળા બ્રાહ્મણની શેરી સગરામપરામાં છે.

॥ શુક્લયજુષ્ઠ તથા કૃષ્ણયજુષ્ઠ એવા યજુર્વેદના બે ભેદ છે, તેમાં મંત્ર બાણુ-વાની તથા સ્વર લેવાની રીત જૂદી.

કૃષ્ણ રશ્મીના વંશના. અને તે જ રીતે જો સ્વર વેદ બાણુલા તે રીતે બ્રાહ્મણ ખાટે કૃષ્ણ શાખી. શાખા એટલે વેદ (યજ) ની ગણા.

† મત્ત કોકિલ. એમાં *ગોત્ર નીચે પ્રમાણે ૭ છે. ઔરપાડ સરસમાં માત્ર ૬ છે, કાશ્યપ નથી.

ગાર્ગિશ. કૃષ્ણાત્રિશ. ભારદ્વાજ. કૌંડલિશ.
હાર્તિશ. માઠર. કાશ્યપ.

દરેક ગોત્રના ત્રણ ત્રણ *પ્રવર છે.

ગાર્ગિશના—ભાલંદન, વત્સ અને ગર્ગ.

ભારદ્વાજના—ભારદ્વાજ, આંગિરશ અને બાર્હસ્પત્ય.

કૃષ્ણાત્રિશના—આત્રેયશ, આર્યિવાન, અને શ્યાવાશ્ય.

કૌંડલિશના—કૌંડન્યશ, વશિષ્ઠ અને મિત્રાવરુણ્ય.

હાર્તિશના—આત્રિયશ, આર્યિવાન, યૌવાનસ.

માઠરના—માઠર, ઠાઠર અને સાઠર.

કાશ્યપના—કાશ્યપ, આવતીર અને નૈવુવ.

ગોત્રજ, (માતા) ગોત્ર પ્રમાણે જુદી જુદી હોય છે. ગાર્ગિશ ગોત્રની મહાલક્ષ્મી (કોલ્હાપુર તથા ઔરપાડમાં) છે. ભારદ્વાજની જામસૂર, (ઔરપાડ પાસે) છે. કૃષ્ણાત્રિશની નાન્દ્રક (સરસમાં) છે. કૌંડલિશની નાન્દ્રક, સરસમાં છે. હાર્તિશની ખુંટાઈ (ઔરપાડ પાસે) છે, માઠરની (માતામાં) છે; કાશ્યપની (માતામાં) છે.

† મત્ત કોકિલ. એ મત્તમાં કન્યાદાન દીધેલી કન્યા તેના મરણ પછી દ્વાદશાને દિવસે સમાની શ્રાદ્ધમાં તેણીનો પિણ્ડ પિતાના પિણ્ડમાં સંયોજન થઈ તેના ગોત્રનો જિઆર તેણીના પછીના શ્રાદ્ધમાં થાય. એવું કોકિલ સ્મૃતિમાં છે. એનું પ્રમાણ. આ શૃષ્ટિની જીવપતિ પુરુષ અને પ્રકૃતિથી છે. તે લય વખતે એકત્ર થઈ જાય છે, એટલે પુરુષમાં પ્રકૃતિ લીન થાય છે. એટલે પ્રલય સમયે પ્રકૃતિ જે સ્ત્રી (શક્તિ) તે પેહેલાં જેમથી જન્મન થઈ હતી, તેમાં લીન પામી. તેમજ આ શૃષ્ટિમાં તેણી પીનામાંથી જન્મન થયેલી તે શક્તિ કાર્ય કરવા પછી પોત ને સ્થળે એટલે પીતામાં સંયોજન એટલે લય પામે છે. કોયલના ઇંડાને કાગડી સેવે છે તે ઇંડું પૂટ્યા પછી તે કોયલમાં જતી રહે છે. તે પ્રમાણે સ્ત્રી રૂપી ઇંડું પૂટ્યા પછી પીતામાં સમાય છે, તથા કોકિલ મત્ત નામ પડ્યું. પીળાં મત્તમાં સ્ત્રી મરણ પામ્યા પછી સસરાના ગોત્રમાં સમાય છે.

*ગોત્ર રૂપીઓની કેટલીક પેઢી થયા પછી વસ્તી વધી તેઓને ઓળખવાને તેમના પ્રખ્યાત પુરુષને નામે તેમના વંશજને ઓળખવા લાગ્યા. તે ગોત્ર, જેમ ગર્જને વંશજ તે ગાર્ગિશ ગોત્રી. અત્રીમાં બિદ છે તેમના એક કૃષ્ણાત્રિશ.

*પ્રવર. મૂળપુરુષના વંશજ અગર શિષ્ય પ્રખ્યાત થયા તે.

ગણપતિ ગોત્ર પ્રમાણે જૂદા જૂદા હોય છે. કોઈના એકદંત, કોઈના વિનાયક, કોઈના ગજનન, કોઈના ઉમાપુત્ર વગેરે છે.

વળી ઇષ્ટદેવ પણ જૂદા જૂદા હોય છે. માતામાં રામેશ્વર, નીલકંઠ, ચોરપાડમાં કાશીવિશ્વેશ્વર, સરસમાં સિદ્ધનાથ. માઠર ગોત્રના માંદીઆકાકા. ઉપર કથા પ્રમાણે વરાડમાં છે.

ભૈરવ પણ દરેક ગોત્રનાં જૂદા હોય છે. કોઈના આદિ ભૈરવ વગેરે છે.

સૂક્ત પણ દરેક ગોત્રના જૂદાં જૂદાં હોય છે. ભારદ્વાજનું કા-
ત્યાયની.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

અટક તથા પૂર્વના ધંધા.

માતાજીના પ્રાહ્માણુ પૂર્વે પ્રાહ્માણુવટી કરતા. થોડાજ મુત્સદી પણા-
ના ધંધા કરતા. તેથી યજ્ઞયાગાદિમાં તેઓની વિદ્યા પ્રમાણે આસન
દક્ષિણ મળતાં. જે ચાર વેદ જાણનારા તે બ્રહ્માની અટકથી જાળ-
ખાતા અને તેઓને બ્રહ્માસન મળતું અને તે પ્રાણાણુ દક્ષિણા વગેરે-
ના સત્કાર થતો. તેઓ કર્માન્તર સમાપ્ત થાય ત્યાં સૂધી વેદી આ-
ગળ રહે. તે વિષે મંત્ર:—

યાવત્કર્મ સમાપ્તોસ્તિ તાદત્ત્વં વક્ષામ્યહમ્ ।

અર્થ—જ્યાં સૂધી કર્મની સમાપ્તિ થાય ત્યાં સૂધી તમે બ્રહ્મા
રહો. ત્રણ વેદ જાણનાર તે ત્રિવેદી (તરવાડી) ની અટકથી જાળખાતા,
દ્વિવેદી (દવે) એ વેદ જાણનારા. હોતા, જોડા કહેવાતા. અધ્યયન
(અધ્યાય) યજ્ઞમાં સામગ્રી તથા ઉપહાર તૈયાર રખાવનારા. ઉપાધ્યાય
(ઉપાધ્યા) ઉપવેદ (વેદાંગ) નાં અધ્યયન કરાવનારા કહેવાતા. પંડ્યા,
ભટ, ભોશી, રશી, શુક્લ, ગોર, (કળગોર) વૈદ્ય, પાઠક, ગણોત,
ગણિત) જ્યોતિશનું કરી જાણનારા તે ગણોત) પુરાણી, નાયક,

(નૈયાયિક) (વ્યાસ) યાજ્ઞિક, (જની) એવાં એવાં નામની *અટક હતી અને હજી છે. તેઓ યજ્ઞ, લગ્ન, શુભાશુભ કર્મમાં એસી આહુતી વગેરે આપી યજ્ઞમાં બ્રહ્માને મદદ કરતા. ભટ, પુરાણી કર્માન્તરની પોથી લેઈ તે પ્રમાણે કરવાને ગોરને સૂચવતા. શાસ્ત્રી, (પદ્ શાસ્ત્ર જાણનારા) પંડ્યા, પાઠક, એમનું કામ શાસ્ત્ર પુરાણ શીખવવાનું હતું. એ રીતે અટક હજી કેટલાએકની રહી છે અને કેટલાએક પોતાનાં કર્મ છોડીદી-ધાથી બીજાને ધંધો કરવા લાગ્યાથી બીજા નામે ઓળખાય છે. જેવા કે દશાઈ, મેહેતા, (મહત્ શબ્દનો અપભ્રંશ) પટેલ, મજમુદાર, તલાટી (તોલાટી, તોલ કરનારા) સુનશી, મોઢા, મોઝર, લાલા, મેહેતાજી, શ્રીમંત, તેલીઆ, ઢોર, તીખા, † ગામ્હોટ, (આમપ્રોહિતનો અપભ્રંશ) (ગામનું ગોરપદું કરનાર), વરાડીઆ (વરાડના ગામ્હોટ), ભગત, ઠાકોર, પોઆ, ‡ ગોકળી, બોરીઆ, વામડોત, વહાળીઆ, (વહેવારીઆ) વગેરે.

* અટક ધંધે પડેલી લાગે છે. તેમજ સરકાર દરબારમાં જે ધંધાથી જેને સન્માન, તે ધંધાથી તથા તે નામથી તથા સન્માનથી સરકાર દરબારમાં તેઓને બોલાવે, તે નામની અટક પડી હોય એમ લાગે છે. અગર સરકારી અધિકારી, ધર્મગુરુ અગર મહા પડિત ખરી રીતે અગર મસ્કરીમાં, રીત, ચાલ, રીવાજને અનુસરતું નામ, પદ્મિ, (રાજેન્દ્ર તરફથી જાહેર રીતે મળેલી હોય, જેમકે સમશર બહાદુર) વગેરે આપે તે નામ મશહુર થાય. તે નામની અટક પડે છે. અટક એટલે ઓળખવાની સંમા.

† ગામ્હોટ (એ શબ્દ આમ પ્રોહિત શબ્દનો અપભ્રંશ છે. આમ પ્રોહિત એટલે ગામનો શુભચિન્તક). આમકુટકનો અપભ્રંશ કેટલાક કહે છે, તેમ નથી. આમકુટક શબ્દમાં “ હ ” અક્ષર છેજ નહીં અને ગામ્હોટ શબ્દમાં હ છે તેથી આમકુટકનો ગામ્હોટ શબ્દ થયો નથી.

‡ એ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ:—આમ+પ્રોહિત=ગામનું અધિક હિત કરનાર. આમ શબ્દમાંથી ર જતો રહ્યો. જેમ પ્રાણગોવિંદનો પાણગોવિંદ થઈ ગયો. એટલે ગાય રહ્યો. પ્રોહિત શબ્દમાંથી ઉપર પ્રમાણે ર જતો રહ્યો અને પ જતો રહ્યો; જેમ કંકુપત્રી એ શબ્દમાંથી પ જઈ કંકાત્રી થઈ ગયો. હિતમાં હિ -હસ્વ છે તે -હસ્વ ધ ઉડી ગઈ, જેમ બિલાડીનો બલાડી થઈ ગયો; એટલે હત રહ્યો. હ “ગામો”મ બાળ્યો તો ગામ્હોત શબ્દ થયો; પછી તે અક્ષરનો ટ થયો, જેમ મહત શબ્દનું મ્હોટું થયું તેમ. એ રીતે ગામ્હોટ શબ્દ આમ પ્રોહિતનો અપભ્રંશ છે.

જેમાં ફેટલાંક ધંધાથી, ફેટલાંક મશ્કરીથી પડેલાં જણાય છે. તેમજ ફેટલાંક અટક કોઈ નામાંકિત, પરાક્રમી કે નામનાનાં કામ કર્યાથી પણ પડી હોય છે. વળી મોગલદ્ધ સરકારના રાજ્યમાં તેઓની ભાષાના શબ્દોથી અટક પડી છે, જેમ મિસ્સર, (જેશી) જહાગીરદાર, મજબુદાર, દેશાઈ, નાયબ, વગેરે. મરેઠી રાજ્યમાં મરાઠી ભાષામાં, જેમ મોક્ષ (મુઠનો અપભ્રંશ) ગોંધાળ, (ગોંધળ શબ્દ ઉપરથી પડ્યો હશે), નાયક વગેરે. તેમજ અંગ્રેજી રાજ્યનાં અંગ્રેજીમાં કે પાછલાં રાજ્યના ભાષામાં,—જેમ પોલિસ, ફોજદાર, દૃષ્ટ્યુટી, મામલતદાર, મુનશી, ચીટ-નીશ, નાજર, માસ્તર, પોસ્ટમાસ્તર, રાવસાહેબ, રાવબહાદુર વગેરે. છિલી બે અટકો સરકારની મંજૂરીથી જાહેર રીતે ખેતાબ મળી પડી છે.

એ સઘળી અટકોમાંની ફેટલીક હજી રહી છે અને ફેટલીક નાખુદ થઈ જઈ જે જે ધંધા કરવા મંડાયા તે તે ધંધાનાં નામથી અટક પડી છે. ફેટલીકના વંશ જતા રહ્યાથી તે નાખુદ થઈ ગઈ અને જેઓની અસલની રહી છે તેઓનો વંશ પૂર્વેથી આવ્યો આવેલો હતો તે અધાપિ સુધી રહ્યો છે, એવું અનુમાન થાય છે. અને જેઓએ બીજાં નામ ધારણ કર્યું તેઓ અસલ કયા કુટુંબના અગર કયી અટકના તેનો ઇતિહાસ માલમ પડી શકતો નથી.

કયી અટકના કયાં ગોત્રી છે તે નીચેના કોઠામાં જૂઓ.

ગાર્ગિશ ગોત્રી. શુક્લ, ઉપાધ્યાય (પાધ્યા), ખલ્લા, ભટ (રામભટવાળા), રૂશી, જેશી, (ચીખલીવાળા) સુખી, વૈદ્ય, (યુરતી) જેશી, (ચિંતામણી પુછઆવાળા) ભોરીઆ, ભટ, (હરલાલભટવાળા) જેશી. (દયારામ જેશી) બહાળીઆ, જેશી, ચોરપાડના (ભવાનિશંકર જેશી તથા પાણીઆં જેશીવાળા), તગારી વ્યાસ (ચોરપાડના).

કૃષ્ણાગ્નિશ ગોત્રી. ભટ, (કાળાભટવાળા) વાંમડોત, જેશી (ગીર-જાજેશીવાળા), ભગત.

ભારદ્વાજ ગોત્રી—ભટ, મેહેતા (ખડકીવાળા તથા શુક્લકૃષ્ણીઆવાળા) ગણોત, વરાડીઆ.

* હાર્તિશ ગોત્રી-અધ્યાર, પટેલ, ઠાકોર, (મેહેતા) આડીયા (મેહેતા) મોઢા, મેહેતા, (માણેકલાલ મોઢાભાઈવા .) સુરતી (ચોટાંવાળા), દવે (ચવરા).

કૌંડલિશ ગોત્રી-જેશી, (પુરાણી ચોટાંવાળા) ઝોઝા, જેશી (રામ મનાથ મેહેતાવાળા).

માઠર ગોત્રી-જેશી, (માણી જેશીવાળા) વ્યાસ, મેહેતાજી, જેશી (માણુજીમદીશવાળા તથા જન્મેતરામ નાનાભાઈ સરસના.) એ સઘળા એકજ કુટુંબી, એમને નાયકની (નૈયાયિક) પણ અટક છે.

કાશ્યપ ગોત્રી-ગોકળી, વૈદ્ય (ભટ ચિંતામાણી ભુલાવૈદ્યવાળા)

પ્રકરણ ૭ મું.

પૂર્વેની સ્થિતિ, રૂઢી તથા આધુનિક સ્થિતિ, રૂઢી.

મોતાળા બ્રાહ્મણ પૂર્વે કૃશીકર્મ કરતા હોય એમ ધરાય છે. કેમકે, પહેલાં ૯૯૯ નાડી હતી એવી દંતકથા ચાલે છે. જમીન બહોળી તથા દર જુજ, તેથી બહુ ગુણ થતો. તે સાથે શાસ્ત્ર, પુરાણ, જ્યોતિશ, વૈદ્યના ધંધા કરી પોતાનો ચરિતાર્થ સારી રીતે ચલાવતા. ધાન્યાદિ સસ્તું હતું; ૧ રૂપીઆની ૩ માણ જુવાર અને ત્રણ માણ ભાત મળતું. દેશી સૂતરના જાડાં ધૂગડાં તથા સાણના જાડાં વસ્ત્ર એક જોડ, એ ત્રણ વરસ ચાલે તેવાં મળતાં, તેથી થોડે ખર્ચે નિર્વાહ ચાલતો. મોગલાઈ રાજ્યમાં સરકારના કારભારમાં દશાઈગીરી, પટેલાઈ, મજબુદારી, તલાટીપણું, મેહેતાગીરી વગેરે મેળવી રાજકારભારમાં લગ્યા અને મરાઠાના રાજ્યમાં વંશપરંપરા વતની થયા. તેમજ શાસ્ત્રી, પુરાણી, જ્યોતિશી વગેરે ધંધા કરનારાને વર્ષાસન, જમીન વંશપરંપરા,

* ગોકળી-ગાયની પરીક્ષા કરી જાણનારને પણ ગોકળી કહેછે.

૬ અટક બદલાઈ ગયાથી સંપૂર્ણ રીતે અને ખાત્રીપૂર્વક લખાયું નથી.

કેટલાએકને મળ્યાં. તેમજ કેટલાએક દેવપૂજા, ગામગોરપાણું, જહાગીર વગેરે વંશપરંપરા સરકારથી પ્રાપ્ત કરી તે ધંધા કરવા લાગ્યા. વળી કેટલાએક એવા ધંધામાં ન પડવાથી ખાંધી રકમની આવક ન થયાથી ઊભજાણુકતા રહ્યા. તેઓના વંશને કાંઈપણ ઉદ્યોગ કરવા પેહેલાં તે કરવાની વિદ્યા શીખવાની જરૂર પડી. એટલે લખતાં વાંચતાં આવડ્યું એટલે દરશાધ, ઇન્જિરદાર, મજમુદાર, જહાગીરદાર વગેરેના મેહેતા ત. સાદી વગેરે નીમાધ ગુજારો કરતા કેટલાક થયા. તેમજ સાહુકારી મેહેતા થયા. અસલ સર્વ લિસુક પ્રાણીઓ કહેવાતા, પાણુ પાછળથી જોઈ સરકાર દરખાસ્તના આશ્રયથી રાજકારભારમાં પડ્યા તેઓમાના કેટલાક જુદસ્થ એટલે દક્ષિણા નહીં લેનારાનાં નામ ધારણ કરતા થયા. તોપણ ન્યાતના નિતઘડાના લાડવા, ઘડા, લહાણાં, દીવાળીના કોડીઆં તથા ન્યાતમાં તથા લિસુક પ્રાણીઓને ત્યાં ન્યાતમાં તથા ન્યાતફેરા અગર તડ ફેરાના પ્રાણીઓમાં જમવા જવાની છુટ તેઓએ રાખી. નાગરોની પેઠે જુદસ્થ લિસુકથી જૂદા વર્ગ ન થતાં તેઓમાં પંક્તિવહેવાર તથા કન્યા વહેવાર રાખી રહેવું પડ્યું.

એઓમાં વેદ વગેરે જાણનારા કમી થઈ ગયાથી શુક્લવર્ગ ખંધાયા. તેઓ વેદ ભણી ગોર, રૂશી, ઉપાધ્યાય, ઓઝા વગેરે જોઈ જજમાનવાળા હતા તેઓને મદદ કરવા લાગ્યા. અને કણ્વ શાખાના ચતુર્વેદનો અભ્યાસ દક્ષિણમાં નાસિક, ત્રાંબક, પંઢરપુર વગેરે ઠેકાણે જઈ કરી તે પ્રમાણે કર્માન્તર કરાવવા લાગ્યા.†

એક વખત ભીખી આણેલાં અન્નમાંથી ચોટલાનો કડકો નીકળ્યાથી શક થઈ, તેથી તેઓએ શુદ્ધને ઘેરથી લિક્ષા નહીં લેવી, પ્રાણીઓમાંજ માગવી, એવો ઠરાવ થયો અને તેઓ ઉત્તમ પ્રાણીઓ કહેવાયા. કહેવત છે ને:—

કિંચિત્ત્વેદમયંપાત્રં કિંચિત્પાત્રંતપોમયં ॥

પાત્રાણામુત્તમપાત્રં શૂદ્ધાન્નંવસ્યનોદરે ॥ ૧ ॥

† એ પેહેલાં માધ્યાંયની શાખાનું કર્માન્તર થવું. ગોરનો નિર્વશ કે તેઓ વધારહિત થયાથી, માતામાં શુદ્ધજન્મ ગોર થયા છે.

અર્થ:—વેદ લાગુલો કિંચિત પાત્ર છે. તપેશ્રી કિંચિત્ પાત્ર છે; જેને જીદરે રૂદ્રનું અન્ન નહીં તે પાત્રમાં પણ ઉત્તમ પાત્ર છે.

એએને જન્મમાન ન હોવાથી “પ્રજ્ઞતેજે વૃદ્ધિરસ્તુ” એવો આશિર્વાદ બોલી ઘરદોઠ મુઢી અગર બોબો ભરી અન્ન મગે એવો નિયમ ન્યાત સમસ્તે બાંધી આપ્યો.

રૂઢી, રોન રીવાજ:—પૂર્વે શુભકર્મમાં સંસ્કાર વિધિઓ વખતોવખત સઘળી થતી. તેમાં પ્રાયશ્ચિત્તના સંકલ્પ અંગે પ્રાજ્ઞશુભોજન સાંજે કરાવતા, તેમાં કોઈપણ પ્રસંગે *ખાંડ વપરાતી નહતી. શુભ પ્રસંગે જન્મવાનું ભોજન હાથોહાથ કરવાના રીવાજને લીધે કામ કરવા સગાં-વહાલાં, સહોદર, પ્રકરણવાળાને ઘર જતાં, તેઓ પોતાને ઘર ખાધને જાય, તેથી અડચણ પડવાથી જન્મશુભારવાળાને ઘર કામ કરવા જનારને દૂધની રોટલી ને ગોળ સવારે ખવરાવવાનો રીવાજ બંધાયો, પછીને વખતે દૂધ રોટલી, દૂધ પુરીનો બંધાયો. તેમાં જમાઈ, વહેવાઈ રહી ન જાય, તેમને માટે દૂધ પૌવા પુરીનો રીવાજ થયો. એમ કરતાં કરતાં સઘળાં સગાંવહાલાં વહેવારવાળાં વગેરેને સવારે દૂધની પુરી વગેરેનો રીવાજ થયો અને તેમાં દૂધપાક, શીખંડ, સારાં સજ્જન મનુષ્યને પીરસવાનો અને છેલ્લે સર્વેને શીખંડ, શેવનો દૂધપાક વગેરે ફરાળનો ચાલ પડ્યો. હાલ એ સાથે તડના જનોઈ દિષ્ટ એકને ફરાલ કરાવવાનો ચાલ પડ્યો છે.

છેલ્લે પૂરવાણી ‘કૈ’માં ખતાવ્યા મુજબ ધારા મોતા ગામના તથા પૂરવાણી ‘કૈ’માં લખ્યા મુજબ ચોરપાડ સરસમાં ધારા બંધાયો છે; તે પ્રમાણે હાલ ચાલે છે. જે ફરફાર થયા છે તે તેની સાથેની ટીપમાં દર્શાવ્યા છે. અશુભ એટલે મરણોત્તર ખર્ચ પણ કર્માન્તરમાં કલ્યા પ્રમાણે પેહેલાં પ્રાયશ્ચિત્ત સંકલ્પને અંગે સૂક્ષ્મ પ્રાજ્ઞશુભોજન, પછીથી સગાં, પછી તડ અને જેની નજરમાં આવે તે આખી ન્યાતી+ કરવા.

* પેંદારા, ભિત્ર વગેરેની ધસ્તીને લાધે પુરતાપુરત થાય અને જમાય એવું, જુવું કે શીરો, પુરી, લાડ, કંસાર વગેરે; એવું મિશ્રાન થવું.

+ મોતામાં અશ્વેશ કહે છે અને ચોરપાડ સરસમાં ગામી કહે છે.

લાગ્યા. એ શુભાશુભ કર્મની વિધિઓ વિષે પૂરવાણી ક થી જ સુધી જાણ્યો.

મોતાળા બ્રાહ્મણની વસ્તી તાપીપુરાણ પ્રમાણે ૧૮૦૦૦ ઘરની હતી. તે પછી ચારસો વરસ ઉપર મોતામાં ત્રણસો, ઓરપાડમાં ૩૫૦ અને સરસમાં ૧૫૦ ઘર હતાં. મોતામાં ૧૫ મણનો અને ઓરપાડ સરસમાં ૨૫ મણનો લાકુ ખપતો. સો વરસ ઉપર મોતામાં ૧૦ મણનો, ઓરપાડ સરસમાં ૨૦ મણનો લાકુ જોડતો અને આજને સમયે મોતામાં ૩-૪ મણનો અને ઓરપાડ સરસમાં ૮-૯ મણનો લાકુ ખપે છે. એ રીતે વસ્તી કમી થઈ છે તેમજ ખા પાણુ ઓછો થયો છે. હાલની વસ્તી નામવારી પૂરવાણી જ થી જ સુધી જાણ્યો.

પૂર્વે વરસોવરસ લગ્ન, જનોઈ થતાં, પાણુ પછી ધંધાર્યે, પ્રાણ, સતારા, હેદ્રાબાદ, (નોજમનું) ચીનાપટ્ટણ (મદ્રાસ) વગેરે શહેરોમાં જવું થવાથી મુસાફરી. વગેરે કરવાનું કઠીણ, તેથી ૪ ચાર વરસને આંતરે લગ્ન અને બંને વરસને આંતરે જનોઈ કરવાનો ચાલ પડ્યો હોય એમ લાગે છે. તેમાં કોઈના ગ્રહ સારા નરસા ન જોતાં એકેકાળે અને એક દિવસે એ વિધિઓ કરવાનો ચાલ પડ્યો. તેમાં પાણુ હાલમાં જનોઈ બંને વરસને આંતરેને બદલે, લગ્ન માફકજ ૪ ચાર વરસને આંતરે કરવાનો ચાલ પડ્યો છે. એથી પરદેશી સગાંબહાલાનો સમાગમ તથા ઘણાના લગ્ન જનોઈ સાથે થાય તેથી ધામધુમ તથા બપોરો કારમો તથા ખરચ કમી થાય છે. એટલો એકજ લાભ થાય છે.

∴ રસ્તા વિકટ, પંથ બહુ લાંબો, રસ્તામાં ચોર, ભિત, પેંઢારા કાંસિયા, ફાડીખાનારાં પથુખોનો ધાક, નદી, ડુંગર મોટાં મોટાં બોળંગવાનાં, તેથી સોખત કે સંગવના જવાનું અવાનું ન હતું. છ છ મહિના આવતા જતાં ભાગતા તેથી ૪ ચાર વરસને આંતરેનો ધારો બાંધ્યો હશે.

૪ ચાર ચાર વરસને આંતરેના ચાલથી ૬ વરસની બાળકી અને ૫ વરસના બાળકનાં લગ્ન જનોઈ કરી દેવાં પડે છે. કેમકે ૧૦ વરસ ઉપરાંતની કન્યા અને ૮ વરસ ઉપરાંતના મુજબાને શાસ્ત્રનો બાધ નડે છે. તે વિષે શ્લોક.

અષ્ટદર્શાભવેદ્વારી નવદર્શાતુરોહિણી ॥

દશવર્ષાભવેત્કન્યા અતોઽર્ધ્વેરજસ્વલા ॥૧॥

અર્થ:—આઠ વરસની ગેારી, નવ વરસની રાહીણી, દશ વરસની કન્યા (૩૫) થાય છે, તેથી વધારે વરસની રજસ્વલા કહેવાય છે. એવો કોઈ બીજો સ્ત્રી છે નહીં કે, ૪ વરસની આવી, ૫ વરસની આવી, ૬ વરસની આવી, ૭ વરસની આવી, એવો નથી, તેથી ૮ વરસ સુધી લગ્ન કરવાં નહીં, એ સિદ્ધ થાય છે.

પેહેલાંના લોકો પેસેટકે હાલના જેટલા સુખી નહતા પણ પોતાનો નિર્વાહ તથા આવ્યા ગયા ખર્ચ કરવાને હરકત પડતી ન હતી, તેમ વૈભવ બ્રાહ્મણની રીતનોજ હતો. સરકારી કે ખાનગી નોકરી કરનારાઓને સરકાર દરબારના જીતમ બહુ હતા તેથી પેસેટકે સુખી નહતા પણ વતનવાડી, ગરાસચારા, જમીન, રોકડની પેદારા તે ઉપર નિર્વાહ કરતા. મસજે સાહુકારને ત્યાંથી નાણાં કાઢી લાવી કામ ચલાવતા અને વૈભવ રીત-ર ભોગવતા એમ કહેવાય છે. હાલના લોકોનો મોટાનો મોટો ભાગ સાહુકારી ચાકરી, સરકારી ચાકરી કે વ્યાજવટાંતર કરી તથા એરપાડનો મોટો ભાગ સરકારી નોકરી, દયાઈગીરી વતન તથા ગરાસચારાની જમીન તથા સાહુકારી દરબારી નોકરી કે, વ્યાજવટાં કરી અને સરસનો મોટો ભાગ વતન, નોકરી કે સાહુકારી કરી અને થોડો ભાગ જજમાનવૃત્તિ કરી નિર્વાહ કરે છે. સરકાર દરબારનો જીતમ નહીં તથા લિતનો ઉપદ્રવ નહીં તથા પેદારા ૯૦ વરસ થયાં નાબુદ થયા તેથી સુખી છે તથા વૈભવ પણ ઠીક ભોગવે છે. કાંઈક લક્ષાધિપતિ પણ થયા છે. એ રીતે હાલનો સ્થિતિ પણ પેહેલાંના કરતાં વધારે સુખી છે.

રીવાજ:—મોતાળા બ્રાહ્મણમાં ચાર ચાર વરસને આંતરે લગ્ન જનોઇ કરવાનો ચાર છે. એથી પેદાંએ લગ્ન વરકન્યાનાં થાય છે, સગોત્રમાં લગ્ન થતાં નથી. ૧૬ સંસ્કાર વિધિઓ બરાબર રીતસર તથા શાસ્ત્ર મમાણે થાય છે, પણ કાળજી થઇ જનોઇ વખતે ૯, લગ્ન વખતે ૨, અધરણી વખતે ૨, સન્યસ્ત વખતે ૨ અને મરાણ વખતે ૧ એ રીતે ૪ વેળા થઇ ૧૬ સંસ્કાર પરા કરાય છે. જનોઇમાં બડવો દાડાવરાનો બોજ દિલ્લે (બ્રાહ્મણો) પેઠે ચાલ નથી. જનોઇમાં એ. છામાં એછા રૂપીઆ ૯ થી ૩૫૦ સુધી ખર્ચ વિધિઓ વગેરેનો થાય છે. જનોઇ વખતે કન્યા મળે અને વેહેવા થાય અને બ્રહ્મચર્ય દક્ષા છૂટે તે ઉતપ ગણાય છે. વેહેવા ન થાય તેની પણ બ્રહ્મચર્યાવસ્થ

હુ પેઠી બહુમેન આપર બાઈમાઇથી ગણાય છે.

૧૧ ચાતુર્વેદી મોટા બ્રાહ્મણમાં સગોત્રમાં (સગુગોત્રમાં) લગ્ન થાય છે તેમજ બાઈલામાં કુટુંબીમાં થાય છે તો સગોત્રનું શું પ્રશ્ન!

તેજ દહાડે છૂટે છે. વેહેવા:—લગ્ન થયાં પેહેલાં કન્યાની તરફથી વરવાળાની તરફ મોઢે કહેણુ જાય, તે વેહેવા કહેવાય. તે પછી કન્યા વાળા તરફથી વરવાળાને શાકેર ખાવા તેડે છે, પછી કન્યાને વરને ઘેર તેડે છે; પછી વરને કન્યાને ઘેર તેડી જમાડે છે, તેને મુહુરત કરાવ્યું કહે છે. એ વાત લગ્ન થયાં પેહેલાં ૧૦ દિવસથી ૧૦ વરસ સુધીની મુદતમાં થાય છે અને વેહેવા (વેશવાળ) થયાં પછી લગ્ન થયાં પેહેલાં ક્યારે પણ વેહેવા તોડવાનો બાધ નથી. તોરણ આવેલો વર પાછો જાય એવો ચાલ છે.*

ખીજ ગૂજરાતી બ્રાહ્મણોમાં લગ્નવિધિ ઘરની બહાર માંડવામાં થાય છે પણ મોતાળા બ્રાહ્મણમાં મહાએર ઘરની માહે કરી હસ્તમેળાપ તથા કન્યાદાન વિધિ સુધી વરકન્યાને સામસામે બેસાડી વિધિઓ થાય છે અને જે કર્મ અગ્નિ સાનિદ્ય કરવાનું તે માંડવામાં વેદીના અગ્નિ આગળ થાય છે.

* કેટલીક બ્રાહ્મણ ન્યાતિમાં વેહેવા તોડવાનો તેમજ વાણીઆં વગેરેની ન્યાતિમાં વેહેવા ફોક કરવાનો ચાલ નથી.

હું શ્રીમાળી બ્રાહ્મણોમાં મહાએર ઘરની માહેજ થાય છે. એનું કારણ—બાધધર્મ જ્યારથી રાજધર્મ થયો ત્યારથી સંસ્કારવિધિઓ ગાળમ્માં કરવાનો બાધ થયો હોય તે કાગણી છાના ચોરીથી કરવાને લીધે ઘરમાહે કરવાનો ચાલ થયો હોય એમ દિસે છે. અગર મુસલમાની રાજમના જુલમને લીધે થયો હોય.

† કન્યાદાન કન્યાનો બાપ (બાપ ન હોય તો કોઈ વડીલ પુરુષ) કન્યાનો જમણો હાથ વરના જમણા હાથમાં આપી વેદમંત્રથી નીચે પ્રમાણે કહી કરે છે તેને પાણીચહણુ કહે છે:—

इमांकन्यासालंक्रतां ययोपस्कंसहितां गंधपुष्पाद्यर्चितां शास्त्रोक्त पुराणोक्त
वेदोक्त पुण्यफलाभ्याप्त्यर्थं गयागमनादिकलब्राप्त्यर्थं एकोत्तरशतपूर्वजानां
उद्धारणार्थं ब्रयागवटविस्तारेण आधर्मपरंपर्याप्तं आचद्रार्कयावत् इमांकन्या-
तुभ्यमहंसंप्रददेत्तेन भगवान् श्रीलक्ष्मीकांतनारायणप्रियेतां ॥

એ થયાં પછી વેદી આગળ જઈ એક બીજાની પાસે પાસે બેસી વિધિઓ કરાવે છે. એમાં અગ્નિ આગળ કન્યાના સઘળા દાષ.: વર માફ કરી સમપદી વિધિમાં મેરુતુક્યં દાષ હોય તોએ ક્ષમા કરે છે. તે મજ વર “અહં પ્રસ્રચારી”—હું પ્રસ્રચારી—વગેરે કહી પરણવાના સંસ્કાર થયા પહેલાં જ તેના ધર્મ તે પ્રમાણે વર્તવાનું કબુલ કરે છે. ત્યારે કન્યા તેની આજ્ઞા, ધર્મ પાળવાની કબુલ્લાત આપે છે અને બંનેજણ સંતતી થવાની ઇચ્છાથી અને સંતતીને પાળીપોશીને મોટાં કરવાની ઇચ્છાથી આ લગ્ન કર્યું છે એમ કહે છે.* એ વિધિ થયા પછી કન્યા-વાળાં વરનું, અને વરવાળાં કન્યાનું, મ્હેન્નેણું કરી એક એક રૂપીઓ

અર્થ:—આ કન્યા અલંકાર તથા વસ્ત્રસહિત ગાંધ પુષ્પ અર્ચના સાથે સા-
ઓક્ત વેદોક્ત પુરાણોક્ત પુણ્યકૃણ મનવા માટે ગયાજી જવાના કૃણપ્રાપ્તી માટે
એકશો એક પુર્વજોના આધાર માટે પ્રયાગવડ વિસ્તાર કરી ધર્મ, ચંદ્ર, રવી
તપે ત્યાંસુધી તમને આપું છું તે શ્રીભગવાન લક્ષ્મીકાંત નારાયણ પ્રીત્યર્થે આપું
છું. એમ આપ કહે છે. તે પછી તેણીની મા આવી નીચે પ્રમાણે બોલે છે.

મમોદારસમોક્તનાયાવદ્વર્ષાણિ પોષિતાતુભ્યમહં મયાદત્તા પુત્રપુત્રાર્થવર્દ્ધિની
કન્યારત્નમિદંદાનં મયાદત્તંચત્રારિણાં દેશોવાપરદેશોચ પરિપાલ્યંત્વયાશુભં॥

અર્થ:—મારા ઉદરમાં પાકેલી, આટલાં વરસ પોષેલી, સંતતી વધારવાને આ
રત્નકન્યા મેં તને આપી. દેશપરદેશ એનું પાતણપોષણ તમારે કરવું.

કન્યાને તેનો મામો માહેરાંમાં પધરાવે છે એથી મામા તરફના પક્ષને પણ
એ વાત ગમતી છે એમ ધારવામાં આવે છે.

∴ દશ દોશ મોટા કહેવાય છે. શ્લોક.

યદિકન્યાબલોપેતા દશદોષવિવર્જિતા ॥

તદાહંપ્રતિગૃહ્ણામિ દેવાગ્નિગુહસંનિધૌ ॥ ૧ ॥

એ પ્રમાણે વર બોલે છે.

* મેરુપર્વત માટે એક શલ્યા પથ્થરની રાખે છે તેપર ભાતની સાત ઢગલી
મુકી તે દરેક મંત્ર બણી પગેવતી તે ઢગલીઓ કાઢીનાયે છે તેને સમ્પત્તી
કહે છે.

* એ ઉપરથી સિધ્ધ થાય છે જ એ લગ્નવિધિ કન્યા મોટી સમજણી થય
પછી થતી એમ દિસે છે.

આપે છે./ એ સઘળી વિધિએ થઈ રહ્યા પછી સારું મુહૂર્ત જોઈ કન્યાને વાજા ગાજતે વરને ઘેર લેઈ જાય છે. ત્યાં વરની બેઠેન ઘરમાં પેશવાનું ખારણું ઢાંકે છે તેને કાંઈ આપા મન મનાવે છે અને ઘરમાં જઈ વાસણ ઢાંકેલાં હોય તે ભર્યા કે ઠાલાં વરકન્યાને પૂછાય છે અને રૂપી-અનાં અકામેકી બને રમે છે. તેમાં જે છતે તેનું ચલાણુ ઘરમાં થવાનું એમ કહે છે. (એ સઘળાં ઉપરથી મોટી ઉનરે લગ્નનો રીવાજ માલમ પડે છે.)

લગ્ન થયા પછી કન્યાના માખાપ વર તરફનાં પહેરામણી વગેરે જે વિદાયગારો કરવાની તે ઠરાવ મમાણું અગર કંકુને કન્યા હોય તો જને જે મજે તે વરવાળાંનાં સગાને પહેરામણી આપી વરના માખા-પને બે.બે કન્યાને ચકી તેઓને તેણાના માખાપ પગે લાગે છે. કન્યાને તેઓ પોતાને ઘેર લેઈ જાય છે. એમાં કન્યાને ઘર માંડી આપવાના વાસણ, લગ્ગડાં, ખાટલો, ગોઢડાં, ચાદર, આશીકાં, પાણીના વાસણ, ચર, તાંબાકુંડો, તેલ ધીનાં વાસણ, દીવો કરવાને સમાઈ, તેલ, ઘી, ગોળ, ખાચડી, કંસાર (કાણુક) એક દિવસ બે જણાને ચાલે તેટલું તથા તાંબડી દહીં ભરીને (કલઘની વટલોઈ) કે કલેચો વગેરે જે જે જોઈએ તે આપવામાં આવે છે. (ચોરપાડ સરસમાં એ ઠાંકેજ આપે છે). વરના બાપને પાઘડી, વરની માને રેશમી સાડી અગર રૂપીઆ મોતા, ચોરપાડ અને સરસ એ ત્રણે ઠેકાણે આપવામાં આવે છે. કન્યાને ખારણું વરકન્યા કંકુના છાપા મારે છે અને વરને ત્યાં રૂપડાં ૨ તથા ૨ રેશમી કડકા આપવામાં આવે છે (એટલે ઘર ચલાવવાને તુરત જોઈતી વસ્તુ પૂરી પાડે છે). એ વિધિને ઉપેતર* (બિલયતર) કહે છે. ફેરીની મોસમમાં દોપલામાં ફેરી ભરી તે બિપર રેશમી કડકો ઢાંકી વરને ત્યાં આપવામાં આવે છે તેને સોચણ કે સો-

/ એનું કાગણુ એ લમ મોહ જોનાંને પસંદ છે એમ દેખાડે છે.

* બિલય પવિત્ર શબ્દનો અપભ્રંશ થયો દેખાય છે. એટલે બંને વહેવાઈ પવિત્ર બિલય = ૧, પવિત્રમ થી ૫ વિનો લોપ થઈ જઈ ૪ અર્થુ તેનું ઉપેતર થઈ ગયું. એટલે એક પક્ષના વહેવાઈ પવિત્ર એટલે બ્રાહ્મણ વહેવાઈ થયા એમ દેખાડે છે. ખીજી કેટલાક ન્યાયમાં અધ્યક્ષીમાં અપાય છે.

લાગુ કહે છે. કોઈક દૂધ ખાવાને ગાય સવત્તી તેના દોહવાના વાસણ સાથે આપે છે.

લગ્ન થયાં પછી નાની ઊપરના વરને સાસરે સાંજે સવારે આ-
પાડ પ્રેરે થતાં સુધી અને કન્યાને તાણાને સાસરે દીવાળી સુધી મિષ્ટાન્ન
જમાડવાનો આજ છે તે। દર્શયાં† કહે છે. લગ્નમાં પાંચ દહાડા વરને
પોતાને સાસરે કેટલાક પોતાના દોસ્તદાર સાથે સવારે ખવાડવાની રીત
છે તેને અગ્નિવર (અનુ+વર), = (વરની પાછળના) કહે છે. મોટી
ઊપરના વરને આપાડ પ્રેરે થતાં સારું મુહુર્ત જોઈ જમાડી કાંડ આ-
પી વિદાય કરે છે અને વડુને દીવાળી ઊપર (મોતામાં પાટીયાં, ધુવરી
અને ઓરપાડ સરસમાં કાંઈ રૂપોઆ ૨૦ થી ૪૦ સુધી) આપી વિ-
દાય કરે છે.

લગ્ન થયાં પછી વરને ત્યાં શુભપ્રસંગે ચાંલો* અને મોસાણું=મ્હા-
મેરું કરવાનો ચાલ તથા અશુભ પ્રસંગે ચોખ્ખા, દાળ થોડું ઘી આપ-
વાનો ચાલ તેને લુખારો (લુખો+આહાર ગળપણ વગરનો આહાર=
ખાવાનું) કહે છે તે એક દહાડો તેના કુટુંબાઓને ચાલે એટલો આ-
પવાનો ચાલ છે. અને તેરમાનું કાર્ય સંપાદન થયે શોકશાન્તિ થયા
પછી કન્યાના ખાપ ૧૨૩ થી વરના માખાપને તથા વરને તથા પોતાની
દીકરીને કાંઈ રૂપાંનાણું અગર વસ્ત્ર આપવામાં આવે છે તેને ચોખ્ખ-
ણાણું (ડા+ક્ષાતન=ડા=એ છુ, ક્ષાતન=નવાડણું) યાને માથાબોળ ન-
વાડાને નવું વસ્ત્ર આપણું એવું કહે છે. એના બદલામાં વરને ત્યાંથી
દરોઅડેમને દહાડે કન્યાના માખાપને ત્યાં મરદના મરણનો ટોપલો
અને સ્ત્રીના મરણનું મુપડું તેમાં લાડતો તથા તેનું એક વસ્ત્ર મૂકી
અપાય છે. એ રીતે દરેક શુભાશુભ પ્રસંગે કરવાની રીત છે.

† દશ શશુ. મકીનામાં દશ વાર જમાડવા તે પ્યાર માસ જમાડવા તેને બ-
સે ૪ માસ રોજ જમાડવા તેનું નામ દર્શયાં.

* રૂપોઆ ૧ થી માંડી જે મળે તે. મામેરામાં વસ્ત્ર પાંચડી થઈ રૂ. ૧૦ થી
રૂ. ૧૦૦) નો માત.

† એમાં માથે પાણી તથા ધુપેલ ધાલવાનો ચાલ હોતો.

કન્યાની અધરણીમાં (અ+ઘૂહિણી એટલે ઘરકામમાં નહીં આવે) તેણીના માખાપ તરફથી મામેરું કરવાનો ચાલ છે. તેણીનાં છોકરાં થાય તેમને વસ્ત્રાલંકાર મળે તે પ્રમાણે તથા તે છોકરાંના શુભાશુભ પ્રસંગે પહેલાં કહ્યા પ્રમાણે મોસાળું, ચાંદો તથા લુખારો વગેરે કરવાની રીત છે. તે કન્યાના મરણ સમયે ગૌદાન તથા તેણીની પુણ્ય-શુદ્ધિ વખતે તેણીની દક્ષણા તેને અંગે તથા ગોરણી+ જમાડવાનો ચાલ છે. તેણીના પદાંના ઘરેણા અગર તે બદલે રોકડ (તેણીનું સ્ત્રીધન) વરને પાછું આપીદેવાની રીત છે. તે કન્યાને મરણે તેણીના માસિસા તથા સંવત્સરી (સમચરી) તથા નીતવેળીઆ, નીતઘડા, લાડવા વગેરે તેણીના માખાપ તથા સાસરામાં બંને ઘેર થાય છે. એ રીતે અંતેષ્ટી સૂધી તેણીના તથા તેણીના છોકરાંનાં ખરચ તેણીના માખાપ તથા સાસરામાં થાય છે. પણ તેણી અપુત્રવાન કે અવારસવાન બનવાનું અવસ્થાએ ગુજરે તોજ પીયરમાં ખરચ થાય.

આધુનિક રીતિ:—ઉપર દુકાંમાં હવણાની સ્થિતિનું વર્ણન કર્યું, તોપણ ચાર ચાર વરસને આંતરે લગ્નનો રૂઢીને લીધે કેવળ કુમળી વયના બાળકના લગ્ન કરીદેવાં પડે છે, તથા કોઈ વખત કળ પાણુ બને છે, તેથી વસ્તી કંમી થઈ ગઈ છે. એ ઉપરનાં દૃષ્ટાંતથી સિદ્ધ થાય છે. વસ્તી કંમી થવાનું એજ એકલું કારણ છે એમ ન સમજવું. પહેલાંના વખતમાં ઘણાખરા લોકો જન્મભૂમિમાં રહી નિર્વાહ કરતા. ઘેર રહેતા, વિદ્યા ભણવાને ૧૫-૧૬ વરસની ઉમર પછી બહાર જતા તથા ઘણા વરસ નિશ્ચિંતામાં ગાળતા, તેથી શરીરનો બાંધો પુરૂષ સ્ત્રી બંનેનો, મજબુત અને નિરોગી રહેતો, તેથી પ્રજાવૃદ્ધિ સ્ત્રીની ૪૦-૪૫ વરસની ઉમરમાં બહુ થતી અને હાલમાં મુંબઈના નખળાં પાણીમાં તથા ન-

+ મોતામાં ખાપના તડના મરદો તથા સ્ત્રીને જમાડવાનો ચાલ છે. ઓરપાડ મરસમ માત્ર સ્ત્રીએનેજ જમાડાય છે. એનું કારણ તે કન્યા તેણીના ખાપના તડમાં જમવા જતી, તેથી લાગે છે.

† મોતામાં સઘળા ઘરેણા તથા વસ્ત્ર તથા આદરણીના રૂપીઆ સઘળું પાછું અપાય છે. ઓરપાડ મરસમમાં વહેવારના રૂપીઆ વગર માત્ર પદ્મજ પાછું અપાય છે અને વિધવા હોય તો તેણીના પીયરમાં તેણીના દહાડાનો ખરચ થાય તેને લીધે પદ્મજ વરને ત્યાં પાછું અપાતું નથી.

બળી હવામાં રહેથી પ્રજ્જ્વલિત વિશેષ થતી નથી. કોઈને એક બે પ્ર-
જ્જ્વલન થઈ તો બસ થઈ. કોઈકનેજ ૭-૮ પ્રજ્જ્વલન જીવતી હશે.

ત્રીજી કારણ:—પેહેલાં પુરૂષો પરગામ વિદ્યાભ્યાસ માટે જતા,
સારી આબો હવામાં રહેતા તથા સ્ત્રીસંગ (ખરેખર લગ્ન) ધાતુકરી
સ્ત્રીને રજ્જ્વલિત થયા વગર થતો નહીં તેથી શુક્રશ્રોણિત બળવાન રહેતાં
તથા પ્રજ્જ્વલન નબળી થતી નહીં. હાલમાં ધાતુ પાતળી તેથી પ્રજ્જ્વલન થઈ તો
નબળી, નિર્માલ્ય, તવાઈ ગયલી રહેછે. સ્ત્રીપુરૂષ શરીરને કે મનને જ-
રા દુઃખ થાય તો ખમીશકે નહીં એવાં. એનું કારણ સ્ત્રીસંગ બહુ
કાચી વચે થાય છે તેજ.

ચોથું કારણ:—પેહેલાંના વખતમાં વૈભવ ઓછા હતા તેથી થોડી
પેદાશમાં નિભાવ થતો. હાલ વૈભવ બહુ વધ્યા, ધાન્યાદિ જરૂરની વ-
સ્તુઓ બહુ મોંઘી તથા અટકાઉ થઈ તથા ઘરભાડાં, ખર્ચ તથા ઘર
બાંધવાના ખર્ચ બહુ વધ્યા તેની સાથે કમોઈ તે પ્રમાણમાં ન વધી તે
કારણથી ૧૫ વરસની ઊંમર ન થઈ એટલાંમાં પુરૂષને કમાવવાની
ચિંતામાં પડવું પડે છે. તેને બાળપણમાંજ એક બે છોકરાં થાય છે
તેના ખર્ચમાં આવી પડવું પડે છે તેથી તેનું શરીર તવાઈ જાય છે.
પેહેલાં તેના બોજ તેનીપર પડતો ન હતો, તેના વડીલોપર પડતો.

પાંચમું કારણ:—પેહેલાંના વખતમાં સોકો નાનાં નાનાં છોકરાંના
વેહેવા કરતા ન હતા તેથી છોકરો છોકરી કેવાં નીકળશે તેનું પ્રમાણ
બંધાતું. હાલમાં ચાર ચાર છ છ મહિનાની ઊંમરનાં બાળકના વેહેવા
કરી મૂકાય છે તેથી કેવાં નીકળશે તેનું પ્રમાણ બંધાતું નથી અને
તેથી ૫-૬ વરસની કન્યાને પરણાવી દેવી પડે છે તે વૈદકશાસ્ત્ર તથા
ધર્મશાસ્ત્ર તથા કાયદામાં કમળી વચ ગણાય છે. ૭ માં પ્રકરણમાં વેદનું
દ્રશ્ય છે તેપરથી ૭ા સાઠાસાત વરસ સુધી કન્યા પરણાવવાનો તથા
પરણવાનો અધિકાર કોઈને નથી.

છઠું કારણ:—કુળાકુળ જોવાનો પેહેલાં ચાલ ન હતો. જે સદ્ગુ-
ણી, સુચળતાવાળા, આદ્ય વિવાહ કરનારા, અલ્પ દ્રવ્ય, દેવદ્રવ્ય હરણ ન
કરનારા, સ્વામી સેવામાં તત્પર, રાજ સેવામાં નિર્દાહી, કન્યા વિક્રય ન

કરનારા, દેવકાણુ, પિતૃકાણુ એવાં ત્રણે કાણુ આપનારા, શાકેના, ધર્મકર્મમાં સિદ્ધ, ત્રણે વર્ણને સુમોદ્ય તથા તેઓના તારણોપાય કરનારા, પોતાના કુટુંબનો ગુજરો સારે સન્માર્ગને ધૃષ્ટિ કરનારા, જેના ઘરની સ્ત્રીઓ સ્વધર્મ આચરનારી, સ્વામાની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનારી, ઘરનાં કામમાં તથા દેવાજ્ઞાનાં કાર્મમાં શ્રમ લેનારી તથા કુશળ, જેના પુત્રપુત્ર્યાદિ માતપિતાના આજ્ઞાનુસારી, વિદ્યાલ્યાસી તથા ઉદ્યોગી અને પોતપોતાના ધંધામાં ઊત્સુક વગેરે હતા, તેવાં કુક્લિન ગણાતાં. હવે તે વિચાર ન થતાં પરંપરાથી બાપદાદાનું ને કુલિનપણું બંધાયતું તે પછી તે ગમે તેમ વર્તે તેની ફીકર નહીં. તે બીજાને અકુલિન ગણી તેમાં કન્યા દેવી નહીં એવી રીત પડી છે, પછી તે લોકો પોતે ગમેતેવી સારી રીતે, સારે ધર્મે, રાજસન્માને ઊદ્યમ કરના હોય તોપણ તે અકુલન ગણાયા. તેઓને કન્યાની અછત થઈ તેથી તેઓનો ક્ષય થયો. (એ વિષે કન્યાની અછતનો મારો ગ્રંથ જાણો).

સાતમું કારણુ:—રખેને માનેજા કુલિન વરનો વેહેવા તથા લગ્ન બીજે ઠેકાણે થઈ જાય તેથી વરથી કન્યા મોટી હોય તોપણ વેહેવા કરી દેવાય છે, તેથી વિઠવડું થાય છે. એવી રીતે વર ઘરડો થયો હોય તેને નાની બાળકી કન્યા દેવાય છે, તેથી અસમવયી વેહેવા થાય તોપણ ક્ષય થવાનું કારણ છે. વડે મરતાં બીજી પરણાય છે તેપણુ જ્ઞાતિક્ષિણતાનું કારણ છે. તેમ ન થવાને વાગ્દાન વખત કપ્પજાત થાય છે. બળવાન, રૂપવાન એવા વરને કન્યા દેવાનું રાક્ષમાં કહ્યું છે. તેથી વિરૂદ્ધ આવે તો તેના કુળ ને ક્ષીણતા તે થાય છે.

* જે વેહેલાં એ વિચાર હોત ના જુની અરકવાળા જેઓ અકુલિન ગણાય છે તેઓનો આજીવન સુધી વશ કેમ આવું હોય તેની આ વિચાર માતામાંજ છે, આગપાડ સરસમાં નથી. ત્યાં ન વગર અગર વરનો બાપ પરાક્રમી, રાજ-દરબારમાં તથા સંપતિવાન તેજ કુલિન ગણાય છે.

∴ અસ્મિન્કાલ્લેનેતાનિદ્ધે સ્નાત્તાશાત્તરોગિણો ॥

અન્યથોઽપતિતોઽપિવેદરેકન્તામદિપ્યતિ ॥

અર્થ:—સ્નાત, અસ્નાત નહીં. નિરોગી, અપંગ નહીં, પતિત નહીં, નપુંસક નહીં એવા વરને કન્યા આપાય છે.

આઠમું કારણ:—છોકરાઓ ૧૨-૧૪ વરસના થાય એટલે ધંધા રાજગાર કરવા લાગે છે, કમાવવા લાગે છે, તેને છોકરાં થવા માંડે છે, તેથી સ્વચ્છંદ ચાલે છે. તેમને માખાપથી કાંઈ કહેવાતું નથી અગર તેઓ કહે તો માનતા નથી, તેથી દુરાચારી, કુવિચારી તથા કુષ્ટ છોકરાઓ નીકળે છે. તેઓ પોતાના બાપદાદાના ધર્મ પ્રમાણે વર્તતા નથી, કુર્વ્યસન આચરે છે અને પોતાની જાત કુળને બદો લગાડે છે. વળી હવણાને સમયે રાજસન્માન પામવાને વિદ્યા સંપાદન કરવી જોઈએ. રાજસન્માન વગર બીજો આધાર નથી તેનું સાધન વિદ્યા છે. તે પ્રાપ્ત કરવાને ધન, ધીરજ, ઉદ્યોગ, દૃઢ અંગ તથા પુષ્ટિબળ જોઈએ. તે પૂર્વે કહેલાં કારણોને લીધે નિર્બળ અચ્છલાં હોય છે તેથી વિદ્યા સારી સંપાદન થઈ શકતી નથી. વિદ્યા નહીં તેથી વિવેક નહીં તેમ વિચાર નહીં અને તેથી થોડી કમાઈના વહીતરાં જોવાં ધંધા કરવો પડે છે. તેથી કમાણી જોટલી જોઈએ તેટલી થતી નથી. હવણાના વખતમાં વૈભવ તો વધ્યો પણ કમાણી તેટલી નહીં, પણ બીજાના જોઈને વૈભવ કરવાનું મન થાય છે, પણ કમાણી નહીં, તેથી કમાણી કરવાના પ્રયત્ન કરે છે, તે જોઈએ તેટલી સન્માર્ગે થતી નથી. તેથી અન્યમાર્ગે કરવા જાય છે. કોટલીક વખતે તેમાં સપડાઈ પડે છે ત્યારે પોતાના નસીબનો વાંક કાઢે છે. એવી રીતે અન્યમાર્ગની કમાણી થાય તો તેને નાણાની પુજા રહેતી નથી અને ખરચ ઉઘળો કરે છે. છેલ્લે જ્યારે સપડાય છે ત્યારે સર્ગાંહાંલાની મદદ માગે છે અને તે મળે તો ઠીક અને ન મળે તો તે સઘળા સંસ્કારને પોંચે છે. મદદ નહીં મળવાના સંભવ ધણા તેથી તેની કુદૃશાનો દહાડો આવે છે; અને ત્યારે બાળક છોકરો મ્હોટો થાય અને મને મદદ કરે એવા વિચારથી તે તેને પૂરો વિદ્યાભ્યાસ કરાવતો નથી અને ગમેતેવા ધંધામાં મૂકી દે છે કે તે પોતાને મદદ કરે, એવી અવસ્થા થાય છે.

નવમું કારણ:—એકે કાળે અને એકે મુહુર્તે લગ્નપ્રસંગ થાય છે તેથી વરકન્યાના ગ્રહ વગેરે શુક્ષ્મશુદ્ધિનું ઠેકાણું રહેતું નથી, એટલે સૂર્ય, ચંદ્ર, ગુર્વાદિ ગ્રહોની અમીતિ થાય છે. તેનું ફળ આપે છે તે ભાગ્યવાનું પડે છે.

દશમું કારણુ:—ન્યાતિમાં સ્ત્રીવર્ગનું ચલાણુ વિશેષ થયું છે. જે હેલાંના પુરૂષો શાસ્ત્રજ હતા તેમજ સ્ત્રીઓ પણ તેવી તેની આજ્ઞાકિત, વિચારજ્ઞાની, મુશીળ તથા માર્ગસ્થ હતી. થોડામાં સંસાર ચલાવનારી, મહેનતુ હતી. વૈભવી ન હતી. હાલની નખળી, વૈભવી, પ્રમાદી, અજ્ઞાની, કુવિચારી, ધણીને ધમકાવનારી. બીજી સ્ત્રીઓના ઘરેણાંગાંઠાં વસ્ત્રઆભુષણુ જોઈ પોતાને કરનારી, તેથી ધણી ગમેત્યાંથી, ગમેતે રીતે લાવી કરીઆપે તેમાં રાજી રહેનારી, જીવો થઈઓ. તેથી ધણીનું ઘર-પ્રકરણી, સંસાર પ્રકરણી તથા રહેણી કરણી પ્રકરણી, કામમાં કાંઈ ચાલવા દે નહીં એવી થઈઓ, એટલુંજ નહીં પણ ધણીને કુચ્છંદમાં મદદ કરી પોતે કુચ્છંદ વર્તનારી તેથી ધણીથી કાંઈ બોલાય નહીં. એવી રીતે ઘરસંસારમાં સ્ત્રીઓ કર્તા હતાં થઈઓ. તેથી પુત્ર પુત્રીના સુખનો તથા ભવિષ્યના સુખ સંપત્તિનો તથા ધર્મપાપનો લાંબો વિચાર ન કરતાં વૈભવ ભોગવવામાં મગ્ન એવી થઈઓ.

અગીઆરમું કારણુ:—ઘણીખરી સ્ત્રીઓના ચલાણુ. વિચાર તથા લોભને લીધે તેઓમાના કેટલાક કન્યાવિક્રય કરવાનાં અધોર પાપકર્મ કરવાને તત્પર થાય છે. સ્ત્રીઓના દાષ વિષે વૃદ્ધચાણુખ્ય ગ્રંથમાં શ્લોક છે તે નીચે પ્રમાણુ:—

અનૃતંસાહસંમાયા મૂર્ખત્વમતિલોભતા ॥

અઘૌષ્વત્વંનિર્દયત્વં સ્ત્રીણાંદોષાઃસ્વમાદજાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ:—જુકું બોલવું, સાહસકર્મ કરવું, માયા દખ્ખાડવી, મૂર્ખાઈ, અતિ લોભ, મલિનતા, નિર્દયપણું એ સ્ત્રીઓમાં જાતીદાષ છે. એ મુજબ સ્ત્રીઓ પુરૂષો સાથે લોભને મારે કન્યાવિક્રય કરે છે અને પોતાની સાત પેઢીને બદ્દો લગાડે છે; તેમાં પુરૂષ પણ શામેલ થઈને નર્કાધિકારી થાય છે. કન્યાના વિવાહ મનુસ્મૃતિમાં ૧૦ પ્રકારના કહેા છે, તેમાં જે મળે તે આપી કન્યાદાન કરવું એ પ્રાહ્યવિવાહ કહેવાય છે, તેથી ઉતરતા ગાંધર્વ, પિશાચી, રાક્ષસી વગેરે છે. તેમાં કન્યાના વિવાહ બદલ કાંઈ દ્રવ્યાદિ લેવું તે રાક્ષસી વિવાહ છે. તેના દાષ બહુ છે, તેમાં મુખ્ય શ્લોક નીચે લખેલા છે. મનુસ્મૃતિ:—

કન્યાવિક્રયોનૈવ કર્તવ્યઋષિકેનચિત્ ॥

બ્રાહ્મણેનવિશેષેણ યત્કર્તાયાતિરૌરવમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:—કન્યાવિક્રય કોઈએ કદિપણ કરવો નહીં. તેમાં વિશેષે કરીને બ્રાહ્મણે તો નાજ કરવો. કારણ કન્યાવિક્રય કરનાર રૌરવ નર્કના અધિકાર પામે છે.

અલ્પેનાપિહિશુન્કેન પિતાકન્યાંદદાતિય : ॥

રૌરવંબહુતર્ષાણિ મુરૌષંમુત્રમશ્નુતે ॥ ૨ ॥

અર્થ:—કન્યાનો બાપ કન્યા દેવા બદલ થોડા પાણુ પૈસા લે તે તે ઘણા વરસ લગી રૌરવ નર્ક ભોગવી ત્યાં રહ્યો રહ્યો મુતર અને વિષ્ઠાનું ભક્ષણ કરે.

મક્ષિતંચાણુમાત્રંયત કન્યાવિક્રયજંઘનં ॥

સકુલંયંગૃહીતારં નરકંનયતિધ્રુવમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ.—કન્યા વિક્રયથી મેળવેલું ધન કિંચિત માત્ર પાણુ જે કોઈ ભક્ષ કરે તે પોતાના કુટુંબ સહિત નિશ્ચે નરકે જાય છે.

એ રીતે કન્યા વિક્રયના દાખના ઘણાંએ વચન શાસ્ત્રમાં તથા વેદમાં છે. એતો નિશ્ચે છે જે તે ભક્ષણ કરનારના તથા તેમી સાત પેઢીના કુળના જીવ રૌરવ નરકમાં ડબકાં ખાયાં કરે છે. કન્યાના દામ શાવાસ્તે લે છે તેના કારણ, એકતો પૈસેટકે ખાલી થઈ ગયા હોય, ખાવાપીવા તથા વૈભવ ભોગવવાને જોઈએ તેટલું મળતું ન હોય, સ્ત્રી પુરૂષમાં અણખનાવ વગેરે હોય ત્યારે એવો ભક્ષ કરે છે. બીજું—પેહેલાં એવું કરનારનીજ નહીં પણ માંડવ ખરચ લેનારની પણ બહુ નિંદા થતી અને તેના છોકરા પરણતા ન હતા પણ હવાણાના કાળમાં નિંદા ને ઘેતાં તેના છોકરા સારે ઠંકાણે વાંકડા સાથે પરણે છે તેથી લોકો ભય ન ધરતાં એવા (રૂધીર માંસરૂપી) ભક્ષ કરે છે. ત્રીજું—વિદ્યારૂપી ધન ન મળ્યું હોય તેથી સારાસારની સમજ ન હોય તેથી. ચોથું—આજનામાં કાળ ગમાવનારાને પરશેવો ઊતારી પેદા કરવાની ગતિ નહીં હોય. એવાં એવાં કારણોથી કન્યા વિક્રય થાય છે. છેલ્લે ગરબજી લોકો

જેને કન્યા મળવાના વાંધા હોય તે પડાપડી તથા ચઢાચઢી કરી ખરીદવા તૈયાર હોય તેથી પણ એમ બને છે. વળી કોઈને પુત્રીનીજ સંતતિ હોય અને પુત્ર* ન હોય તો તે નિંદાના ભય ન ધરતાં કન્યાવિક્રય કરી ભક્ષ લે છે.

૩૫—શાસ્ત્ર પ્રમાણે નરકના અધિકારી થાય છે; પોતાની દીકરીને તથા જમાઈને ઘાળે દિવસે ઘૂટયાં એમ થાય છે. તે માટે સમજણાં થયે નિશાશા ચૂકે છે અને કેટલીક વખત માણ ત્યાગ પણ કરે છે. પરદેશ જઈ પાછાં આવતાં નથી મળી તે દીકરીના રાંડીરાંડ જેવો અવતાર થાય છે અને તે માખાપને ગાળો દે છે. એવું ચાણકાલના જેવું કર્મ મોતામાં ઘણાજણ કરે છે. ઔરપાડ સવસમાં કવચિતજ થાય છે. એવું કારણ ત્યાં ઘણા ખરીદદાર નથી.

પ્રકરણ ૫ મું.

મોતાળા બ્રાહ્મણની સ્થિતિ સુધારવાના ઉપાય.

જે ઉપરના ૬ પ્રકરણમાં લખેલી રૂઢીઓ તથા રીવાજ પ્રમાણે તથા શ્રુતિ સ્મૃતિ શાસ્ત્ર પુરાણ વિશ્વ કવિચાર અને અનીતિથી મોતાળા બ્રાહ્મણ ચાલ્યાં કરશે તો સ્થિતિ સુધરવાની આશા નથી. પણ જે લોકો સુધરવાનું મન ઉપર લેશે તો સૂચના કરવામાં આવે છે.

એ સૂચનાઓ કર્યા પહેલાં દર્શાવવાની જરૂર દિસે છે જે ખીજા બ્રાહ્મણ, વાણીયાં શૂદ્રોની સાતિના લોકો દેશકાળ, રાજરીત, શાસ્ત્ર ધર્મ એઓને અનુસરીને પોતાની રૂઢીઓ, રીવાજ, ચાલ, ધારા વગેરે

*પુત્ર હોય તો નિંદાથી તે પુત્રને પરણતાં જરા વાંધા પડે છે.

†કન્યા વિક્રમ એટલે પશુ આદિ પેઠે વેચાલી ન હોય.

‡કન્યા વિક્રયમાં ૫૦૦ થી ૧૦૦૦૦ રૂપિયા લાગે છે એમ સંજ્ઞાપુ છે.

ફેરબા અને પોતાનાં બાંધા રોજગારમાં, વેપારવાણજમાં, ખેતીવાડીમાં, શાળ્યાધિકારમાં, સંસાર કામમાં અને પોતાની રહેણી કરણી વગેરેમાં સુધરયા અને સુખી થયા.†

૧ લી સૂચના.—બાળ વિવાહના ધારે. કાઠી નાખવો અને કન્યા કરતાં નીદાન આઠ વરસે મોટો વર જોવો. આઠ વરસની માલે કન્યાના વેહેવા તથા લગન કરવાં નહીં. તે વિષે શાહાસાત વરસની ઊમરની કન્યા થાય ત્યાં સૂધી કન્યાદાન દેવાનો તથા વિવાહ કરવાનો માખાપને તથા કન્યાદાન લેનારને અધિકાર નથી. તે વિષે શાસ્ત્ર શ્રુતિ વગેરેના પ્રમાણ.

શામવેદ બ્રાહ્મણ ભાગમાં. મંત્ર.

સોમોદદદગંધર્વાદગંધર્વોદદદગ્નયે રહિજ્વપુત્રા ડ આદગ્નિર્મહતમધ્યો. હમામ્.

અર્થ.—૨૥ વર્ષની ઊમર થતાં સૂધી સોમ (ચંદ્ર) પતિ, ખીજાં ૨૥ વર્ષ સૂધી ગંધર્વ, ત્રીજાં ૨૥ વર્ષ સૂધી અગ્નિ પતિ.× એટલે શાહાસાત વર્ષની ઊમર થાય ત્યાં સૂધી કન્યા પરણાવવાનો અધિકાર કોઈને નથી. તે વખતે અગ્નિ પાસેથી (કાંઈ દાન આપી) લેઈ છોડવીને પુરૂષ સાથે લગન થાય છે. એ રીતે પ્રમાણ છે કે શાહાસાત વરસની ઊમર સૂધી કન્યા પરણાવવાનો તથા પરણવાનો કોઈને અધિકાર નથી.

વળી વેદમાં કહ્યા પ્રમાણે જ્યોતિર્વિદ્યા ભરણમાં વિવાહ પ્રકરણમાં લખ્યું છે:—

મુધાંશુગંધર્વકપીટયોનિભિઃ સત્વળ્લસત્ત્વદવયોર્વસીમિમાં ॥

મુંકેતિમુન્નત્વાંનિયસંપત્તિવરાં જગાદવેદોજગદેકસન્નયઃ ॥૧॥

† ઓદિત્ય સહસ્ર, ટોળકીઆ ઓદિત્ય, નાગર છ જાતના, મોઢ છ જાતના, ખેડવાજ, અનાપજા, રાયકવાજ, વડાફરા, પાટીધર, બહુલક્ષ્મી, કણખીઓ, સુત્ર-ધાર, કુંભાર, ધાંચી, કામછ, બાવસાર, વગેરે જુઓ. × પતિ એટલે રક્ષણ કરનાર. જેમ પ્રજનનો પ્રતિરક્ષા તે રક્ષણ કરે છે. (સોમ) (ચંદ્ર)ને અમૃત મૂકવાની શક્તિ છે તે તેને સમય મૂકે છે. ગંધર્વને વાણી મૂકવાની શક્તિ તેથી તેણે સમયે મોલતાં આવડે છે. તેમજ અગ્નિને બળ શ્રુધિ વગેરે આપવાની શક્તિ છે.)

અર્થ.—કન્યાનાં ૨૧ વર્ષ લગી ચંદ્ર ભોગવે, ૨૧ વર્ષ ગાંધર્વ, અને ૨૧ વર્ષ અગ્નિ ભોગવે. એટલે ૭૧ વર્ષની ઉંમર થયા પછી પુરુષને પરવા યોગ્ય થાય છે.

વળી મુહુર્ત દીપક ગ્રંથમાં લખ્યું છે : રેવત્યાંસ્થિરમંત્રમેતિ.

અષ્ટમેદ્વાદશેષે માસત્રયગતેસતિ ॥

વિવાહંતત્રકુર્વોતિ ગર્ભમાસદિમિશ્રણાત્ ॥૧૧॥

અર્થ.—ગર્ભાંથી આઠમે વર્ષે અથવા ગર્ભાંથી ત્રણ માસ બેળી ૧૨ વર્ષે વિવાહ કરવાની છૂટ છે.

વળી જ્યોતિર્વિદ્યા ભરણમાં વિવાહ પ્રકરણમાં કહ્યું છે. શ્લોક ૧૫ મો.

નવમપૂર્વસપાદશત્રયગિલયુગેષુત્રયગેસ્તુયથાબલૈઃ ॥

શરસમેષ્ઠસપ્તમયોઃ કલૌબલિભિરેષ્ઠકર્શ્વકરગ્રહઃ ॥૧૬॥

અર્થ.—નવમાં વરસથી અગીઆરમાં વરસને ત્રણ માસ સૂધી સત્ય, દ્વાપર, ત્રેતા એ ત્રણ યુગમાં ગ્રહબળ જોઈને વિવાહ કરવા. કલિ યુગમાં આઠમે વરસે ખલિષ્ટ ગ્રહ જોઈને કરવા. વળી કહ્યું છે. શ્લોક ૧૬ મો.

વિસમવર્ષપદૂર્ધ્વસમાદિપાન્ને યમમાદતમત્રતુહાદનં ॥

પરિણિતાવૃષિભિર્વંધુમાનતો નપરતોનપરતોપરતોષકૃતે ॥૧૬॥

અર્થ.—ત્રણ માસ ને ૧૧ વર્ષ ઉપરાંત ૧૨-૧૩ વિષે કોઈ રૂપી જોત્યર શુદ્ધિ ન જોવી. ચંદ્રમાનથી માસ ગણવા. આરમાં તેરમાં વરસમાં પરણેલી સ્ત્રી પરતોષકૃત એટલે રજશ્વલા કહેવાય છે. શ્લોક ૧૭ મો.

भवतिसांघ्रिमहेश (११) समाधिका सपदियासततंहिकुमारिका ॥

गलितदानफलानुयथागुणे नुतदीमेहसिनापितिनोद्वहेत् ॥१७॥

અર્થ.—અગીઆર વર્ષ ને ત્રણ માસથી વધારે વર્ષની કન્યા કુમારિકાના તત્કાળ લગ્ન કરવાં. સુમુહુર્ત જોવાં નહીં. કારણ કે તે કન્યાદાનનું રૂળ નથી.

એ રીતે શાસ્ત્રોના વચન છે તે જો ઉલ્લંઘન કરીએ તો તેના ફળ જે દૈવકોપ તે તે થાય તેમાં નવાઈ જેવું તથા નશીબનો વાંક કાઢવા જેવું નથી.

વળી આઠ વરસની માહેની કન્યાનું તથા ૧૧ વરસની માહેના વરનું કાઠું કોમળ હોય છે. શરીરના અવયવો પ્રકુલિત થયા ન હોય તેથી તેઓને રોગાદિ થવાના સંભવ વધારે હોય છે. વળી ૧૧ વરસની અંદરની વયનાં મરણ શંકડે ૩૦ ને સુમારે થાય છે તે પરથી પણ સિદ્ધ થાય છે જે કુમળે કાઠે લગ્ન ન કરવાં. ખીન્નું સૌ જાણે છે જે વરની ઉપર સંસાર સુખ દુઃખનો આધાર છે. વર રોગિષ્ઠ, બુદ્ધિહિન છે કે ક્રમ તેની રહેણી, ચાલ ચલકત વગેરે કુમળી વયમાં દૃષ્ટિગોચર થઈ શકતાં નથી તે પંદર વરસ ઉપરાંત દિસી આવે છે, માટે જે વાતમાં આખી જીંદગી કાઢવાની તે અદૃષ્ટ ઉપર રાખવું એ સમજી માણસને ઊચિત નથી. અદૃષ્ટ એટલે નહીં દેખાયલું હોય તે, પણ આ વાતમાં ૧૫ વરસની ઊંમર સૂઝી દેખાતું નથી ત્યાર પછીની ઊંમરે દેખાય છે તો શા વાસ્તે જે દેખાતું નથી તે અદૃષ્ટ ઉપર બેસવું. ૧૫ વરસની ઊંમર સૂઝી સાડાં ખોટું નીકળવાનું સમજતું નથી અને તે ઉપરાંત દૃષ્ટિગોચર થાય છે તો આપણા હાથમાં જે સાધન છે તે ખોટું? પ્રાણ વાણીઆનું પંજીર કાંઈ રોજ રોજ થતું નથી એવી કહેવત છે અને તે ખોટી નથી તેથી ૧૫ વરસની ઉપરાંતની ઊંમરનો વર જોવો.

ખીજી સૂચના.—ચાર ચાર વરસને આંતરે લગ્ન કરવાનો ચાલી છે તે કઢંગો છે, કારણ કે એ ચાલથી નાના નાના છોકરાંનાં લગ્ન કરા દેવાં પડે છે. "તે છોકરાં કાંઈ સમજતાં નથી અને કોઈ વખતે જમાણા હાથને બદલે હાથો હાથ ઝાલે છે અને કન્યાદાન વિધિ થયાં પહેલાં છોડી દે છે અને નિદ્રાવશ થઈ જાય છે, ત્યારે વિધિ તેના માખાપ કે ગોર રૂરે છે તે કેવું ખોટું. એ સમજી માણસને વિચાર કરવા જોઈ છે, એથી ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ફળ, દૈવ કોપ થાય છે, તેથી ઘણા રંડાય છે.

* એ ચાલ ઘણા જુના વખતથી ધરડાઓએ પાડેલા છે. તે વિશે કોઈ પૂછે જે ધરડા શું ગોડા હતા? ના, તે ઘણા ડાહ્યા હતા અને તે ચાલ તે કાળને અનુસરતા હતા, પણ આજને કાળે અનુસરતા નથી. કેમકે મુસાફરી કરવી કઠણ નથી તેમ જ બરેલી પણ નથી.

ત્રીજી સૂચના.—હાલમાં નાની વયમાંજ વેહેવા (વેશવાલ) કરી મૂકાય છે તેથી દાષમાં પડવું પડે છે અને નાની વયના છોકરાં પરણાવવાં પડે છે. તેમ ન કરવું. નિદાન આઠ વરસની કન્યા થયા વગર વેહેવા કરવા નહીં કે ચંદ્ર, ગર્ધર્વ અને અગ્નિ પર ગણાએલ* તે વખત બીજાને વર ગણી દાષમાં પડવાનું ઘાય છે તે ન થવાય. એ રીતે ૮ વરસની વય થયા પછી વેહેવા કરી જ્યારે ફાવે ત્યારે શુભ ગ્રહ તથા જન્માક્ષરથી દશા તથા શુભ લગ્ન તથા સાફ વરસ જોઈ લગ્ન કરવાં. ચાર ચાર વરસના ચાલતો બાધ ન ગણવે.

ચોથી સૂચના.—કુળા કુળ એટલે શું ? જેના બાપદાદા સારી વિદ્યા, સારાં કામ, સારાં પરાક્રમ કરી રાજ્યાશ્રય મેળવી અએલા તે કુલિન અને જેઓ દુર્ગુણી, ચોરી કરનારા, બ્યભિચારી, નિર્લજ્જ, હુત્યા કરનારા, બ્રુહા, ખોટી સાક્ષી પુરનારા, વિશ્વાસ ઘાતકી, ભૂણહુત્યા કરનારા, શૌચાશૌચના વિધિનિષેધ ન પાળનારા, જે સંસાર રીત પ્રમાણે ન વર્તી અન્ય વૃત્તીથી હલકી રીતે વર્તનારા વગેરે તે અકુલિન. તે વિષે કુલાકુલની સમજણ કહી છે તે પ્રમાણે સમજવું. પૃથ્વીની ઊત્પત્તિથી કુળાકુળનો બેદ ન હતો તે પછી જેવી જેની રહેણી કરણી તે પ્રમાણે કુળ બન્યાં. જેની શાસ્ત્ર પુરાણોથી ઊલટી રીત તેનું અકુલ ગણાયું પણ તેજ કુળની રહેણી, કરણી, પરાક્રમ, વગેરે સારાં થાય તો તે કુલિન થતા. રાજમાન્ય થતાં તો તે કુલિન ગણાતાં. અંગ્રેજ રાજનીતિ થયાથી એ રીતનો વિચાર રહ્યો નહીં. આવાપીવાના જેને શાંશાં, જે નઠારાં કર્મ કરી પેટ ભરે અને જે ગમે તેવાં કર્મ કરે તોપણ તેનાં કુળને લાંછન લાગે તો તે કુળ શા કામનું. માટે જેની જેવી ચાગ્યતા તેવાં તેનાં કુળ ગણવાં. એ ખરો રસ્તો છે. તે વિષે વૃદ્ધચાણુખ્યના નીતિનર અંથમાંનો એકજ શ્લોક નીચે લખ્યો છે:—

નજારજાતસ્યચલાટશૃંગં કુલપ્રસુતસ્યનપાણિપદ્મં ॥

યદાયદામુન્વ્યતિવાક્યવાળં તદાતદાજાતિકુલપ્રમાણં ॥૧॥

અર્થ.—જર જાતતે માથે શિંગડું હોતું નથી, કુળવાનની સંત-
તીને હાથે પદ્મ નથી હોતું, પણ જેવાં જેવાં વાક્ય કાઢે તેવાં તેવાં તેની
જાત કુળ જાણવાં. કુળ વિષે ઘણા પ્રમાણના શ્લોક છે તે લખતાં પા-

૨ આવે નહીં તેથી મારા કન્યાની અછત વિધેના નિબંધના છપાએલા અંથમાં જોવું.

પાંચમી સૂચના.—કન્યાવિક્રય કર્યાના આમાં જે દાખ લખ્યા છે તે સમજી તે ચાલ બંધ કરવો. કદાચિત કોઈ ગરીબ અવસ્થામાં હોય તો તેણે માંડવ ખરચ લેઈ કન્યાને પ્રાણ્ય વિવાહ દાખલ દઈ વધાય કરવી. કન્યા વિક્રય કરનારને તથા લેનારને સજ્જ કરવાના ન્યાતે ધારા બાંધવા.

મોતાળા પ્રાણીઓ પૂર્વે વિદ્યાવૃદ્ધિમાં બહુ આગળ પડતા. હાલમાં પાછળ પડી ગયા છે, તો તેઓમાં વિદ્યાવૃદ્ધિ થાય એવા ઊપાય ચોજવા ન્યાતના સારા હાંશીયાર, ડિગ્રી મળે તેવા થાય, માટે ન્યાતનું ફંડ કરી તેવાઓને તેમાંથી મદદ કરી ઊત્તજન આપવું. જે સારા વિદ્વાન થાય તેઓને સન્માન, પ્રતિષ્ઠા તથા પદવી આપવી. જેઓને રાજ્ય તરફથી પદવી મળે તેઓની કુલિનતામાં વધારો કરવો. જેઓ ન્યાતિના લોકોને સુવિદ્વાન, સદાચરાણી કરવામાં તથા સમાર્થે લગાડવામાં મદદ કરે તેઓની આબરૂમાં ચોખ્ખ વધારો કરવા માટે ન્યાત તરફથી ધારા બાંધવા. જેઓને અખંડ, બાંધી પેદાશ, તેના કુળને અંદાજે બાંધવો. વિદ્યાવૃદ્ધિ થવા માટે જે વિદ્યાલ્યાસીને ન્યાતિ ફંડમાંથી પૂરું નહીં પડે તેમ હોય તો ન્યાતિની એક બેંક સ્થાપી તેમાંથી તેને થોડે વ્યાજે નાણાં ધીરવાં અને તેના ધારા બાંધવા કે તે કમાતો થાય ત્યારે આટલે વરસે વ્યાજ સુધ્યાં તે બેંકને ભરી દે.

વિદ્યા શૃદ્ધીમાં આજને સમયે મોતાળા પ્રાણીઓ પાછળ પડી ગયા છે, તેજ રીતે આગળ પડે તોજ મોતાળા પ્રાણીની સ્થિતિ સારી થાય. જૂઓ સાંપ્રતકાળે પ્રજ્ઞક્ષત્રીની ન્યાત નાની છતાં કેટલી આગળ વધી છે.

૬ છઠ્ઠી સૂચના.—ઝારપાડ સરસના ન્યાતવાળાઓ અને મોતાવાળાઓ એમાં હાલ કન્યા વેહેવાર બંધ પડ્યો છે તેના કારણ તપાસિ તે નાસ્તિ કરી તે પાછો ચાલુ રાખવો, કે કન્યા લેવા દેવાનો વિસ્તાર વધે. થી સારા ભણેલા ગણેલા, સદ્ગુણી અને સક્રમાઈ કરનારા વર મળે.

૭ મી સૂચના.—મુબદ્દમાં ઘણું ખર્ચ રહેવાનું થાય છે. તેઓ

પોતાના વતનના ગામમાં શુભાશુભ કાર્ય કરી પ્રકરણ વશાત ખરચ કરે છે, તે જ્યાં ફાવે ત્યાં (મોટો જથ્થો હોય ત્યાં) કરે એવો ધારો બાંધવો. પોતાના વતનમાં કરવો હોય તો પછી જ્યારે અનુકુળ આવે ત્યારે કરે; એ વિષે ધારા બાંધવા.

૮ મી સૂચના.—વસ્ત્રાલંકારમાં બહુ નાણાં રોકવાં નહી, ક્રમક્રમે વધવાને બદલે ઘસારાથી ઊલટાં ઘણી ઓછી કીમતના થઈ જાય છે. પણ એવાં સુરક્ષિત સ્થળમાં તથા વસ્તુમાં રોકવાં કે તેમાં તેની મૂળ પૂંજમાં વધારો થઈ શકુ ગુણિત ફળ પ્રાપ્ત થવાનો સંભવ હોય.

૯ મી સૂચના.—કોઈપણ માણસે શરીરે, બુદ્ધિએ, કર્મે, ચાલતાં સૂધી નિર્ધર્મી ન રહેવું અને ભિક્ષાના ધંધો ન કરવો. બ્રાહ્મણના ષટ્કર્મ જે પ્રકરણ ૧ લામાં વર્ણવ્યાં છે તે રીતે પ્રાપ્તિ કરવાને હરકત નથી. દિવ્વ શૂદ્રાદિ વર્ણના ઊધાર, સદ્ગતિ સુવિચાર વગેરે થવાને સદુપાય તથા સધર્મ કરી બ્રાહ્મણના જે ધર્મ કહ્યા છે તે રીતે દાન, ભિક્ષા, ધર્મ લેવાને હરકત નથી. પણ માગણ થઈ ઘેર ઘેર ભિક્ષા માગવી નહીં.

૧૦ મી સૂચના.—ન્યાતના ગરીબ, અનાથ, અપંગ જેનાથી કાંઈ કામ થઈ શકે નહીં અને જેને સાહ્ય થવાને કોઈ સગાં ન હોય તેને માટે અનાથાશ્રમ કરવો, તેમાં તેઓને રાખી તેઓને વાસ્તે અન્ન વસ્ત્રો બંદોબસ્ત કરવો.

૧૧ મી સૂચના.—ન્યાતિના લોકોને માટે વિદ્યાશાળા, પુસ્તકશાળા, ઔષધશાળા, ધર્મશાળાઓ સ્થાપવી. તે ચાલવા માટે પ્રસંગોપાત નાણાં ભરાય તેમ કરવું.

૧૨ મી સૂચના.—નાનાં છોકરાંઓને ધર્મની કુંજવાણી મળવા માટે શાળા સ્થાપવી અને મોટાંઓને ધર્મશાસ્ત્ર, સમજવા સદાચરણ તથા સદ્બોધ થવા ન્યાત તરફથી સદ્ગુણી સાધુ (સર્વ રીતે સારા) પુરૂષો પાસે સદાદિત બોધ થાય તેવા રાખી બંદોબસ્ત કરવો. અનાથને પણ ધર્મનો બોધ, સદ્ગતિ થવા કરાવવો. અને મનુષ્યના પડ્ડીપુ, કામ, ક્રોધ, લોભ, મદ, મોહ ને મત્સર ન રહે તેમ થવા ઉપાય ચો-

જવા. એવી રીતના નાણાની ગરજ પડે તેવાં કામને મદદ કરવાને દરેક કાર્ય મસંગે (શુભાશુભે) અમુક દાણું ન્યાતને આપવામાં આવે એવો ઠરાવ કરવો.

૧૩ મી સૂચના.—પ્રાદ્ધાણુ ધર્મમાં નિર્મળતા રાખવાના નિયમ સારા છે તેમાના દેહલાએકનો ભંગ થયો છે. જેમકે જંગલ જવું, તે તેમ ન થતાં ઘરની પાસે નજીકમાં જાનરૂ થાય છે અને તે સાફ થવાના ઇલાજ થતા નથી. એવી રીતની અરીચતામાં સુધારો થવાના ઉપાય કરવા અને અન્ન વસ્ત્રાદિમાં વિશેષ મુચળતા તથા ચોખ્ખાઇ રાખવી.

૧૪ મી સૂચના.—ઉદ્યમ વડે જેનું અન્ન ખાવું, એટલે નોકરીમાં હોય તો જેની નોકરી કરવી તેના વાસ્તવિક લાભ ઉપર નજર રાખવી તથા નીમક હલાલીથી, વિશ્વાસુપણાથી તથા સત્યતાથી તે કરવી અને ખોટાઈ તથા ચોટાઈ કરી તેની ગુમ વાત બાહાર કહેવી નહીં.

એ રીતે મોતાળા પ્રાદ્ધાણુની સ્થિતિ સુધારવાના ઉપાય સંક્ષેપે કહ્યા છે. એ સીવાય બીજા ઘણા છે તે લખતાં પાર આવે નહીં માટે થોડામાં પતાવ્યું છે.

કશીડા પ્રાદ્ધાણુ, જેઓએ પોતાની ૪ કન્યા મોતાળા મોતાળા પ્રાદ્ધાણુમાં દીધી તેઓની સંક્ષેપે કથા પૂરવણીમાં જૂઓ.

પૂરવણી અં

શ્રીગણેશાયનમઃ॥ અથ તાપી મહાત્મ્યે શ્રી રામેશ્વર મુક્તેશ્વર પ્રભાવવર્ણનો નામ દ્વાવિંશતિમોધ્યાયઃ ॥

શંકોવાચ ॥ યત્રરામસરોવત્સ બાળવાતેનચાભવત્ ॥

તત્રસ્નાત્વાનરોચાતિ બ્રહ્મલોકમસંશયં ॥ ૧ ॥

અર્થ.—તાપી પુરાણ મહાત્મ્યમાં રામેશ્વર મુક્તીશ્વર પ્રભાવ નામનો ૨૨ મો અધ્યાય. સ્કંદ કહે છે. હે પુત્ર, રામને બાણે કરીને કુંડ (તળાવ) થયો છે, તે ઠંકાણે જે ન્હાય તે બ્રહ્મ લોક નિઃસંશય પામે. ॥ ૧ ॥

પતનાદન્નવૈયેષાં મરણંપુત્રજાયતે ॥

તેદેવરાજપૂજ્યત્વં સદાગચ્છંતિનિશ્ચયાત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ.—હે પુત્ર, જેના પતનથી એ ઠેકાણે મરણ પામે તે નિશ્ચે દેવ-
ના તથા રાજના પૂજ્યત્વને સદા પામે. ॥ ૨ ॥

કુર્વંતિયેસપદિરામગિરીનરીષા આનંદનિર્ભરસાઃપતનંચિરાય ॥

તેકાર્તિકેયમુદિપારપરતાસદૈવ નૂનંમવાંતરશતૈર્નજહાતિલક્ષ્મી ॥૩॥

સ્કંદોવાચ : ॥

અર્થ.—હે કાર્તિક, જે નરોના સમુદાય આશુન્દ્રના ભરસાથી સદાનાં
સુખ માટે રામગીરી ટેકરીના પગ પાસે પતન કરે (પડે પડે) તેની લક્ષ્મી
નિશ્ચે તે પાપરહિત થઈ શેકડો ભવ સુધી જતી નથી. ॥ ૩ ॥

કથંરામસરોનાથ અત્રપાપહરંશુભં ॥

એતન્મેચિસરેણીવ કથ્યતામાદિમૈરવ ॥ ૪ ॥

અર્થ.—હે નાથ, જે રામ સર પાપ હરનાર એણું તે કેણું તે મને
વિસ્તારીને કહો. ॥ ૪ ॥

શ્લોક ॥ પંચકોશાંતરેવક્ત્ત રાવવોત્રપુગગમત્ ॥

દુષ્ટમાવવિનિર્મુક્તો દશાનનવધાતુર : ॥ ૫ ॥

અર્થ.—હે પુત્ર, આ ઠેકાણે પાંચ કોશને અંતરે પૂર્વે રામ આવ્યા ત્યાં
૬૨ માથાનાં રાવણનો વધ કરનાર રામના દુષ્ટ ભાવ મુક્ત થઈ ગયા. ॥૫॥

રામઃશાંતમનોદૃષ્ટ્વા વિસ્મયેનસમન્વિત : ॥

સુમંતંચદ્વિજશ્રેષ્ઠં પપૃચ્છાશ્રમવાસિનં ॥ ૬ ॥

અર્થ.—શાંત મન દેખીને રામ ત્યાંના આશ્રમમાં રહેલા સુમંત નામે
ઊત્તમ દિગ્ગજને વિસ્મયભેર પૂછવા લાગ્યા. ॥ ૬ ॥

રામો ॥ દ્વિજેશમહદાશ્ચર્યં દૃષ્ટ્વાચાત્રમયાધુના ॥

દુષ્ટમાવમનોમેષ મુક્ત્વામોક્ષાયગચ્છતિ ॥ ૭ ॥

અર્થ.—હે દિગ્ગેશ, મારો દુષ્ટ ભાવ મુક્ત પામ્યો જોઈ, મને અત્રે
હાલું આશ્ચર્ય લાગે છે. ॥ ૭ ॥

સુમંતૃ ૦ ॥ પંચકોશાન્તરેવત્સ વિદ્યતેભાનુજાસરિત્ ॥

અત્રતસ્યા : ધ્રુવાનોયં યત્તેમોક્ષેસ્થિતંમન : ॥ ૮ ॥

અર્થ.—હે વત્સ, પાંચ કોશને અંતરે તાપી નદી (ભાનુજા) છે તેને મહાત્મ્યે મન સ્થિર થયું છે. ॥ ૮ ॥

શ્રી રામ ૦ ॥ યદ્યેવંમુક્તિદાવિઘ્ન વિદ્યતેત્રસર્ગિદ્વર ॥

દાનંકિમત્રમેદયં તત્ત્વમાષ્ટદશવિસ્તરાત્ ॥ ૯ ॥

અર્થ.—હે વિપ્ર, એવી મુક્તિ આપનારી ઉત્તમ નદી અત્રે છે તેના મારે અરે શું દાન આપવું તે મને વિસ્તારીને કહે. ॥ ૯ ॥

મુનિરૂ ૦ ॥ ધગશ્વગજરત્નાનિ હેમરૂપ્યાદિકાનિચ ॥

દ્વિજેભ્યોવત્સદાનાનિ દેયાનિવિવિધાનિચ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ.—હે વત્સ, ભોંય, ઘોડા, હાથી, રત્ન, સોનું, રૂપું ઇત્યાદિ પ્રાણીઓને દાન વિવિધ પ્રકારે આપવું. ॥ ૧૦ ॥

શ્રી રામ ૦ ॥ કઃ ક્ષમોદાનમાદાતું ભવંતંચ વિનામુને ॥

દ્વિજમન્યંનપશ્યામિ એતસ્મિન્કાનનેધુના ॥ ૧૧ ॥

અર્થ.—હે મુની, તમારા વગર આ જગ્યાએ હુમાણા ખીન્ને પ્રાણી દેસતો નથી, માટે દાન લેવાને આ વનમાં કોણ શક્તિવાન છે? ॥ ૧૧ ॥

સુમંતી ૦ ॥ નભોગેઽઘ્રાસ્તિચાસ્માકં શુક્લપત્ર *કલાશિનાં ॥

કિંદાનૈર્વિભવૈઃ કાર્યં યત્તિષ્તેદ્રિયાત્મનાં ॥ ૧૨ ॥

અર્થ.—અમારે સુકા પાંડાં, રૂળ ખાનારને ભોગની ઇચ્છા શી? જેણે ચિત્ત, ઇન્દ્રિયો સંજમન કર્યા છે તેને દાન કરી વૈભવ કરવાનું શું કામ. ॥ ૧૨ ॥

વિમુક્તાવિષયાશક્તિઃ પરબ્રહ્મરૂપાસ્પદાઃ ॥

મુમુક્ષુઃસમવૃત્તિશ્ચ કોહિદાનમભિપ્સતિ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ.—વિશયાશક્તિથી મુક્ત, પર બ્રહ્મને પામવાની ઇચ્છા રાખનારા, જેને સમવૃત્તિ, તે શું દાન લેવાની ઇચ્છા રાખે? ॥ ૧૩ ॥

શ્રી રામૃ૦ ॥ અત્રનાથનપર્યામિ દ્વિજાનુદાનતમાન્ભુવિ ॥

દ્વિતિમેમાનસંનુનં સશોકંવર્તતેધુના ॥ ૧૪ ॥

અર્થ.—હે નાથ, આ ઠેકાણે દાન લેઈ શકે એવો પ્રાક્ષણ દિસતો નથી, તેથી મારાં મનને શોક થાય છે. ॥ ૧૪ ॥

મુનિ૦ ॥ ધ્યાનેનસંવિક્ષ્યદ્વિજાન્સમાગતાન્ હિમાલયાદત્તપતિજલેષ્વ ॥

અત્રેગર્ગાદિવગ્નિકામ માદિષ્ટાનિષ્ટફલપ્રદાંશ્ચ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ.—ધ્યાને કરીને જાણાય છે જે હિમાલયથી અત્રી પુત્ર ગર્ગાદિ સૂધીના નિરપેક્ષ રૂષિઓ ઈષ્ટફળ આપનારા એવાં તાપી જળને વિષે આવ્યા છે. ॥ ૧૫ ॥

તતઃ સહનુમાન્વીર સ્તાપીતીર્મગાદ્રતં ॥

પ્રેરણાશ્રમચંદ્રસ્ય ગ્રહિતુંદ્રિજપુંગવાન્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ.—એણે રામચંદ્રની પ્રેરણાથી મોટા દિલ્લેને લાવવાને હનુમાન વીર તાપી તીરે ગયો. ॥ ૧૬ ॥

દૃષ્ટ્વાપ્રણમ્યતાન્વિદ્વાન્ જગાદહનુમાન્વચ્ચ ॥

બ્રહ્મણઃ પ્રાંજલિભૂત્વા પ્રશ્રેયાવનતોમૃશં ॥ ૧૭ ॥

અર્થ.—હનુમાન ગયો અને વિદ્વા જોઈને ખુશીથી નમસ્કાર કરી આદરથી બોલ્યો. ॥ ૧૭ ॥

હનુમાન્ૃ૦ ॥ આગચ્છંતુદ્વિજશ્રેષ્ઠા રાઘવોવોર્ચયિષ્યતિ ॥

તપત્પાપંચક્રોશાંતિ સુમંતસ્વાશ્રમેશુભે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ.—અહો શ્રેષ્ઠ દિલ્લે, તાપીથી પાંચ ક્રોશને અંતરે સુમંત રૂશીને સારે આશ્રમે આવો ત્યાં રાઘવ તમારું પૂજન કરશે. ॥ ૧૮ ॥

વિદ્વાૃ૦ ॥ કિંપયોજનમસ્માકં રાઘવેણમહાત્મના ॥

નિવૃત્તાદિષ્ઠાશક્તિ* મનોમોક્ષેપ્રવર્તતે ॥ ૧૯ ॥

અર્થ.—વિષયાશક્તિથી નિવૃત્તિ પામેલા, મન મોક્ષને વિષે પોરવા-યલું એવા જે અમે તેનું મહાત્મા રામને શું પ્રયોજન. ॥ ૧૯ ॥

કિંદાનૈઃ કિંચમોગૈશ્વ સ્થાનૈશ્ચબ્રહ્મૈશ્વકિં ॥

વન્ધપત્રાંબુવૃત્તિનાં મુક્તિમાર્ગેમુપેયુષાં ॥ ૧૦ ॥

અર્થ.—જે વન પત્ર પાણી વડે રહેનારા, જે મુક્તિમાર્ગની ઉપાસના કરનારા એવાઓને દાન, ભોગ, ધાણા સ્થાન લઇને શું કરવું! ॥૨૦॥

હનુમાનૃ ॥ મક્તાંમાનસંધિપ્રા મોક્ષેપિયદિગચ્છિતં ॥

તથાપિગમચંદસ્ય વર્ષોવ્યંત્રાદધાર્યતાં ॥ ૧૧ ॥

અર્થ.—જો તમારું મન મોક્ષને વિષે હોય તોપણ રામચંદ્રનું વચન મનમાં ધરવું. ॥ ૨૧ ॥

નોવાત્રમક્તાંપાર્શ્વે તપત્વાડત્તરેભટે ॥

તિત્રાનલંનિવેષ્યામિ અકૃતાર્થોન્યામ્મહં ॥ ૧૨ ॥

અર્થ.—જો તમે ન માનો તો તાપી કાંડે મોટો અગ્નિ કરીશ અને અકૃતાર્થ થયાથી તમારી નજીક તેમાં જંપલાવીશ. ॥ ૨૨ ॥

તસ્વતત્વાધિકંદૃષ્ટ્વા માનસંવાનરસ્યચ ॥

સર્વેદ્યાનિવિતાસ્તસ્તુ : સ્વામિસેવાપરસ્યચ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ.—તે વાંનરનું સ્વામી સેવા પર અધિક સત્વવાળું મન જોઇને સર્વે દ્યાવાના થયા. ॥ ૨૩ ॥

તત્રતથેતિજહ્પંતઃ સર્વેદિપ્રામુદાંનિવિતા : ॥

તાપીજલાર્દ્રગાત્રાશ્ચ તસ્તુ : પાર્શ્વે હનુમતઃ† ॥ ૧૪ ॥

અર્થ.—સર્વે વિપ્રો તાપી જલે ભીનેલા ખુંશી થઈ વારૂં, એમ કહી હનુમાન પાસે આવી ઊભા રહ્યા. ॥ ૨૪ ॥

તતઃ સહનુમાનધિર શ્વંડવેગપરાક્રમઃ ॥

વિશિંત્વરામવાક્યંચ ઝહીત્યાગમતત્પરઃ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ.—એટલે તે હનુમાન વીર જેનો વેગ તથા પરાક્રમ મોટો ન રામ વાક્ય મનમાં ધરીને ફક્ત ગ મારી આવવાને તત્પર થયો. ॥ ૨૫ ॥

કાશ્ચિદ્વિધૃત્યહસ્તેન સ્કંધૈકાશ્ચિન્નિવેષ્યસઃ ॥

કાશ્ચિત્યુચ્છૈવિધૃત્યાશુ રુત્પપાતનમોહરિઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ.—કેટલાકને હાથ પર, કેટલાકને ખાંધ પર, કેટલાકને પૂછડાં પર બેસાડી તે વાંદરો આકાશ માર્ગે ઉડ્યો. ॥ ૨૬ ॥

મુમોચ્ચરામપાર્શ્વેતુ વન્હિતુન્નાન્નિજોત્તમાન્ ॥

તતોરામોપિવૈતેષાં લુઠનૂર્વાદિંશુજ્ઞાનિવ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ.—વન્હિ જેવા તેજસ્વી ઉત્તમ દિગ્દેશને રામની પાસે મૂક્યા, એટલે રામ પણ તેમના હાથ પગ ધોવા લાગ્યા. ॥ ૨૭ ॥

જગાદપ્રશ્રયોપેતં વાક્યંવાક્યિદાંવરઃ ॥

અર્થ.—આવ્યા પછી જેજેકાર કરી આ પ્રમાણે ભાષણ થયું.

શ્રી રામઉ૦ ॥ અત્રતાપીપ્રભાવેન મિમુક્તંદુષ્ટમાવતઃ ॥

માનસંવિદ્યતેવિપ્રા દાનંમેગૃહ્યતામતઃ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ.—અહો વિપ્રો, આ તાપી પ્રભાવે કરીને દુષ્ટ ભાવથી મન મુક્ત થયું છે. માટે મારાં દાન લો એવી મારી ઈચ્છા છે. ॥ ૨૮ ॥

રામવાક્યંતદાવિપ્રાઃ નાપનોદતિ તુંતમાઃ ॥

તથેતિચાત્રુવનસર્વ મુક્તિમાર્ગોપદેશિનઃ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ.—ત્યારે વિપ્રો જે મુક્તિ માર્ગના ઉપદેશની ઇચ્છાવાળા, તેએ રામના વચનનું અપમાન કરવાને અસમર્થ, તેઓલ્યા જે ઠીક. ॥ ૨૯ ॥

તતોરામોપિત્રાણેન કૃત્વારંધ્રાન્વિતાંમહિં ॥

સરશ્વકારરામાલ્યં મુક્તિમુક્તિફલપ્રદં ॥ ૩૦ ॥

અર્થ.—એટલે રામે બાણે કરી ભાંયમાં ઘરો કરી કુંડ કર્યો તે કુંડ રામ કુંડ નામે ભુક્તિ મુક્તિ આપનારો પ્રખ્યાત થયો.

પ્રહ્યાલ્વપાદયુગમાનિ દદોદાનાન્યનેકશઃ ॥

ત્રેતાયાંરામચંદ્રેણ સ્થાપિતાશ્ચદ્વિજોત્તમાઃ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ.—ભેળી પગ ધોઈને અનેક દાન આપ્યાં અને ત્રેતાયુગમાં ઊત્તમ દિજ્ઞેની સ્થાપના કરી. ॥ ૩૧ ॥

અષ્ટાદશતહસ્રાશ્ચ મુક્તિસ્થાનેત્રવૈગુહ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ.—બરાબર અઢાર હજાર પ્રાણાગુ મુક્તિસ્થાને સ્થાપ્યા. ॥ ૩૧ ॥

તેષાંપાદોદકાતર્ગાં સંજ્ઞતામુક્તિદાસૌત્ ॥

તત્રાગમોપેસંવાસં ચક્રાગુપ્તસંયુતઃ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ.—તેઓના પગ ધોયાના પાણીથી ગંગા નદી થઈ તે મુક્તિદા નદી, ત્યાં રામ પાણુ સેના સાથે વાસ કરતા થયા. ॥ ૩૨ ॥

અર્ચયામાસમુક્તિશં લિંગમોત્પદંપરં ॥

કાદંબત્રિચ્છપ્સુને ધાત્રીઆપ્રફલૈસ્તથા ॥ ૩૩ ॥

અર્થ.—મુક્તીશ લીંગ જે મોક્ષ પરંપદને આપે તેણે તેની અર્ચના તથા કાદંબ, ત્રિલ્લી તથા ધાતુરા આંમળી ફૂલથી પૂજા કરી. ॥ ૩૩ ॥

મૃગનાભિનુગંધેન ચંદનૈર્મલયોદૃવૈઃ ॥

જલૈર્સાન્તરોભૂતૈ તોષણમાસતર્વદા ॥ ૩૪ ॥

અર્થ.—કસ્તુરી, સુખડ, મળીઆગર વતે તથા રામકુંડના જલ વતે મુગધીદાર લેપન કરી તૃપ્ત કરતા થયા. ॥ ૩૪ ॥

રામોપિતત્રતદ્વોદા ભક્તિભાવસાન્નિતઃ ॥

જાતઃ સંતુષ્ટચિત્તોપિ સુમંતસ્યોપદેશતઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ.—સુમંત રૂશીના ઉપદેશથી તુરત ભક્તિભાવ પામી રામ પાણુ સંતુષ્ટ ચિત્તવાળા થયા. ॥ ૩૫ ॥

રામેશ્વરંચસંસ્થાપ્ય ભવાન્તરમલાપહં

સર્વદાસિદ્ધિદંપુંતાં નિઃકામંપાપકર્મણાં ॥ ૩૬ ॥

અર્થ.—રામેશ્વર જે ભવભવના પાપ નાશ કરનારા સર્વદા સિદ્ધિ

આપનારા નિઃકામ દેનારા તથા પાપકર્મથી મુક્ત કરનારા એવા દેવ
તેની પણ સ્થાપના કરીધી.

તતોચપ્રાપ્તવાનુગમઃ અપૂર્વચંદ્રોત્તમં ॥

ચક્રારપિઙ્ડાનંચ રામકુન્દેચપુત્રક ॥ ૩૭ ॥

અર્થ.—ત્યારે રામચંદ્રે ઉત્તમ દ્વિજોત્તમં ॥ ૩૭ ॥

તતોમ્બરેભવેદ્વાણિ રાજોદશમ્યમ્બ ॥

પ્રાપ્તોહતવપુત્રાત્ર પરાત્પરતરંપદં ॥ ૩૮ ॥

અર્થ.—એટલે આકાશમાંથી દશરથ રાજાની આકાશવાણી થઈ જે
દે.પુત્ર અને હું પરાત્પર પદ (મોક્ષ પદ) પામ્યો. ॥ ૩૮ ॥

દુષ્ટભાવદિમુક્તસ્ય પિઙ્ડાનેનનિશ્વયાન્ ॥

અર્થ.—પિંડદાને દુષ્ટભાવની મુક્તિ થાય.

રામેશ્વરંચમુક્તીશં નરોસાવિશ્વપાપકૃન્ ॥

નિશ્વયાત્મુક્તિમમ્યેતિ કાર્તિકેતિણુવાસરે ॥ ૩૯ ॥

અર્થ.—જે માણસ પાપ કરીને પણ કાર્તિક માસમાં વિગપુરે રા-
મેશ્વર તથા મુક્તેશ્વરના દર્શણ કરે તેને નિશ્ચ મુક્તિ મળે. ॥ ૩૯ ॥

યઃકાર્તિકેપાપમતોમનુ યો રામેશ્વરમુક્તિમિદં ॥

હસ્તેનસંપ્રગ્ધપવિત્રિતંગઃ સત્તામ્બત્વ તુ તિતલ્લ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ.—જે પાપપુરુષવાળો માણસ કાર્તિક માસમાં રામેશ્વર તથા
મુક્તેશ્વરના દર્શણ કરે અને હાથવડે પવિત્ર અંગનો સ્પર્શ કરે તે તેના
સાત કુળને તારે. ॥ ૪૦ ॥

વિદાર્યપર્વતંચાત્ર ચક્રેગમસ્રઃ સુત ॥

અનંતંહિજલતત્ર કુર્મપૃષ્ઠાદ્વિનિઃસૃતં ॥ ૪૧ ॥

અર્થ.—હ સુત, એ ઠંકાણે રામે ચક્ર મારી પર્વત કાઢ્યો એટલે
કાછબાની* પીઠમાંથી અનંત જળ નીકળ્યું. ॥ ૪૧ ॥

* આ પૃથ્વીને કાચબાનો આધાર છે તેની નીચે અયાગ પાણી છે એવી કથા છે.

તતોગમકૃતાર્થોભૂ તુષ્ટાશ્વનિજપૂર્વજાઃ

અત્રનુનંતાઃ સ્નાનાનાત નભૂયસ્તનપોભવેત્ ૪૧

અર્થ.—એટલે પોતાના પૂર્વજને તૃપ્ત કરી રામ કૃતાર્થ થયા. હવે આ ઠાણે જે કાંઈ સ્નાન કરે તેને દૂધ ધાવનારો અવતાર ન થાય. (મોક્ષને પામે)

આશ્લોક બીજી પ્રતમાં નથી.

યેશુ વંતિકથાંદિવ્યં મુક્તિશ્વરપ્રભાવજાં ।

તેષાંમુક્તિશ્ચમુક્તિશ્ચ નાત્રકાર્યાવિચારણા ૪૨

અર્થ.—જે કાંઈ મુક્તિશ્વર પ્રભાવની આ દિવ્ય કથા સાંભળે તે નિઃસંશય મુક્તિ મુક્તિ પામે ॥ ૪૩ ॥

ઈતિશ્રી સ્કંદપુરાણે તાપી મહાત્મ્યે વ્યાગ્રેશ્વર મુક્તિશ્વર રામકુંડ પ્રભાવઃ

અર્થ.—સ્કંદપુરાણે તાપી મહાત્મ્યમાં વ્યાગ્રેશ્વર, મુક્તિશ્વર અને રામકુંડ પ્રભાવની કથા છે.

મૌનિક વ્રાજગ શંભુનાથ સુત રાવ સાહેવ પદોપનામ્ના મયારામેણ સ્વજનોપકાર્થે રચિતેદં પુસ્તકં. સંવત્ ૧૯૪૬.

અર્થ.—આ પુસ્તક માતાળા બ્રાહ્મણ શંભુનાથના પુત્ર રાવ સાહેબ પદ ધારણ કરનારા એવા મયારામે રચ્યું. સંવત્ ૧૯૪૬. સને ૧૮૬૦.

સમાપ્ત.

સમાપ્ત.

પૂરવણી ઇ. (બીજાં પાના જૂદામાં જૂઓ.)

પૂરવણી ઉ. (બીજાં જૂદાં પાનામાં જૂઓ.)

પૂરવણી ર્દ.

મોતાના મોતાળા બ્રાહ્મણના ધારા.

શ્રી ગણેશાયનમઃ

જે સુરત પરગણે બારડોલીના ગામ મોતાના રહેનાર મોતાળા બ્રાહ્મણ ન્યાત સમસ્તે એક વિચારથી શુભાશુભ ખર્ચના વિવેકસંપન્ન હો શકે તેની યાદ નીચે મુજબઃ —

કરાવ.

૧ શુભ ખર્ચ.

૧ ગર્ભાધાન સીમંતનો ખર્ચ.

૧ વલામણા* એટલે પેલેલે દિવસે કાંઈ કરવું નહીં.

૨ ખાટાંવડાં કરવાં નહીં.

૩ સીમંતને દિવસે ધારા મુજબ કરાવ કરાવવાનો અથવા સંજે જમાડવાનો ખર્ચ કરવો અને સગાં ન કરવાં.

૪ સીમંતને બીજે દિવસે ખાવા જમવાનું ઘરના સિવાય બીજે કહેવું નહીં.*

૫ માથ ઉઠાડે તે દિવસે જે માથ ઉઠાડે તેજ જમે, બીજા કોઈને જમાડવાં નહીં.॥

† સીમંત એટલે ચેટનામાં સીંદુર પુરવું.

* વલામણા એટલે જ્યાંનાં આવાણ કરવું જ્યાંનાં સગાં ને તેડવાં. વલામણાને દિવસે કાંઈ કરવું નહીં એમ ધારામાં છે પણ તે કરી જ્યાં રીતમાં સતારે દૂધ-પૂરી તથા સંજે કસાર સગાંને ખનડાવાનો ધારો પાડ્યો છે.

† ખાટાંવડાં એટલે ષટ્પૃથ્ઘ. એટલે છ વડીલા તેમાં સીમંતવાળાના અપની ત્રણ અને માત્રી ત્રણ પેઢીનાં સગાંને તેડવાં. ધારામાં કાંઈ કરવાનું નથી પણ હાલમાં કુટુંબના મામા માસી બેન ભાણુબને કસાર જમાડવાનો ચાલ છે.

* સીમંતને બીજે દિવસે કાંઈ કરવું નહીં. એમ ધારા છે, પણ હાલમાં બેન ભાણુબ તથા મામા માસીનાને જમાડવાનો ચાલ પડ્યો છે.

॥ પાંચમી કલમ ફરી જ્યાં ચોથીની ટાપ પ્રમાણે ધારા થયો છે.

૬ છોકરીના પીયરમાં કાંઈ ખર્ચ ખાવા જમવાનો કરવો નહીં.

૭ પાપક વાગુવાનો જમવાનો કાંઈ ખર્ચ કરવો નહીં.

સીમંતમાં મામેરું (મોસાલું) થાય છે તેમાં રૂ ૨૦ થી ૧૦૦ સુધી થાળમાં મકાપ છે અને વરને તથા પાસેનાં સગાંને પેહેરામાણી થાય છે તેમજ વહેવાઈને તથા વેઢેવાળને તથા જમાઈને જમાડીને તેઓને પેહેરામાણી થાય છે. મોસાળાંને દહાડે ઘોળુના સગાં બેનપાળાઓ તરફથી તેણાને આંધો થાય છે તેમાં જે આવે છે તે ઘોળુને મળે છે. વળી મોસાળાંમાં જે આવ્યું હોય તેમાં કાંઈ ઊંચેરી તે લાડવાની માટલી તથા તેમાં કાંઈ રૂપાંતાળુ મકી ઘોળુને પીયર વધાય કરે છે. અને ઘોળુના પુત્રવડમાં પીયરના તરફથી ખર્ચ થાય છે.

૨ છોકરો જન્મે તે ગેળ ન ધગ કરે છે તે ન કરવું અને એ બાબત વેહેવાળને પેહેરામણી કરવી નહીં.

૩ અમૃતપવિત્ર ખર્ચ.

૧ ખાત્રાં વરાં તથા નાન ડાહવા વિષે સીમંત મુજબ.

૨ પેટો નાન સગરામ તથા રૂ ૧૦ નાં સાંજ ૧૧ દ્વારા પ્રમાણે સગાંને જમાડવાં.

૩ વસોપવિત્રને દિવસે કરાજ કરવાનું છે તથા વરેલી દ્વારા પ્રમાણે કરવાનો કાયમ જ. પાળુ ફોઈની મરજી જનોઈને દિવસે કરાજ ન કરાવતાં વરણે દિવસે કરવાની ખુશી હોય તો તે કરાવવી.

§ પીયરના હાલમાં પાસનાં સગાં મામા, કુઈ, મોસાળાંને જમાડવાને ધારે પડે છે.

† સીમંતને દિવસે ખવાડવાનું ન ગણતાં ખાત્રાં દિવસે ખાવા જમાડવાનો ધારો પડે છે. અને વનામણુ તે દિવસે કાય છે.

‡ છોકરો જન્મે તો હાલ વગડાય છે.

§ વરેલીમા પોતાનું તડ જમાડવું અને સવારે પોતાના સગાં સર્વેને કરાજ કરાવવી. હાલમાં તડના એક જણને વધુ કરાજમાં તેડે છે.

૪ કોઈ માણસ એકલાં યજ્ઞોપવિતનો ખર્ચ કરે તો તમામ ખર્ચ પેસ્તર મુજબ કરવાની તેને છૂટ છે.*

૪ લગ્નનો ખર્ચ.

૧ પોતાની મરણ મુજબ કરવો. પાપડ તથા નાચ ઉઠાડવાનો ખર્ચ સીમંત મુજબ કરવો.‡

૨ અબ્રુણાની ગોરાળી ફકાં એકજ જગુને તેંછી જમાડવી. અને એકજ વર્ષ પેહેરામણી રૂા૦૦૦૧ આપવી. પછી કાંઈ આપવું નહીં. મરણ હાય તો એક જગુને જમવા તકે તો હરકત નથી.

૨ અશુભ ખર્ચ.

૧ મરનારના દશ દિવસમાં ઘડીના ખાખરા થાય તે પહેલાં નહીં.

૨ એકાદશાને દિવસે.

૧ પાંત્રીશ વરસની ઉમર સૂઘીના મરાણ પામે તો સગાં કરવાં અને ભોજનમાં ગોળ વાપરવો.

૨ પાંત્રીશ વરસની ઉપરાંતના મરાણ પામે તો તેનું તડ અથવા સગાં પોતાની મરણ મુજબ કરવું અને ગોળ અગર ખાંડ ભોજનમાં ખરચે.

૩ દ્વાદશાને દિવસે.

૧ સમાનય શ્રાદ્ધ સર્વેનું કરવું.

૨ પાંત્રીશ વરસના સૂઘીનાને સારૂ ઘરના કુટુંબનાએ જમવું, અને ગોળ ખરચવો.

૩ પાંત્રીશ વરસ ઉપરાંતને સારૂ સગાં કરવાં અને ગોળ ખરચવો.

* પેસ્તર મુજબમાં શક નહિ છે. પેસ્તર સવાગના ખવાડનું. સાંજે પાસે ખસેના સગાંને જમાડવાં. વજામણામ સીમંત મુજબ તથા ખીજન દિવસોએ રીવાજ મુજબ. હાલ યજ્ઞોપવિતમાં મોસાણુ થાય તે સીમંત મુજબ પેહેરામણી થાય. મામા તરફથી ભાણેજને સઘળાં વસ્ત્રક રવાને ખાધ નથી.

‡ લગ્નમાં પાણુ યજ્ઞોપવિત મુજબ મોસાણું કરવાનો રીવાજ છે અને તેજ પ્રમાણે પેહેરામણી થાય છે. લગ્નમાં રૂ ૩૦૫ પૃથ્વી તથા આશરે રૂ ૫૦ સૂઘી આદરણીના. વસંતના, જુમલે આશરે રૂ ૪૨૫ ધરણુ અગર રૂાકડ અપાય છે, તે તેણીનું સ્ત્રી ધન કહેવાય છે, તેણીના મુઆ પછી વરને કે તેના મા-બાપને પાછું અપાય છે.

૪ તૃતીયાદશાને દિવસે.

- ૧ પાંત્રીશ વરસનાની અંદરનાનું તડ અગર સગાં પોતાની મરણમાં આવે તે કરવું. ભોજનમાં ગોળ અગર ખાંડ વાપરે.
- ૨ પાંત્રીશ વરસ ઉપરાંતનાનો ખાંડ અગર ગોળ ખરચવો, અને સગાં, તડ, અગર ગામની અશેશ કરે.

૫ ચૌદમાને દિવસે.

- ૧ પાંત્રીશ વરસની ઊમરનાનું કાંઈ કરવું નહીં.
- ૨ પાંત્રીશ વરસની ઉપરાંતના સાડ પોતાનું કુટુંબ તથા યેન ભાણુજને જમાડવાં.

૬ પંદરમાને દિવસે કાંઈ કરવું નહીં.

પંદર વરસની ઊમરની અંદરનાને વાસ્તે એકાદશા, દ્વાદશાએ કુટુંબના તથા યેન ભાણુજને જમાડવાં, અને તૃતીયાદશાએ સગાં જમાડવાં, અને ગોળ ખરચવો.

૭ ગેર ગી.—પંદર વરસની અંદરની છોકરીની ગોરાળી ઘરમાં નોતરાં દઈ કરવી અને પાંત્રીશ વરસની અંદરનીના સગાં કરવાં અને ગોળ ખરચવો. પાંત્રીશ વરસ ઉપરાંતનીના સગાં અગર તડ કરે અને ગોળ અગર ખાંડ ખરચે.

૮ માસિકો પાચ. (વનનાસિક આદિ લઈ સર્વેના સમાસ થયો).

૧ પાંત્રીશ વરસની ઊમરનાને સાડ દર માસિકે ત્રણ પ્રાણાણ અને ઘરના માણસે વ્રમવું. પેહેલું શ્રાદ્ધ પાણુ એજ મુજબ કરવું.

૨ પાંત્રીશ વરસની ઊમર ઉપરાંતને સાડ દર માસિકે ત્રણ પ્રાણાણ તથા મરનારના તથા કરનારના પેટની પ્રજા, જમાઈ સુદાં તથા મરનારના તથા કરનારના યેન ભાઈ તથા તંઓની પ્રજા એ રીતે કરવું. જો મરનાર અપુત્રવાન અને સમૃદ્ધિવાન હોય અને તેમની મરણ પ્રથમના ચાલુ વહિવટ

૬ ચાલુ વહિવટ એટલે માસિકે પાંચેના સગાં સાં કુટુંબ અને આધેના એક એક એ રીતે કરવું. પાણુ એ ધારા હાલ ફરી ગયો છે. પેહેલે માસિકે ત્રિપાક્ષીએ, છ માસિકે નળકના કુટુંબ સાં અને આધેનું એક એક પાંત્રીશ વરસનાની ઉપરાંતનાના થાય છે.

મુજબ માસિક વગેરે કરવાની હોય તો તેણે તકના પટેલની રજા લઇ કરવું. અપુત્રતાને બે અરોશ કરવો.

૯ પાંખી.†

૧ ઉપર જે નાની ઉમર ખતાવી છે તેની પાંખી કરવી નહીં. તડ ફેરો કરવો.*

૨ પાંત્રીશ વરસ ઉપરાંતનાં મરણ પામે તો તેની અરોશ કરે તો પાંખી કરવી નહીં. અંગે ને જે કાં તો પાંખી કરવા પશુ જેની ખુશી ન હોય તો તણ કરવા નહીં. ભોજન ખાંડ અગર જોળવું કરવું.

૧૦ વરશી.†

૧ નાની ઉમરનાનાં સગાં અથવા તડ કરવું. તેમા પાંદર વરસ સનાવું કાંઈ કરવું નહીં.

૨ પાંત્રીશ વરસની ઉપરાંતનાનું જોળ અગર ખાંડથી તડ અગર અરોશ અગર સગાં કરે.

૧૧ ઢાંકયુ આપવાનો ચાલ છે તે મને તેમનાં દીવણે તથા વરસીને દિવસે વડીવટ મુજબ પાંત્રીશ વરસનાનાં જોળવાનાં ઢાંકવું. (ભાણું આપવું) નાની ઉમરનાનું ઢાંકવું નહીં.

૧૨ ચોથીઆં ખર્ચ. •

જેનો અગ્નિદાહ થાય નહીં તેની પાછળ પાવાનું દુધ છોકરાંને ખવાડવાં. જમાડવાનો ખર્ચ કરવો નહીં. જેનો અગ્નિદાહ થાય તેનો ખર્ચ ઘરમાં નાતરાં મૂકી કરવો અને જોળ ખરચવો.

૧૩ સંક્રાંતી, અક્ષયતૃતિયા, દીવાળી, નીલોદાહ એનો ખર્ચ કરવો નહીં. સારનાર સરાવનાર તથા ઘરનાએ જમવું.

† પાંખી ખાંડીઆ જમાડવાને બદલે છે. ઘરનું જનેઈ દીઠ એક જમાડવાનો રીવાજ છે. રીવાજમાં હાલમાં પાંખી અને અરોશ પણ કરે.

† વરસ પૂર થાય ત્યારે કરવાનું છે પણ વરસદહાડામાં ફાવે ત્યારે કરે છે. વરસી પણ ખાંડીઆ નિમિત્તે છે.

‡ પાંખીમાં પણ ભાણા ઢાંકવાનો ચાલ હાલ પડ્યો છે.

* પૈવા દુધ બદલે ખીરપુરી કરવાનો રીવાજ પણ છે.

૧૪ નાળીનેમને ફહાડે ભોટ, તેલ વેહેવાછને ઘેર મોકલાય છે તે મોકલવાં નહીં.૬

આ સઘળી બાબતમાં શુકલનાં નોતરાં થાય અને કૃત્યમાં શુકલના તેડાં આવે કે તુરત સૌએ જમવા જવું. ઘરનાં તેડાંની રાહ જોવી નહીં. તેડાં આવ્યાં પછી સગાંની વાટ ન જોતાં પત્રાવળી લેવી. પછી જે રહે તે બીજી પંક્તિએ આવી મુખિથી જમી જાય. (ઘરના તેડાં થયા વગર સગાંની વાટ જોયા વગર પત્રાવળી લેવાનો હાલ રીવાજ નથી.)

સદરહુ લખ્યા પ્રમાણે સર્વ ન્યાતિ પંચ મળી ઠરાવ થયો છે તે સર્વેને કબ્બુલ છે અને એથી ઉલટા ચાલી જે ઠરાવ તોડશે તે ન્યાતનો ગુન્હેગાર થશે અને જે ન્યાતિ ઠરાવ કરશે તે જમાડનાર તથા જમનાર તથા તેના પક્ષ કરનારને પાણુ લાગુ થશે.

સંવત ૧૯૩૩ ના પોષ વદ ૫ વાર ગરેઉ તા. ૪ જાનેવારી સને ૧૯૭૭ અંગ્રેજી. (આ ધારા ૩૭ ના સ્ટાંપના કાગળ પર લખેલા છે.)

પૂરવણી ઉ.

શ્રી.

મુરત જીલ્લે કચ્છે ઓરપાડના મૌકિતકુ જ્ઞાતિના પંચ સમસ્ત આજગેજે શ્રી વિઠલ મંદીરનાં ખેગા થયા અને સ્વજ્ઞાતિમાં જે જે ખરચો વધારે માલમ પડયા તેને કમી કરવા તથા વિધાને ઊભેજન આપવાની અગત્ય જણાયાથી ખની શક્યો તેટલો નીચે મુજબ ઠરાવ કર્યો છે.

૬ એ શિવાય નીઆર પાંચેમે (૩૨૧૫૦૨૫૦૨) પાંત્રીશ વરસ ઉપરાંતના નીઆર દુધ અગર લાડુ અગર કંસાર પાસેના સગાંને જમાડવાનો આદ છે. તેમજ દરોઆકમને ફહાડે કાચો લાડવો આપવાનો અગર આવે તેટલું ખાડવાનો આદ છે.

અને આપંદ જેમ જેમ બરૂર પડે તેમ તેમ જ્ઞાતિસમસ્તને ચોખ્ખાં લાગે તે બીજા કરાવ કરવા અને છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવા.

જનોઈ વિષે.

૧. વરધમાં ખાખરા ખવાડવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે.
૨. દૂધ પહુવાનો સવાર સાંજનો ખરચ બંધ કર્યો છે.
૩. જનોઈનો આગલો દિવસ જેને 'ખન્નવાવું' કહે છે, તે દિવસે સવારે કરાજનો અને સાંજે જમાડવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે.
૪. બેગાં જનોઈ કરવામાં આવે ત્યારે જનોઈને દિવસે સવારે ચાલુ રીવાજ મુજબ કરાવ કરાવવી અને સાંજના જમાડવાં.
૫. જ્ઞાં જનોઈ કરવામાં આવે ત્યારે ખુશી હોય તો જનોઈને દિવસે શક્તિ પ્રમાણે સાંજના બોજન કરાવવું.
૬. જનોઈને દિવસે અગર ત્યાર પછી અનુકૂળતા પ્રમાણે ઈચ્છા હોય તો પક્ષ કે ન્યાતી કરવી.

લગ્ન વિષે.

૧ વિવાહ થાય ત્યારે ખાવાનાની થાળીઓ તથા અલુણાની ફરાળ-મોકલવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે. વિવાહ થાય ત્યારે અને અલુણાની ફરાળમાં ફક્ત સવા પાંચશેર ખાવાનું તથા રૂપીઓ એક થાળીમાં મૂકી મોકલવું.

૨. વર થા વહુને પ્રથમ તેડે તે દિવસે તેની સાથે તેની હોમરનાને જમવા લેઈ જવાં, પણ મોટાંને જમવા લઈ જવાં નહીં.

૩. અલુણાની ગોરાળી ફક્ત છેલ્લે અલુણે જમાડવી. અને તે અને તેમાં જમાઈ વેહેવાણ તથા વહુ દીકરીઓને જમાડવાં, તે રીવાજ કાઢને જમાડવાં નહીં. તેમ બીજાને પણ લેઈ જવાં નહીં.

૪. વરધમાં ખાખરા ખવાડવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે. બેન માણજી તથા પરોણાને છૂટ છે.

૫. દૂધ પહુવાનો સવાર સાંજનો ખરચ બંધ કર્યો છે.

૬. લગ્નને પહેલે દિવસે વર કન્યાવાળા વનાળવું કરતા, તે બંધ કર્યું છે.

૭. જેની નજરમા આવે તે જૂદાં લગ્ન કરે, યા ચાલુ શીવાજ પ્રમાણે ભેગાં કરે.

૮. જૂદાં લગ્ન કરે ત્યારે કન્યાવાળાની ઇચ્છા હોય તો શક્તી પ્રમાણે લગ્નને દિવસે અને બીજે દિવસે ગૌરવની જાન જમાડે. એ ઊપરાંત વધુ ખર્ચ થાય નહીં. • • •

૯. જૂદાં લગ્નમાં લગ્નને દિવસે વરવાળા પોતાની ઇચ્છા હોય તો શક્તિ પ્રમાણે મોહોલ્લાને તથા વહેવારનાં સગાં વહાલાંને ફરાળ પા ભોજન કરાવે, યા ખુશી હોય તો ગમે તે દિવસે પક્ષ કે જાતિ કરે.

૧૦. ભેગાં લગ્નમાં લગ્નને દિવસે તથા તે લગ્નએત ત્રણ દિવસ મળી ચાર દિવસ કન્યાવાળાએ જાન જમાડવી.

૧૧. ભેગાં લગ્નમાં ફરાળ કરાવવાનો જે ચાલુ શીવાજ છે તે કાયમ રાખ્યો છે.

૧૨. ભેગાં યા જૂદાં લગ્નની જાનમાં વરવાળાએ પંક્તિએ ઊસનાર માણસોને જ જાનમાં લઈ જવાં. શીવાય બીજા બાહોરોત્રીને લઈ જવાં નહીં. ચાકર શીપાઈની છુટ છે. પણ કન્યાવાળાની ખુશી હોય તો વહેવાઈએ પોતાના તથા સ્વજાતિલાના ચાકરને જમવા લઈ જવા.

૧૩. પલ્લાંનો જે શીવાજ ચાલે છે તે કાયમ રાખ્યો છે, પણ રૂપીઆ ૪૦૧) ચારસો એક કરતાં ઓછું પલ્લું કરવું નહીં.

૧૪. વેહવારનો આંકડો ૨૦૧) બસો એકનો ઠરાવ્યો છે. તેમાં દાખડા, રગામાણીની ઘુઘરી, ખોળો, હોળી વાડી તથા કીનખાખ વગેરેનો સમાસ થાય છે અને એ રકમમાં વિવાહ થયા પછી જે આપ લે થઈ તે તમામ રકમ મજરે પાડવી. સદગુરુ રૂપીઆ ૨૦૧) ઊપરાંત વરવાળાએ કાંઈ પણ વધારે આપવું નહીં. તેમ કન્યાવાળાએ લેવું પણ નહીં. કન્યાનાં કાંચળાંનો શીવાજ કાયમ રાખ્યો છે. પણ કાંચળાં બદલ રોકડા રૂપીઆ આપવા નહીં, તેમ લેવા પણ નહીં.

૧૫. દશીઆ ખવાડી વાંકડાવાળા કે વગક વાંકડાવાળાએ વરને અગર કન્યાને માત્ર રૂપીઆ એક આપી વિદાય કરવાં.

૧૬. વાડી ભરાવી કન્યા પગે લાગે ત્યારે તેણે રૂકત રૂપીઆ એક પગેલાગણું કરવું અને તેમાં રૂપીઆ એક ઉમેરીને વરવાળાએ આપવો.

૧૭. તોરણ પરવીટા ને ગોરવની સાડી આપવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે, પણ ઉમેરતરને દિવસે કન્યાનો પાંચ ખુશીમાં આવે તો પોતાની વેહેવાણુને એક સાડી આપે.

૧૮. છલ્લા, વેઢ તથા અંગુઠી કાયમ રાખ્યાં છે. અને તે સમયે વરકન્યા વાળાએ વધારે એછી રકમ આપવી નહીં પણ સરખી રકમ આપવી.

૧૯. લગ્ન સંબંધી શીળી સાતેમ, હરતાલીકા ત્રીજ અને સોલણુંનો રીવાજ બંધ કર્યો છે.

૨૦. કોઈએ કન્યા વિક્રય કરવો નહીં, અને કરેલો માત્રમ પડે તો આપનાર તથા લેનાર તથા વિછી કરનારને ન્યાતિ નસાયત કરશે.

૨૧. છોકરીની ઊંમર સાત વર્ષની થયા શીવાય પરણાવવી નહીં પણ સાત વર્ષની અગર એ ઊપરાંતની છોકરી પરણાવતી વખતે જ્ને ત્યાં બીજી કમી, ઊંમરની છોકરી હોય અગર છોકરો પરણાવતી વખતે સાત વર્ષની અંદરની છોકરી હોય તો તે શખસને એવે પ્રસંગે કમી ઊંમરની છોકરી મરણાવવાની છૂટ છે.

સીમંત વિષે.

૧. વરધમાં ખાખરા ખવાડવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે.
૨. જે દિવસે સીમંતનું કર્માન્તર કરવામાં આવે તે દિવસે ગોરના નોતરાંથી સર્ગા બહાલાંને તથા મોસાળીઆંને જમાડવાં.
૩. કર્માન્તરને આગલે દિવસે જમાડવાનો રીવાજ બંધ કર્યો છે.
૪. સીમંતને અંગે સુકલ ફરવો નહીં અને બીલકુલ ન્યાત કરવી નહીં.*

*અ. ધારે એક સદ્ગૃહસ્થને ત્યાં સીમંત આવ્યું ત્યારે અમલમાં આવ્યો નહીં તથા આ સખળા ધારા અમલમાં નહીં આવશે એવો બચ રહે છે.

મૈયત વિષે.

૧. મૈયત. છોકરાં યા છોકરીને દાહ લાગુ ન થયા હાય તો તેનું ચોથીયું કરવું નહીં અને દાહ લાગુ થતો હાય તો ચોથીયું કરવું અને સંક્ષેપ પ્રાણશુભોજન કરવું.

૨. મૈયત થયા પછી પોતરાઈ ફક્ત હુઆરાને દિવસે ખાય અને બાકીને દિવસે ફક્ત વાંસેડી મૂકનાર. જમી, તેથી તેને આ ઠરાવ બધું કરતો નથી.

૩. ત્રીસ વરસ યા તેનો અંદરના પુરુષ યા સ્ત્રી ગુજરી જાય તેના તેરમાને નિમ્ને ગોળના નોતરાંની ગોળનું જમણું કરાને માત્ર મિશ્રુક પ્રાણશુભ અને સગાં વહાણાંને જમાડવાં.

૪. ત્રીશ વરસનો ઉપરાંતના પુરુષ યા સ્ત્રી ગુજરે તેના તુચોદશાના ખર્ચ પોતાની શક્તિ તથા મરજી પ્રમાણે કરવો.

૫. ત્રીશ વર્ષના સ્ત્રી યા પુરુષ ગુજરે તેના નીલોત્સર્ગ ને અંગ્રે વર્ષ પર્યંતમાં મોહોદ્લો તથા સગાં જમાડવાં.

૬. બાળ વિધવાનું સૌભાગ્ય વીશ વર્ષની ઊંમરમાં ઉતરાવવું.

સ્વજ્ઞાતિ ફંડ.

૧. દરેક જનોઇએ, મૈયતે, કન્યાની ચોરીએ, મૈયતની દક્ષાણાએ રૂપીઆ એક અને વગર વાંકડાના દરેક વરે રૂપીઆ બે અને વાંકડાના દરેક વરે શેકડે રૂપીઆ પાંચ એ પ્રમાણે દરેક દૃત્યે લાગો ઠરાવ્યો છે અને તે લાગાની રકમ લાગતા વળગતાએ ઉપરના દરેક દૃત્યથા એક માસની મુદતમાં પોતાના ગોરની સાથે પોતાના પક્ષના અધિષ્ઠાતાને ત્યાં પોંચતી કરવી અને અધિષ્ઠાતાએ જમી રાખવી.

૨. ઊભય પક્ષના અગર બીજા મૌકિતક પ્રાણશુ શીવાયના, અપવાદ ન આવે એવો કોઈપણ શપ્થસ જ્ઞાતિના બન્ને પક્ષ જમાડવની ખાયશ રાખે તો તેની પાસેથી રૂપીઆ ૨૫) પચીશ લેવા અને એક પક્ષ જમાડે તો રૂ ૧૦) દશ લેવા અને પક્ષના અધિષ્ઠાતાએ જમી રાખવા.

૬. જે કોઈ રાખસ પોતાની ખુશીથી ધર્મોદ્ધાર કરે કે બક્ષી રકમ આપે તે પશુ જેના તેના પક્ષના અધિકારનાં જન્મે રાખવી.

૪. સદરહુ ફંડ ખાંને પક્ષનું એકત્ર ગણાશે.

૫. સદરહુ ફંડ વિષે ન્યાતે એક કમીટી નીમવી.

૬. તે કમીટીએ ધર્મ સબધી અથવા ખીછ ખાખતની ફેળવાણી સંપાદન કરેલાં ખાળકોનો પરીક્ષા લેવી. અને ચોગ્યતા પ્રમાણે તે-
આને સદરહુ ફંડમાંથી ઇનામ વંગેરેથી ઉત્તેજન આપવું.

૭. વળી એ કમીટીએ ન્યાતના કલ્યાણ ખાખતના ખર્ચ સદરહુ ફંડમાંથી કરવા.

પૂરવાણી ક.

મરણ થયાં પેહેલાં, બેભાન થયાં પેહેલાં, અગર ચૈતન્ય જતું રહેતાં પેહેલાં, ખને તો દહશુદ્ધિ તથા વિળખુંડ પૂજન કરાવવી. તેની શીત નીચે મુજબ:—

દહશુદ્ધિ મુઠ મુંડન કરાવીને કરાવવી, તેમાં શીખા, ખગલ તથા ખીજા કેરા વગર માથાના તથા હાઠીના કેરા લેવડાવવા. નખ લેવડાવવા નહીં અને સઘળા દોષ નિવારણાર્થે હિમાદ્રી સાંભળવી, પછી ગોદાન બદલે ૩૧) આપવો અને આઘગોમિથુન તથા અંત્યગોમિથુનનાં સવા પાંચ આના ગોરને આપવા. વૈતરાણી નદી (જે યમ લોકમાં છે, જેમાં રૂધીર, પૃથ્વી, મળમુત્રાદિ ભરેલું, મોટા મોટા સર્પો, વીછુઓ, મગરો તથા મોટી મોટી ચાંચવાળા પક્ષીઓ ભરેલા કહેવાય છે) તે તરવાને પ્રત્યક્ષ ગાય એક આપવી કે તેનું પુંછડું ઝાલી તરી જવાય. વળી યમ યાતના (પીડા) ન ભોગવવી પડે મારે સેજન, (પલંગ પાટી સાથે) ગોદડાં, તળાઈ તથા પીછોડી બે તથા આશીકું ગાલમશુરીયું, તે ઉપર સોનું રૂપું ગમ્મ પ્રમાણે મૂકવું. એક કળશીઓ, પંચપાત્ર, થાળી, વાડકો તથા

ખીન્ને એક કળશીઓ કાંઈ બાન્ય ભરી મૂકવાં. ખીન્નું મોઢું ૫૬. કળશીઓ, પંચપાત્ર, થાળી, વાડકો, ઘી-ગોળ ખીચડી ભરીને આપવું. હિમા મહેશ્વર (ધોતીયું, મુગટો, એક કાંચળી, રેશમી ઠટકો). વરુણ પાત્ર (કળશીઓ પંચપાત્ર) વંશપાત્ર; (મુપકું તથા રેશમી ઠટકો) મૃતપાત્ર (કાંશાના વાટકામાં ઘી) તીલપાત્ર (તાંબાના વાસણમાં તલ શેર એક બે) અષ્ટદ્રોણ (આઠ વાટકા અગર આઠ જાણને દરેકને રૂપીઆ અરધો અરધો) આપવા. ગાયને-સોનાં રૂપાની ખરી, શિંગડી તથા આચ્છાદનનું ધોતીયું તથા દાહવાની પીત્તળની દહોણી (વટલોઈ અગર તાંબડી) તથા ઘાસ દાણા માણ બે માણ જે મળે તે બ્રાહ્મણને અગર પૂજ્યને આપવાં અને પોતાના તડમાં દક્ષણા જે મળે તે આપવી. સ્ત્રીની વિળણુ પૂજામાં તોણીના સાસરાં તથા પીયર બંને તરફથી પોતપોતાના તડમાં (પક્ષમાં) દક્ષણા આપવાનો રીવાજ છે. વિળણુપૂજાને અંગે બ્રાહ્મણભોજન કરાવવાનો આલ છે. કોઈ સગાં, કોઈ તડ અગર અશેશ કરે છે.

મરાણુ થયા પછી તેના શ્રાધ્ધાદિ કરનારે કરવાની તથા બોલવાની ક્રિયા નીચે પ્રમાણે:—

૧ પટ્પિણ્ડ.

૧ ભો પિંડ. આખાના ભોટનો. અપસંચ્ય થઈને (હાખા હાથમાં જનોઈ ઘાલીને) મૃત્યુસ્થાને શ્વોનામ : ગોત્રોચ્ચાર : (મરનારનું ગોત્ર) તથા નામ બોલવાં) અમુક ગોત્રસ્ય અમુક નામ સ્વ : યેષતેપિંડ : પિંડે પ્રત્યેકને જનમ્. પિંડે જલં. પિંડે ચંદનં. પિંડે પુષ્પં. પિંડે ઘુષ્પં. પિંડે દિપં. પિંડે નૈવેદ્યં. એ રીતે પટ્પિંડ કરનારે બોલી જમણે હાથે જમણી અંજળીએ જળમય પૂજન કરવું અને સંચ્ય થવું.

૨ ભો પિંડ. એજ પ્રમાણે દ્વાદિશેતુ પાન્યક, શબને ઘરને બા-રણે ઉપર પ્રમાણે પાન્યક : એમ બોલીને પિંડ મૂકવો તે પર પેહલાં પ્રમાણે પાણી મૂકી અંજલીએ વતી પૂજન કરવું. અને સંચ્ય થવું.

- ૩ ને પિંડ. ચત્વરોલેચરોનામ : એમ બોલી ત્રિજ્ઞે પિંડ. પૈ-
પેહેલાં પ્રમાણે કરી ચાર વાટનો જે જગાએ સંગમ થતો હોય
ત્યાં મૂકી જળમય પૂજા કરવી અને સવ્ય થવું.
- ૪ થો પિંડ. વિશામતી જગાએ વિશ્રામે મૂર નામ : એમ બોલી
ચોથો પિંડ મૂકી પેહેલાં પ્રમાણે જળની અંજળીએ પૂજા
કરવી અને સવ્ય થવું.
- ૫ મો પિંડ. ચિતાની જગા શુદ્ધ કરી તે જગાએ ચિતાવાં સાષ-
કોનામ : એમ બોલીને પાંચમો પિંડ મૂકી પેહેલાં પ્રમાણે
અંજળીએ પાણીથી પૂજા કરી સવ્ય થવું.
- ૬ ઠો પિંડ. બળી રહ્યા પછી દાહાન્તે પ્રેત નામ : એમ બોલીને
છઠ્ઠો પિંડ મૂકી પેહેલાં પ્રમાણે પાણીની અંજળીએ પૂજા
કરી સવ્ય થવું.

જો રીતે દરેક પિંડ મૂકીસવ્ય થઈ મદ્રવર્ણેતિવિહર્જન એમ બોલી
ને પિંડ પાત્રમાં મૂકી દેવો અને પછી અગ્નિમાં નાખવા. બળતાં બ-
ળતાં રાખતું કોઈ અંગ પેહેલું ખરી પડે તેપર ધીની અંજળી અવ-
ળી આપવી તેનો મત્ર ગોર ભણે.

રાખ બળી રહે અસ્તિ વાળી દૂંની અંજળી તેપર છાંટવી અને
અસ્તિ ઉપર પાણી ભરેલો કોરો ઘડો મૂકી તે દક્ષિણ દિશામાં મૂકી
જીમાં રહી પાછળથી પથર વતં એકજ ઘાય ફેડવો, તેને ઘટસ્કુટણ કહે
છે. તે પથર સાચવી રાખવો. એ ષટ્પેંડ થયા એટલે તેનો પ્રેતોચ્ચાર
થાય છે. પછી દાગુઓએ સ્નાન કરવું અને મરનારના કુટુંબીઓએ
તે પથર ઉપર અપસવ્ય થઈ દાગાંજલી આપવી, તેમાં બોલવું:-
ઋમુક ગોત્રસ્ય ઋમુક નામ પ્રેતસ્ય (મરનારનું ગોત્ર તથા તેનું નામ જી-
આરીને) દાગાંજલી ઉપતિષ્ઠતુ. વળી ફરી નાહી પેહેલાં પ્રમાણે પ્રે-
તનું ગોત્ર તથા નામ દઈ ઉદકાંજલી ઉપતિષ્ઠતુ. એમ બોલી પાણીની
અંજળી આપવી (પથર ઉપર) અને સવ્ય થઈ ફરી નહાવું.

પછી હાથુએ મરનારને ઘેર જઈ દેવતા ઉપર જરા ધી નાખી તેના ધુંવાડો સુંઘવો. ષટ્પિંડ કરનારે સૂકું વસ્ત્ર પહેરી હાથુએને પજે ભાગી, “શ્રમ પડ્યો, તે ક્ષમા કરશો” એમ કહી તેમને ઘેર જવાની રજા આપવી.

હુખારો=હુખો અહાર, જમતાં પેહેલાં, કુટુંબીઓએ (રાંધેલાં ચોખ્ખાં ને ધીનાં) પિંડ ચૂકવો, તેમાં આ રીતે ઓલવું=(અપસવ્ય થઈ) અમુક ગૌત્રસ્ય અમુક નામ પ્રેતસ્ય (મરનારનું ગૌત્ર તથા તેનું નામ) વાયસાન્નં પિંડે પ્રત્યે અવનેજનમ્, પિંડે જલ, પિંડે પુષ્પ, ૬૦ (પેહેલા પટ્પિંડ પ્રમાણે પાણીથી અવળે હાથે પૂજા કરવી), સુતકાન્તે યથાશક્તિ બ્રાહ્મણભોજનં એમ કહી સવ્ય થઈ, મદ્રંકર્ણેતિ વિસર્જનં એમ ઓલી પિંડ લેઈ બહાર કાગડાને નાખવો, અગર છાપરા પર નાખવો, પછી હાથ પગ ધોઈ જમવા બેસવું. એ રીતે દશાહ સૂધી કરવું. એને વાયસાન્ન કહે છે.

મરણને દહાડે જમ્યા પછી ઉઠાણુ કરવું, તેમાં ષટ્પિંડ કરનારે કોઈ તીર્થની (નજીકમાં) જગાએ જઈ દક્ષિણ દિસાલિ મૂંખે ઉભા રહેવું અને રોપારીનો કડકો તથા લીમડો અગર કાચકીનો કડકો ખાઈ તે થુંકી નાંખવો. પછી પાણીનો કોગળો કરી ઉત્તરાલિ મૂંખે ઉભા રહેવું અને કપાળે ઘોળો ચાલો કરી તે પર ભાતના (શાળના) દાણા ચોટવા. પછી કૂવામાં છાયા પાડવી અને. મરનારને ઘેર આવી કાચકી કે લીમડાનો પાલો ખાઈ મ્હો કડવું કરવું.

પછી દરરોજ દશ દિવસ સૂધી ષટ્પિંડ કરનારાએ કોઈ દેવસ્થાન તીર્થની જગાએ જઈ દરરોજ ભાતનો એક એક પિંડ કરી તે પર તથા ઘટસ્કીટણના પથરા ઉપર અમુક ગૌત્રસ્ય, અમુક નામ પ્રેતસ્ય (પેહેલા પ્રમાણે મરનારનું ગૌત્ર તથા નામ ઓલીને) વગેરે ઓલી પિંડ ચૂકવો અને જળમય પૂજા કરવી. પિંડ વિસર્જન કરી તે દાટી દેવો. એ રીતે દશ દહાડા સૂધી અગર એકદમ નવમે દહાડે નવ અને દશમે દહાડે એક, એ રીતે કરી પિંડ તથા પથરાને દાટી દેવા. એને દશાહ પિંડ કહે છે †

† એ રીતે દશાહ પિંડ થતાં સુધી પથરાનો ખાપ હોય છે. જેના ષટ્પિંડ ન

૬૨૧ દિવસ થયા પછી પંચગવ્ય આખે શરીરે ભોપડીને કુટુંબી-
આખે સૂતક કાઢી નહાવું. વડીલના મરણનું પંચકેશ મુઝવી નહાધને
સ્નાન કરવું. પંચગવ્ય એટલે ગાયનું મુતર, જાણું, દૂધ, દહીં, ઘી એ
પાંચ એકઠાં કરી જોર તેના મંત્ર ભણી પંચગવ્યેનશુદ્ધિ કરી કરે છે.

પૂરવણી સ્વ.

૬૨૨ થયા પછી એકાદશાની વિધિ મરનારના વડીલ પુત્રે કરવી.
એ પુત્ર ન હોય તો નાના ભાઈએ અને તે પણ ન હોય તો ભત્રિજાએ
અગર પાસેના કુટુંબીએ અગર જોત્રીએ કરવી. સ્ત્રી મરણ પામે તો
તેણીના ધણીએ અગર પુત્રે અગર ઉપર કહેલા કુટુંબીએ અગર જોત્રી
એ કરવી. ષટ્પિંડ પણ એમાના કોઈએ બને ત્યાં સૂધી કરવા.

કુએકાદશા શ્રાધ્ધમાં પંચધાન્ય રા સવાખસેર જોઈએ, તે અડક,
મગ, તલ, ઘઉં, ચોખ્ખા, રાતો કડકો, ઘોળા કડકા ર) તથા પેહેરવાને
૨) કોરાં પંચીઆં. તિર્થની જગ્યાએ જઈ ત્યાં શ્રાધ્ધ કરનારે સોર
કરાવી દહશુદ્ધિ કરવી. પેહેલાં કદ્યા પ્રમાણે તેમાં મળે તો ગોદાન
આપવું. નહીતો સવાપાંચ આના જોરને આપવા. પછી વિળગુબળી
અથવા નારણુબળી, પ્રેતને ભૂતયોનીમાં ન જવા માટે કરવી, તે સોમાં
આશારે રૂપીઆ ત્રણુથી પાંચ સુધી ખરચ થાય છે. અને દરેક વિ-

ધાય અને પરદેશમાં મરણને 'ભીધિ ઘટસ્ફુટણુ ન થાય, તેનું પુતળ કરવું પડે
છે. પુતળ અડધના સાટનું, આખાં મનુષ્યના આકાર તથા અવયવનું કરે છે.
અને હાથ પ્રમાણે અગ્નિદાહ વગેરે સઘળી ક્રિયા થાય છે. ઘટસ્ફુટણુનો પ-
ચરેા પરદેશમાં મરણને ભીધિ ન હોય તો હાલમાં તે વગર ચલાવીસવાનો રીવાજ
છે. પુતળ ન કરવું પડે અને પરદેશમાં મરણ થાય તો મરનારની પાત્રે રહે-
નારે ષટ્પિંડ કરવા. માટે આ પુસ્તકમાં મંત્ર સહિત વિધિ લખી છે.

૬૨૩ દશા પિંડ કરવામાં પેહેલે દિવસે મરનારને ખીન્ને જન્મ પેહેલે પિંડ
માંસ થાય, ખીન્ને દિવસે રૂધીર, ત્રીન્ને દિવસે ચર્મ, એ રીતે દશને દિવસે છવ
આવે. એ રીતે ને ને દિવસે તેને ખીન્ને અવતારે શરીરનું બંધારણ થાય,
તેમાં તેના પિંડ મુકાય છે. એટલે મૃત, પીશાચ યોનીમાં જન્મ ન થાય.

દિવસે હોમ કરવાનું છે અને વિધિએ સ્નાન કરવું પડે છે અને પિંડ મૂકવાનું છે. કાળદું હોમવાનું પણ એકાદશા શ્રાધ્ધમાં, નારણખળીમાં છે. તે યજ્ઞમાન હોમવું નહીં, ઝારે અગર ખીજ કોઈ પાસે હોમાવવું. એ પછી કોઈપ્રેતખળી, ભૂતખળી, નાગખળી તથા શિવખળી એ રીતે પાચે ખળી કરે છે. એકાદશાને દિવસે શ્રાધ્ધ વખતે ચાર ઠે તેથી વધારે, (મરાણકાળે શુદ્ધાશુદ્ધતાની રાંકાને લીધે) વરૂણના બ્રાહ્મણની વરૂણી કરવાનો પણ રીવાજ છે. તેને બાજંપત્ય કહે છે. એ ચાર:-બ્રહ્મા, મરુતિવજ, હોતા, અધ્વર્યુ. વધારે હોય તેઓના નામ તથા આસન છે.

દ્વાદશાને દિવસે તીર્થે જઈ દ્વાદશાશ્રાધ્ધની ક્રિયાવિધિ કરવી. પછી ઘર આવી ખપોર પછી સમાનયશ્રાધ્ધ કરવું. તેમાં છ બ્રાહ્મણ મત્યજ્ઞ જૂઠા જૂઠા જેવાને નિમિત્તે બેસાડી અગર તેને બદલે ચટ સ્થાપન કરી તેનું વિધિપૂર્વક પૂજન કરી તેમને જમાડવા અને તેમનું પૂજન કરવું. તેમને પીરસવાને કુટુંબીમાનો એક જણ જૂદા રાખવો. તે બ્રાહ્મણોને પહેલાં, દક્ષણા ઉપરાંત પાટલો, પાવડી, દીવી, આસન વગેરે જૂઠાં આપવાનો રીવાજ હતો, હાલમાં નિરાકર્ય કરી તેને બદલે ૩ ૧) થી ૩ ૩) સૂધી દક્ષણા આપવાનો રીવાજ પડ્યો છે. જે દક્ષણાનું રોકડ નાણું દરેક બ્રાહ્મણને અપાય છે તેટલું ગરૂડપુરાણ અગર ગીતા (ભગવતગીતા) વાંચનારને આપે છે અને મોક્ષધેનુનો ૩ ૧) એક તથા સવાપાચ આના તથા પૂજનના પૈસા મળી આશરે ખીજ કરા બાર આના પરચુરાણ થાય છે. બ્રાહ્મણ જમીને તેને પૂછવામાં આવે છે જે તૃપ્તાસ્તુ (તૃપ્ત થયા!) તેના જવાબમાં તે દરેક કહે છે જે તૃપ્તાસ્મ (તૃપ્ત થયો છું) પછી પૂછાય છે જે હોશમન્નં કિંક્રિયતામ્ (બાકીના અન્નનું શું કરવું?) તેના જવાબમાં તેઓ કહે છે જે હૃદૈઃસહમુચ્યતાં (પીતાના સર્ગાં સાથે જમવું) એમ કહે છે. પછી તે બ્રાહ્મણ તીર્થની પાણીની જગાએ સ્નાન કરી પોતાને ઘર જાય છે.

એ દ્વાદશાશ્રાધ્ધમાં એક મોટો પિંડ થાય છે તેને રૂપાના તાર વડે બેંદીને ત્રણ કડકા કરે છે તે બાપ (પીતા) મપીતા અને મપીતામહ એનાં પિંડમાં બેળી દ તેને સંચોજન કહે છે, એટલે તેનો પ્રેતઉચ્ચાર

જઘ પિતૃઉચ્ચાર થાય છે. સ્ત્રીના મરણના પિંડનું ઉપર કક્ષા પ્રમાણે કોકિલમત રીતે તેણીના પીતામા સંચોજન થાય છે. (જુઓ પાનું ૩૫). ખારમાનાં ૨૮ લાડવા મૂકાય છે તેમાના ૬ ઘડા સાથે છપિંડીના પ્રાહ્માણુને ત્યાં મોકલાય છે અને બાકી રહેલા ૨૨ સર્ગાં તથા મરનારના મોહાલામાં ઘટે ત્યાં મૂકાય છે. એ ખાંધીઆના રમશાણનાં લાડવા રાત્રે એમ દિસે છે.*

નૃપેન્દ્રશત્રુજી આપ્ત પાણુ મંત્ર દિસે સવારે તીર્થની જગ્યાએ કરે છે, ત્યાં તે જ આધ્યાત્મિક સંકલ્પ વગેરે કરે છે, તેને સારથી કહે છે, તેમાં નીતમ્બ, લાડવા, ગેજ બેફ પાણીનું, દાવો રોજ મૂકવાના તથા નીતવેળીઆનો, ગળતી વગેરેના સંકલ્પ થાય છે. પ્રાહ્માણુઓજનનો પાણુ સંકલ્પ થાય છે, તેને અંગે યથાશક્તિ પ્રાહ્માણુઓજન (તડ, સર્ગાં, અશેશ, પક્ષ યા ગામી) તે દહાડે કરે છે.

ચૌદમાને દહાડે અનુક્રમ ન હોય તો તેરમાને દહાડે પાટલા કરે છે, તેમાં આશિર્વચન, સ્વસ્તિવાચન, શોકશાન્તિ વગેરે થઈ સેજન વગેરે પુણ્યશુદ્ધિ ન થઈ હોય તો પૂરાય છે અને પાટલાની દક્ષાણ થઈ પંથમાર્ગ અપાય છે. શોકશાન્તિ થાય એટલે સારનાર વગેરેને તેને સાસરેથી અગર મોસાળથી કાંઈ પાગડી વસ્ત્ર અગર તે બદલ રોક નાણું આપવામાં આવે છે તેને પોત કહે છે. તે પછી તે સારનાર દેવદર્શન કરવા જઈ બહાર ફરવા હરવા જાય છે.

આશિર્વચન માટે યજ્ઞમાન બોલે છે:—મોબ્રાહ્મણા:મમ્મંસકુટુંબિણેસપરિવારથ આશિર્વચનમપેક્ષમાણાય. એમ હાથ જોડી બોલે છે એટલે ગોર, આદિ લેઈ બીજા પ્રાહ્મણો આપ્ત હાથમાં લેઈ આશિર્વાદના મંત્ર બોલેછે.

સ્વસ્તિવાચનમાં યજ્ઞમાન બોલે છે.—કલ્યાણંબ્રુવંતુ તેને પ્રાહ્મણે બોલે છે મવંતુ એમ બોલી કલ્યાણના મંત્ર બોલે છે. પછી યજ્ઞમાન શ્રીયંબ્રુવંતુ એમ બોલે છે તેને પ્રાહ્મણે મવંતુ એમ બોલી શ્રીના મંત્ર બોલે છે. એજ પ્રમાણે સ્વસ્તિંબ્રુવંતુ તેને પ્રાહ્મણે મવંતુ એમ બોલી

* ૧૨ માસિક, હણુમાસિક, ત્રીપાક્ષી, છ માસી પાા મહીને તથા ઉનાબ્દિ ૧૧ા મહીને મળી ૧૬.

સ્વસ્તિના મન ભણે છે. એ રીતે સ્વસ્તિવાચન થયા પછી શોકશાન્તિના મંત્ર ભણાય છે. એ રીતે પ્રાદ્ધાણને યથાશક્તિ ચોખ્ખતા પ્રમાણે દક્ષણા આપવામાં આવે છે.

પંથમાર્ગ કાળઠીયાને કે કોઈ તેવા લેનારને, આપવામાં આવે છે તેમાં લાકડી, છત્રી, જોડો, તાવી, અડદ, દારી, લોટો, મરનારનાં પાંચે વસ્ત્ર, તંબાકુ ખાતો હોય અગર મરનારને જે વ્યસન હોય તેનો સામાન વગેરે તે લેનારને આપી વધાય કરતાં પાછું ફરી જોઈશ નહીં એમ કહી પાછળથી પાણી છાંટવામાં આવે છે.†

પછી મરનારનું ૨૯ મે ૬ ૨૮ મે દહાડે ઊંણમાસિક આદ્ય કરી પ્રાદ્ધાણભોજન કરે છે.

લીલ પરણાવવાની ક્રિયા—લીલો ગોધી તથા લીલા રંગની ગાયના પ્રત્યક્ષ લગ્ન મરનારના ૧૧૧ મહીના થતા ત્યારે, પેહેલાં કરતાં, પાણુ હાલમાં દર્બીના ચટનાં ગાય ગોધી કરી તે પરણાવાય છે અને તે બદલ દક્ષણા ગોરને અપાય છે. એ ક્રિયા બદલ તેને અંગે પ્રદ્ધાણભોજન થાય છે અને ચોરપાડ સરસમાં મોહોલાનું એકં એક જણ તથા પાસેના સગાંને જમાડવાનો રીવાજ છે. માતામાં નજીકના સગામાનું એક એકને જમાડવાનો ચાલ છે.

વરસીમાં જેને જે મળે તે સગા, તડ કે અશેશ પૂરવણી રૂં તથા હાં લખ્યા પ્રમાણે યથાશક્તિ પ્રાદ્ધાણભોજન થાય છે.

એ રીત બાર માસની ક્રિયાવિધિ સંકલ્પ તથા પ્રાદ્ધાણભોજનની રીત છે તે વર્ણવી છે.

† એ રીતે મુંબઈમાં ગરુડપુરાણ વાંચનાર માતાળા પ્રાદ્ધાણ વ્યાસને મરનારને દશમે દહાડે દક્ષણા આપી ઊપર કહેલો સમજો સામાન આપી વધાય કરતાં પાછળ પાણી છાંટી કેહેવામાં આવે છે, એમ સાંભળવામાં છે.

પૂરવાણી ગ.

તડ અમર પ્રક્ષની વધારે વિગત.

મોતામાં મોટા તડમાં વધારે આસામી તેથી એ તડનું નામ મોટાડું પડ્યું. ખીન્નું રિસ્કલ લટ જેણે એ તડનો પાયો નાખ્યો તેને મોટા કહેતા તેથી પણ મોટાડું તડ કહેવાયું એમ કહેવાય છે.

નાના મેહેતા તરફથી ચરૂ ખખડાયા (ચઢાચઢી થઈ જમાણ થયાં) તેમાં પ્રથમ ઓછી અને છેવટે પણ ઓછી આસામી તે કારણથી નાનું તડ નામ પડ્યું. ખીન્નું નાના (કાકોર) મેહેતાએ બાંધ્યું તેથી પણ નાનું કહેવાયું, એમ કહેવાય છે.

હાલમાં મોતામાં ત્રણ તડ છે તેમાં ઊપર કહેલાં બે અને ખીન્ન-નું નામ ત્રપ્પણું (ત્રીન્નું) તડ છે. તે થવાનું કારણ—આશરે સી વરસ ઉપર કૃષ્ણાત્રીશ ગોત્રવાળા લટ વિષે તિરસ્કારથી તેને ખારણે રીતસર નિમંત્રણ ન મૂકતાં ખારણા આગળ ખોરડીનું ઝાડ હતું ત્યાં આગળ તોતરું મૂકતું તે તિરસ્કાર ન ખમાયાથી ત્રીન્નું તડ બાંધવાનો મયારા થયો. મોટાં તથા નાના તડના પડેલાં જે તેઓના નિકટ સંબંધી હતા તેમણે પોતાનામાંથી આસામીઓ જેને આજે ધામેણા કહે છે તે આપી નૂકું તડ બાંધાવ્યું. તે વખતે તેમાં ૧૫-૨૦ આસામી હતી. ‡

પછી કાંઈ તંટા બર્જેડા થયાથી વચ્ચે વચ્ચે ખીન્નાં તડ બાંધાયાં, જેના નામ ચોથીયું, હલાધીયું વગેરે—તે સમાધાન થયાંથી પાછાં જમાઈ ગયાં અને ત્રણ રહ્યાં.

‡ ત્રણ તડમાં મુળે ૧૪-૧૨ અને ધામેણા અનુક્રમે આસામી હતી. એમના વંશજાના પોતાનું તડ મૂરી ખીન્ન એમાના ગમે તેમાં જાય અને પછી પોતાના મુળના તડમાં પાછો જાય ત્યારે તેના મુળના ચાંદીઆ, ખારેયા કે ધામેણાની પુખ્તી તેનામાં ન રહ્યાથી તેનું તેટલું વજન ઓછું થાય છે અને તેથી નિંદા થવાનો સંભવ થાય છે.

ઝોરપાડ સરસમાં હાલ એ તડ (પક્ષ) છે. મોતાની પેઠે મૂળે તડ કે પક્ષ ન હતાં. એ પક્ષ છે તે દશાધનો તથા ભટનો. એક ત્રાણું તડ હતું તે ભેરીનું કહેવાતું તે આશરે ૨૧-૨૨ વરસ ઉપર તુટી ગયું અને તેમાંની આસામી પટેલ સુદ્ધાં ઉપર કહેલા એ પક્ષમાં સ્વેચ્છાથી ભળી ગઈ. જે સમયે એ પક્ષની જુની આસામીમાંથી કુદ-સીએક પોતાનો પક્ષ છોડી બીજા પક્ષમાં ગઈ અને મોટો ફરક થઈ ગયો, અને તડના વાસણ જેને ત્યાં રહેલાં હતાં ત્યાંજ રહી ગયાં. તેની તકરાર હતી ચાલ્યાં કરે છે. મોતામાં પણ ચોથીયું તડ હતું તે પચારોક વરસ ઉપર તુટ્યાથી તેમાંની આસામી પણ ત્રણે તડમાં વહેંચાઈ ગઈ, અને તેના વાસણ જેને ત્યાં રહેતાં તેને ત્યાં હતું છે.

ઝોરપાડમાં વિભાજન કરી એકવાર દક્ષણા અપાઈ હોય તો મોતાની પેઠે પાટલાની દક્ષણા બીજીવાર આપવાનો ચાલ નથી, તેમ મોતાની પેઠે આશિર્વાચન, સ્વસ્તિવાચન તથા શોકશાન્તિ કરતા નથી. મોતા તથા ઝોરપાડમાં અંશેશ (ગામી) અગર તડ (પક્ષ) જમાડમાં હોય તો તે પ્રમાણે આખાં ગામ અગર તડ (પક્ષ) બંને અગર એકને દક્ષણા આપવાની રીત છે. એ દક્ષણા પ્રાંત્રણભોજન કર્યાંને અંજે છે, તેથી મોતામાં નેટલી વાર પ્રાંત્રણભોજન થયું હોય તેનાં સંદેપને અંજે તેટલી વાર દક્ષણા આપવી એ કારણથી અપાતી હોય, એમ દિસે છે. ઝોરપાડમાં જનોઈ દહ જે પ્રાંત્રણભોજન થયું હોય તે પ્રાંત્રણને પંક્તિમાં બેઠાં દક્ષણા અપાય છે પણ મોતામાં પોતાનું તડ જમાડવાનો ચાલ છે તે પ્રાંત્રણને જમ્યા પહેલાં નામાની ચાઠી પ્રમાણે બોલાવી દરેક પ્રાંત્રણને પાટલે બેસાઠી અર્ધ, પાધ, પૂજા, અર્ચા કરી દક્ષણા આપવાનો પહેલાં ચાલ હતો પણ હાલમાં જનમાનના તડનો શુકલ તે લેઈ પછી નામાં પ્રમાણે ઘેર બેઠાં વહેંચાય છે. એ ચાલ ભોજા પરદશી હોવાને લીધે પડ્યો હોય એમ દિસે છે. એજ રીતે પૂજ્યશુદ્ધિ, પાટલા વગેરેના પ્રાંત્રણભોજનની દક્ષણા પણ ઘેર બેઠાં વહેંચાય છે. એ દક્ષણા આપ્યા પહેલાં એ દક્ષણાના નોતરાં પોતપોતાના

ગામ મોતા, ઝોરપાડ અગર સરસમાં રવાય છે. ઝોરપાડમાં જે બે પક્ષ છે તેજ બે પક્ષ સરસમાં છે અને ઝોરપાડમાં કે સરસમાં જે પક્ષને જમાડાય છે તે પક્ષનાં બંને ગામમાં નોતરાં મૂકવાનો તથા જમાડવાનો ચાલ છે. ઝોરપાડના શુકલ ઝોરપાડમાં અને સરસના શુકલ સરસમાં નોતરાં રહે છે. પણ દક્ષણ તો જજમાનના ગામના બ્રાહ્મણોનેજ આપવાનો ચાલ છે. બંને ગામોના બ્રાહ્મણોને જમાડ્યા છતાં બંને ગામના બ્રાહ્મણોને દક્ષણ આપવાનો ચાલ નથી. એક ગામની સ્ત્રીઓને બીજા ગામમાં જઈ જમવાનો ચાલ નથી. જેની ઇચ્છા સ્ત્રીઓને જમાડવાની હોય તેણે તે ગામ જઈ સ્ત્રીઓને જમાડવી એવી રીત છે. એનું કારણ ઝોરપાડ અને સરસને આશરે બે ગાઉનું છેટું ત્યાં સ્ત્રીઓને વસ્ત્રાલંકાર સાથે જમવા જવું અનુકુળ નહીં, તેને લીધે બીજા ગામની સ્ત્રીઓને જમાડવાની જેની ઇચ્છા હોય તેણે તે ગામ જઈ જમાડવી એ કારણ દિસે છે. મોતાના લોક ઝોરપાડમાં જમાડે તો સ્ત્રીઓને ઝોરપાડમાં તથા સરસમાં જૂદી જૂદી જમાડે છે અને તેને સત્કાર (વાસણુ વાપરવા બદલ) થાય તે ઝોરપાડના બંને પક્ષનો તેમજ સરસનાં બંને પક્ષનો જૂદા જૂદા થાય છે. તે પ્રમાણે જજમાન તરફથી જૂદાં જૂદાં વાસણુ (સત્કાર બદલ) જૂદાં જૂદાં બંને ગામોના પક્ષને આપવાનો રીવાજ છે.†

નીતઘડા અને લાકુ વરસના ૩૬૦ દિવસ તેના દરોજ એક બ્રાહ્મણને એક એ રીતે રોજ રોજ એક એક આપવો. તેમ ન થતાં મોતામાં સામઠા દરેક ઘેર નામા દીપ્ત ડોસીઓ સુધ્યાં એક એક રોજના ગોળનો લાકુ અગર અથવા શેરનો ખાંડનો લાકુ પેહેલીવારે અને બીજી વારે પેહેલી વારથી અરધા તોલનો ઘેર દિપ્ત અપાય છે* અને ૩૬૦ દિવસના ૩૬૦ પૂરા કરાય છે. ઝોરપાડ તથા સરસમાં પોતપોતાના ગામમાં ઘર દિપ્ત એક એક એ રીતે એકજ વાર મૂકે છે અને

† હાલમાં સગસમાં બે પક્ષ છતાં ત્રણ સત્કાર જજમાનને થાય છે તથા ત્રણ વાસણુ મંગાય છે તેથી તકરાર થાય છે પણ વાસણુ મુજ શાવાસ્તે અપાય છે તે હેતુ ઉપર નજર રખાય તો તકરાર મટે.

* હાલમાં કેરના બે રોજ રોજ ૧ ઘડો અને લાકુ મૂકે છે.

કુદૃષ્ટ પૂરા કરવાને જહાંગીરપરે (કુદૃષ્ટ), સીના નદીપર, સિદ્ધનાથ મહાદેવ વગેરે તીર્થની જગાએ પ્રાહ્માણુ, સાધુસંત વગેરેને આપે છે અને ગમેત્યાં ગમેતેમ આપી વરસના પૂરા કરે છે. †

પૂરવણી ગ. .

વારમાના ધારા.

મોતાના પ્રાહ્માણુમાં ભાઈઓએ ભાગ વડીલોપાછંત મીલકતનો વહેંચવાનો ધારો છે. તેમજ સ્ત્રીઓએ ભાગ વહેંચાય છે. પોતાની જાતોપાછંત દ્રવ્ય મીલકત પોતાની મરણમાં આવે તે પ્રમાણે પોતાની હયાતીમાં અગર પીલના (વસીઅતનામા) લેખથી બંદોબસ્ત કરાય છે પરંતુ ભાઈઓએ અગર સ્ત્રીઓએ ભાગ દેવો, એ ઉત્તમ પક્ષ છે. અપુત્રવાન સ્ત્રી વિભક્ત હોય અગર ભાગીઆં એકડી હોય તો તેને મોતામાં તોણીના સ્થાન ઉપર અગર બને તો શાસ્ત્ર પ્રમાણે પોતાના ભાગીઆમાં રાહી ભરાણુપાણુનો આધાર છે. વિભક્ત હોય અને પુત્રવાન હોય પછી તે પુત્ર પરણેલો અગર વગર પરણેલો ગત થાય તો તોણીને તોણીના પેટમાં તોણીની વિધવા વહુને વડીલોપાછંત વતન મીલકતમાંથી કંઈ ભાગ આપવાનો રીવાજ કેટલાંક કુટુંબમાં હાલ પડ્યો છે. એ શાસ્ત્રોક્ત છે. તે સીના મરણોત્તર ક્રિયાવિધિ, પ્રાહ્માણુબોજન વગેરેના ખર્ચ તોણીનું સ્ત્રીધન મળેથી અગર તેમાંથી તોણીના વૃત્ત, જત્રા તીરથ, ભરાણુપાણુના ખર્ચ જતાં બાકીનું મળેથી સાસરીઆં કરે છે, અને તે ન મળે તો સાસરીઆં માત્ર દાદશીના સમાનય શ્રાદ્ધ સૂધી કરે છે. એ રીત મોતામાં રીત છે. ઝોરપાડ સરસમાં તોણીને સ્ત્રીધન રીવાજ એક ઝોરડી અગર રોકડ અથવા રૂપીઆ ચાળીશ પચાસનો મળે, તેમાંથી તેના સાસરીઆં દાદશી લગી ખર્ચ કરી સૂતકમાંથી નીકળે છે અને તોણીના સ્ત્રીધનમાંથી તોણીના ઉત્તરક્રિયાના ખર્ચ તોણીના પીયરીઆમાં થાય છે, તોણીને વતનમાંથી કંઈ મળે છે એવી રીત ઝોરપાડ સરસમાં છે. ‡

† ઝોરપાડ સરસના કેટલાંક ગૃહસ્થ, બિલ્લુક પ્રાહ્માણુના લાડવા ધડાના લાહણા લેતા નથી.

‡ બીજી ન્યાતી માદા, ઝાંદીય, અનાવજા પ્રાહ્માણુ વગેરેમાં એવી વિધવાઓ આસરામાં રહે છે.

પૂરવણી ચ

મેતાના મેતાળા શ્રાલ્લેનાં નામાંનીયાદી.

નામ.	અટક.	જી. સં. નં.	ગોત્ર.	પ્રવર.
નરમાનંદ વલ્લભરામ. મયારામ શંખુનાથ.	ગોકળી. ઊપાધ્યાય ભટ. દાપુટી.	ભિક્ષુક. ,,	કાશ્યપ. ગાર્ગિશ.	કાશ્યપ, આવસર, નૈધુવ. ભાલદન, વત્સ, ગર્ગ.
બોહારીલાલ દીનાનાથ. હરીકૃષ્ણ ભવાનીશંકર. ગણપતીશંકર નરોત્તમ. પુરુષોત્તમ હમ્મદારામ.	,, વૈદ, ભટ. બ્યાસ. ,,	,, ,, ,, ,,	,, કાશ્યપ. માહર. ,,	,, કાશ્યપ, આવસર, નૈધુવ. માહર, હાહર, સાહર. ,,
કાશીલાલ અનુપરામ. કાશીલાલ કેશવરામ. શંકરલાલ લક્ષ્મીશંકર. બાળકૃષ્ણ પ્રાણીજીવન.	હાકોર, મે હેતા. નાએક, મેહેતાજી. પ્રસા. જોશી.	ગૃહસ્થ ભિ. ,, ,,	હાતિશ. માહર. ગાર્ગિશ. ,,	અંગીરશ, અત્રી, યાતાનસ. માહર, હાહર, સાહર. ભાલદન, વત્સ, ગર્ગ. ,,
ભવાનીપ્રસાદ જીવાણુરામ. શીવશંકર નરભેરામ. ગણપ્રસાદ ધીરજીરામ. જગંનાથ દયારામ.	રૂશી. વરાડીઆ શુક્લ. બ્યાસ.	,, ,, ,, ,,	,, ભારદ્વાજ. ગાર્ગિશ. માહર.	,, ભારદ્વાજ, અંગીરસ, આ- શ્યપ. ભાલદન, વત્સ, ગર્ગ. માહર, હાહર, સાહર.
કેશવલાલ દલપતરામ. રેવાશંકર રામશંકર. હરગોવંદ દયારામ. જીતમરામ નાગેશ્વર.	ભોરીઆ, મેહેતા. રૂશી. જોશી પુ- રાણી.	,, ,, ,, ,,	ગાર્ગિશ. ,, કોડલિશ.	ભાલદન, વત્સ, ગર્ગ. ,, કોડન્યશ, વશિષ્ઠ, મિત્રાવ- શ્લુ.

નામ.	અટક.	ગણેશજી	ગોત્ર.	પ્રવર.
પુરુષોત્તમ ભોળાનાથ.	"	"	"	"
માધવરામ નરભિરામ.	ભટ.	"	ગાર્ગિશ.	ભાલદેન, વત્સ, ગર્ગ.
શકિરલાલ કેશવરામ.	"	"	હાર્તિશ.	આંગીરશ, આત્રીય, યોવાનસ.
રામનારાય ચિંતામણી.	"	"	"	"
રામકૃષ્ણ જીવણરામ.	રૂશી.	"	ગાર્ગિશ.	ભાલદેન, વત્સ, ગર્ગ.
કૃષ્ણલાલ મછારામ.	મેહેતાજી.	"	માઠર.	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.
લક્ષ્મીરામ તુળજરામ.	ભટ.	"	કૃષ્ણાત્રીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, આવાશ્ય.
નરભિરામ મણીશંકર.	જોશી.	"	માઠર.	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.
જીતમરામ નરભિરામ.	મેહેતાજી.	"	"	"
રામચંદ્ર ભવાનીશંકર.	જોશી.	"	"	"
નરોત્તમ મણીશંકર.	"	"	"	"
ચીંતામણી શંકરલાલ.	વામડોત.	"	કૃષ્ણાત્રીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, આવાશ્ય.
અંબુ જિમેદરામ	ગણોત	"	ભારદ્વાજ.	ભારદ્વાજ, આંગીરસ, આસ્પત્ય.
જોશી.	જોશી.	"	"	"
ભોળાનાથ હરનારાય.	ભટ.	"	"	"
રામચંદ્ર ત્રીબકનાથ.	"	"	"	"
ભાળચંદ્ર હરીરામ.	"	"	કૃષ્ણાત્રીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, આવાશ્ય.
વલ્લભરામ દેવશંકર.	"	"	"	"
જીવાભાઈ ત્રીબકલાલ.	ઠાકોર.	ગૃ.	હાર્તિશ.	આત્રીયશ, આત્રીય, યોવાનસ.
નારશંકર કાશીરામ.	"	"	"	"
પ્રભાશંકર મયારામ.	જોશી.	ભિ.	કૃષ્ણાત્રીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, આવાશ્ય.
હરજીવન મયારામ	"	"	"	"
પ્રાણલાલ જગન્નદત્ત.	રૂશી.	"	ગાર્ગિશ.	ભાલદેન, વત્સ, ગર્ગ.
લક્ષ્મીરામ કુરુણાશંકર.	ઉપાધ્યાય.	"	"	"
ચીંતામણી જગન્નાથ.	પ્રહ્લા.	"	"	"
ભાળચંદ્ર વલ્લભરામ.	ભટ.	"	"	"
કેશવરામ ભવાનીશંકર.	વૈદ્ય. ભટ.	"	કાશ્યપ.	કાશ્યપ, આવતસર, નેપુવ.
રામકૃષ્ણ જીતમરામ.	પુરાણી.	"	કોડલિશ.	કોડલિશ, વશિષ્ઠ, મિત્રા-વરુણ.

નામ.	અટક.	જાત.	ગોત્ર.	પ્રવર.
બાળકૃષ્ણ ચીંતામણી.	વેલ. ભટ.	ભિ.	કાશ્યપ.	કાશ્યપ. આવસર. નેધુવ.
હરગો ૧૬ લાલભાઈ.	જોશી.	૧૧	કોડલીશ.	કોડન્યમ, મિત્રાવશ્ય, વ- શિટ.
રામકૃષ્ણ ડરાય જોશીકર.	ભટ.	૧૧	ગાર્ગિશ.	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
જદુરામ ચીંતામણી.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
નરેશ્વર રામનાથ.	મેહતા.	૧૧	કોડલીશ.	કોડન્યમ, વશિટ. મેત્રાવશ્ય
પરમાનંદ હરજીરામ.	ઉપાધ્યાય.	૧૧	ગાર્ગિશ.	ભાલંદન, વત્સ. ગર્ગ.
હીમતરામ ત્રિપ્પકનાથ.	અધ્યાર.	૧૧	હાર્તીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, યો- નાશ.
કૃષ્ણીઆ દીનાનાથ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
પરમાનંદ કુશળરામ.	ભટ.	૧૧	ગાર્ગિશ.	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
જીવાણરામ મંછારામ.	ભટ.	૧૧	ભારદ્વાજ.	ભારદ્વાજ. આગીરશ, બા- લરપત્ય.
બાળકૃષ્ણ કાશીરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
બાળકૃષ્ણ હરજીરામ.	વેલ.	૧૧	ગાર્ગિશ.	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
ચીંતામણી દુલ્લભરામ.	જોશી.	૧૧	કૃષ્ણાત્રીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, યો- નાશ.
ગીરજશંકર અંબારામ.	વેલ.	૧૧	ગાર્ગિશ.	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
ગોવિંદરામ વિષ્ણુરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
કાશીલાલ લાલભાઈ.	પુરાણી	૧૧	કોડલીશ.	કોડન્યમ, વશિટ, મિત્રાવ- શ્ય.
વલ્લભરામ લાલભાઈ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ભાનુશંકર પ્રભાશંકર.	વરાડીઆ	૧૧	ભારદ્વાજ.	ભારદ્વાજ, આગીરશ, બા- લરપત્ય.
પ્રાણુલાલ કુશળરામ.	ભટ.	૧૧	૧૧	૧૧
રામકૃષ્ણ દુલ્લભરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
મંછારામ ગણપ્રશાદ.	મેહતા.	૧૧	હાર્તીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, યો- નાશ.
હીમતલાલ રામપ્રશાદ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
બાળાનાથ ગુણજીરામ.	જોશી.	ભિ.	કૃષ્ણાત્રીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન, યો- નાશ.
જીવાભાઈ ગીરજશંકર.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ગિનીઆશંકર જગન્નાથ.	ઉપાધ્યાય.	૧૧	ગા.	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
બાળગોવિંદ શીવનારાણ.	શુક્લ.	૧૧	૧૧	૧૧
ગંગાધર શીવનારાણ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧ (સ્થાવાશ્ય
નરભેરામ ધીરજીરામ.	અધ્યાર.	૧૧	હાર્તીશ.	આત્રીયશ, આર્ચીવાન,

નામ.	અટક.	જાત.	ગોત્ર.	પ્રકર.
ગોવિંદરામ ભવાનીશંકર.	ભટ	મિ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, અંગીરસ, આ- લ્લસપત્ય.
શીવપ્રશાદ હરનાથ.	અધ્યાપક	૧૧	હાર્તિશ	આત્રેશ, આર્યવાન, શ્યા- વાશ્ય.
હરપ્રશાદ દયાશંકર.	દિપાવળ	૧૧	માર્ગિશ	ભાલદન, વત્સ, ગર્ગ.
વચ્ચેતગમ રામગોવિંદ.	ભટ	૧૧	૧૧	૧૧
ભવાનીપ્રશાદ દીનાનાથ.	અધ્યાપક	૧૧	હાર્તિશ	આત્રેશ, આર્યવાન, શ્યા- વાશ્ય.
ભવાનીશંકર મોદિયર.	ભટ	૧૧	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, અંગીરસ, આ- લ્લસપત્ય.
હીરાનાથ રમાનંદ.	શુકલ	૧૧	માર્ગિશ	ભાલદન, વત્સ, ગર્ગ.
નાથુ ભવાનીશંકર	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
કૃષ્ણગમ મોદિયર.	૧	૧૧	૧૧	૧૧
મોદિયર ઉત્તમગમ	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ભદ્રશંકર પલ્લભરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
અંબારામ હરિદાસ કર.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
માણેજીલાલ માટાભાઈ.	મોદિયા	૧૧	હાર્તિશ	આત્રેશ, આર્યવાન, યો- વાનસ.
શંકર ભાડ.	ગોસ્વી	૧૧	માઠર	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.
માધવરામ ઉંકારનાથ.	વ્યાસ	૧૧	૧૧	૧૧
દેવશંકર રામનારાય.	વામડોત.	૧૧	કૃષ્ણાત્રીશ	આત્રેશ, આર્યવાન, શ્યા- વાશ્ય.
રામચંદ્ર કેશવગમ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
સુકુંદરામ હરપ્રશાદ.	મોદિયા	ગૃ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, અંગીરસ, આ- લ્લસપત્ય.
છોટેજીલાલ હરજીવન.	૧૧	ભિ.	૧૧	૧૧
પ્રાણુગોવિંદ શીવપ્રશાદ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ગોવિંદરામ ભવાનીપ્રશાદ.	૧૧	ગૃ.	૧૧	૧૧
પ્રાણુશંકર ધીરજીરામ.	૧૧	ભિ.	૧૧	૧૧
ભાસ્કર કેશવરામ.	વામડોત	૧૧	કૃષ્ણાત્રીશ	આત્રેશ, આર્યવાન, શ્યા- વાશ્ય.
બાબકૃષ્ણ રામનારાય.	ભટ	૧૧	૧૧	૧૧
સદાશીવ વિશ્વનાથ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
મહીપત મહાદેવ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
અંબારામ શ્રીજીલાલ.	વ્યાસ	૧૧	માઠર	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.
શંકર ઉત્તમરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧

નામ.	અટક.	ગણેશ ચંદ્રક.	ગોત્ર.	પ્રવર.
આવકૃષ્ણ ગમનાથ.	ઉપાધ્યાય	ભિ.	ગાર્ગિશ	માજંદન, વસ, ગર્ગ.
નારશંકર હરીદત્ત.	મેહેતા	"	"	"
કાશીરામ જીવજીરામ.	ઓઝા	"	કોડલીશ	કોડ-ચસ, વશિષ્ઠ, મિત્રાવરણ.
હરલાલ શીવનારાય.	"	"	"	"
પ્રાણલાલ લક્ષ્મીનારાય.	મેહેતા	"	હારત્રીશ	આંગીરશ, આર્યોવાન, યો- વાનસ.
વલ્લભરામ મયારામ.	કોકર	"	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરસ, આ- લ્લપત્ય.
જેકૃષ્ણ દીનાનાથ.	અધ્યાય	"	હાર્તિશ	આંગીરશ, આર્યોવાન, યો- વાનસ.
કેશંવરામ પ્રભાશંકર.	વગડીઆ	"	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, આ- લ્લપત્ય.
દેવકૃષ્ણ જેકૃષ્ણ.	મટ	"	"	"
હરજીવન મુકુદરાય.	ગોકળી	"	કાશ્યપ	કાશ્યપ, આવત્સર, નેષ્ટવ.
નરભિરામ રામશંકર.	ઉપાધ્યાય	"	ગાર્ગિશ	માજંદન, વસ, ગર્ગ.
ઓઝવ ધીરજીરામ.	મટ	"	કૃષ્ણાત્રીશ	આવેશ, આર્યોવાન, શ્યા- વાશ્ય.
રામકૃષ્ણ ગોપીનાથ.	અધ્યાય	"	હારત્રીશ	આંગીરશ, આર્યોવાન, યો- વાનસ.
પ્રાણજીવન મણીશંકર.	જોશી	"	માઠર	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.
જગજીવન મુકુદરાય.	ગોકળી	"	કાશ્યપ	કાશ્યપ, આવત્સર, નેષ્ટવ.
રામકૃષ્ણ ગોવીંદરામ.	"	"	"	"
સદાશીવ રામનાથ.	બ્રહ્મા	"	ગાર્ગિશ	માજંદન, વસ, ગર્ગ.
ગણુપ્રશાદ ભોળાનાથ.	અધ્યાય	"	હાર્તિશ	આવેશ, આર્યોવાન, યોવાનસ
કરિષ્ઠારામ જીલા.	"	"	"	"
નવનીધરાય હરપ્રશાદ.	પટેલ	ગૃ.	"	"
હીમતલાલ હરગોવિંદ.	મેહેતા	ભિ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, આ- લ્લપત્ય.
જમ્બેતરામ દયારામ.	"	"	"	"
નરહરી વિષ્ણુરામ.	વામડોત	"	કૃષ્ણાત્રીશ	આવેશ, આર્યોવાન, શ્યા- વાશ્ય.
અંબારામ ધીરજીરામ.	વેદ	"	કાશ્યપ	કાશ્યપ, આવત્સર, નેષ્ટવ.
અનોપરામ ધીરજીરામ.	"	"	"	"
ગીણા દલપતરામ.	ભટ	"	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, આ- લ્લપત્ય.
આવાન્તીપ્રશાદ નિત્યાનંદ.	બાસ	"	માઠર	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.

નામ.	અટક.	જન્મ સ્થળ	ગોત્ર	પ્રવર.
દયારામ ઊમેદરામ.	પટેલ	ગૃં	હાર્તિશ	આત્રેયશ, આર્ચીવાન, યોવાનસ.
રામચંદ્ર માધવરામ	ભટ	ભિં	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, બાહસ્પત્ય.
હરીકૃષ્ણ દયાનાથ.	"	"	"	"
જયેતરામ જીવણરામ.	રૂશી	"	ગાર્ગિશ	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
પ્રાણગોવિંદ અંબારામ.	જોશી	"	"	"
જયેતરામ અનોપરામ.	મેહેતા.	ગૃં	હાર્તિશ	આત્રેયશ, આર્ચીવાન, યોવાનસ.
હરજીવન સદાશંકર.	ગોકળી	ભિં	કાશ્યપ	કાશ્યપ, આવાત્મર, નૈધુવ.
ચીત્ત માણી નાગેશ્વર.	શુક્લ	"	ગાર્ગિશ	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ
અંબારામ કૃષ્ણશંકર.	"	"	"	"
જયેતરામ વિજયરામ.	મેહેતા.	"	હાર્તિશ	આત્રેયશ, આર્ચીવાન, યોવાનસ.
લક્ષ્મીરામ પ્રભાશંકર.	"	"	"	"
પરમાનંદ ગમચંદ્ર	પટેલ	ગૃં	"	"
લાલભાઈ ભુવા.	"	"	"	"
શીવપ્રસાદ ધીરજીરામ.	"	"	"	"
હરગોવંદ ભુલા.	"	"	"	"
ગણપ્રસાદ સેવકરામ.	"	"	"	"
કેશવરામ ભીખા.	"	"	"	"
રામકૃષ્ણ નરભિરામ.	ભટ	ભિં	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ. બાહસ્પત્ય.
કાશીશંકર હરલાલ.	ભટ	"	ગાર્ગિશ	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
શિવશંકર વેણીરામ.	જોશી	"	કોડલીશ	કોડન્યસ, વશિષ્ઠ, મિત્રાવરુણ
હરલાલ પ્રાણશંકર.	મેહેતા.	"	હાર્તિશ	આત્રેયશ, આર્ચીવાન, યોવાનસ
જયેતરામ દયાનાથ.	ગોકળી	"	કાશ્યપ	કાશ્યપ, આવાત્મર, નૈધુવ.
જેકૃષ્ણ નરભિરામ.	જોશી	"	ગાર્ગિશ	ભાલંદન, વત્સ, ગર્ગ.
મહીરત વિજયાનંદ.	અધ્યાર	"	હાર્તિશ	આત્રેયશ, આર્ચીવાન, યોવાનસ.
પરમાનંદ કાશીરામ.	વરાડીઆ	"	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, બાહસ્પત્ય.
હીમત તુળજરામ.	અધ્યાર	"	હાર્તિશ	આત્રેયશ, આર્ચીવાન, યોવાનસ.
પ્રાણજીવન દલપતરામ.	પટેલ	ગૃં	"	"

નામ.	અટક.	ગણથેડું ગોળી	ગોત્ર.	પ્રવર.
જયતીરાવ માધવરામ.	મોહતા	૨૨	ગાર્ગિય	આવેયરા, આયોગાન, ઔ- વાનથ.
વેણીપ્રસાદ વિશ્વનાથ	ભટ જોશી	મિ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ. 'પ્રા- હરયપ.
હરગોવિંદ શદાશંકર.	ગોકળી	૨૨	કારયપ	કારયપ, આવાસર, નેવુવ.
સદાશીવ વિશ્વનાથ.	૨૨	૨૨	૨૨	૨૨

મોતાની અપુત્રવાન મોતાળી બ્રાહ્મણીઓનાં નામાંની યાદી.

નામ તથા બાપ.	ધણી.	અટક.	ગોત્ર.	જતી.
ચંદ્રકુંવર તુળજરામ.	મોજાનાથ.	જોશી	માદર	ગળા.
ગોમતી ઘેલા.	કૃષ્ણારામ.	મોહતા	હાર્ગિય	ધીરજ, કમળા
મોદાવરી ભુલા.	મણીશંકર	ઉપાડ્યા	ગાર્ગિય	...
શીવકાશી રામનારાય.	શામલાલ	ગણોત	ભારદ્વાજ	કલિદાસ, નંદુ
હરજી શામલાલ.	ગોવિંદ	વપાદ	કારયપ	...
લખમીકુંવર પ્રાણુજીવન.	વિશ્વનાથ	બાગલ	કૃષ્ણાત્રીશ	...
ગંગા રામશંકર.	જીવાભાઈ	વામડોત	૨૨	...
માનકેર ૨૨	સદાશંકર	ગોકળી	કારયપ	...
વજ્રઆ મોટાભાઈ.	જગનેશ્વર	જોશી	કોડતીશ	કોડતીશ
રામી નરભિરામ.	દેવકૃષ્ણ	ભટ	ભારદ્વાજ	...
જોશી નરભિરામ.	મોહન	૨૨	૨૨	...
જીવકેર નરભિરામ.	હરપ્રસાદ	જોશી	ગાર્ગિય	...
હરી મહેશ્વર.	મંછારામ	૨૨	૨૨	...
મંછા પુરણાનંદ.	ગોવંદરામ	ભટ	કૃષ્ણાત્રીશ	લખમી કું.
લખમીકુંવર ગોવંદરામ.	બાળકૃષ્ણ	૨૨	ભારદ્વાજ	...

નામ તથા બાપ.	ધણી.	અટક.	ગોત્ર.	પુત્રી.
પ્રાણકેર કાશીનાથ.	ઉમેદરામ	કાકોર	હારતિશ	ધનકેર
રામી ઉમેદરામ.	ઉમીયાશંકર	ભટ	ભારદ્વાજ	...
હરી દુલ્લભરામ.	જગન્નાથ	જોશી	ગાર્ગિશ	...
કૃષ્ણ ભાગી.	નાનો	ભટ	કૃષ્ણાત્રીશ	...
ઉમીયા મયારામ.	કૃષ્ણારામ.	વેદ	ગાર્ગિશ	...
,, નાગધર.	જગન્નાથ	ભટ	ભારદ્વાજ	...
શિવગીરજા હરપ્રશાદ.	ઉમીયાશંકર	માધા	કૃષ્ણાત્રીશ	સુરજ
મહાલક્ષ્મી ચીંતામણી.	પ્રાણજીવન	ભટ	ભારદ્વાજ	ગીરજા
હરજી રામનાગણ.	જગમીરામ	જોશી	કોંડલીશ	... (જન.)
લક્ષ્મીકુંવર રૂપશંકર.	કૃષ્ણારામ	ભટ	કૃષ્ણાત્રીશ	હિંજી, ગીર-
વીજળી પુરણાનંદ.	તુળજરામ	મેહતા	ભારદ્વાજ	...
મણી કૃષ્ણારામ.	પોચો	ગોકળી	કાશ્યપ	...
શીવગવરી ,,		મેહતા	ભારદ્વાજ	...
કાશી પ્રાણનાથ.	ઉમીયાશંકર	ભટ	,,	...
તુળજા ભાગાનાથ.	નરોત્તમ	,,	,,	...
દેવકેર ગીરજાશંકર.		ભટ	,,	...
જગમના દયાનાથ.	પ્રાણનાથ	પટેલ	હાર્તિશ	...
ગોમતી દયાશંકર.	પ્રાણશંકર (હવાત)	આઝા	કોંડલીશ	...
મંજા પ્રાણનાથ.	નરોત્તમ	વરાડીયા	ભારદ્વાજ	...
દયા છોટેલાલ.	ઉમીયારામ	મેહતા	હાર્તિશ	૧
પાર્વતી ભવાનીશંકર.		જોશી	માકર	...
જીવકેર વલ્લભરામ.	ગાવંદરામ	મેહતા	હાર્તિશ	૧
મંજા ઉત્તમરામ.	જીવાભાઈ	ભટ	,,	...
ઉમીયા માધવરામ.		મેહતા	ભારદ્વાજ	...
પાર્વતી પ્રેશ્વરામ.	દેવશંકર	શુક્લ	ગાર્ગિશ	...
દીવાળી મયારામ.	હરીદાસ	રૂશી	,,	સુરજ
કાશી નરોત્તમ.	ઉત્તમ	મેહતા	ભારદ્વાજ	પારવતી
ધની ભુલા.	આંખાશંકર	માધા	કૃષ્ણાત્રીશ	જોકેર
માનકેર રવીશંકર.	જોશી	આંખાર	હાર્તિશ	...
માનકેર મંજારામ.	તુળજરામ	વામડોત	કૃષ્ણાત્રીશ	ચંદુ, હીરા
જશકેર શીવપ્રશાદ.	લાલશંકર	જોશી	માકર	...
ભવાનીપ્રશાદ.	રામકૃષ્ણ	મેહતા	હાર્તિશ	...
ગંધુ ,,	રામચંદ્ર	ઉપાધ્યા	ગાર્ગિશ	...

*નાશી ગયો છે, પણ બાપર કાઢતાં હયાત માલમ પડે છે. જડતો નથી.

નામ તથા ખાપ.	ધણી.	અટક.	ગોત્ર.	પત્ની.
ગંગા ગુણજીરામ.	હરપ્રસાદ.	બટ	ગાંગીશ	...
ડાહી જીવણરામ.	પ્રાણુકર.	...	ભાગદાસ	...
મંછા લખમીનાગાયણ.	દત્તપત.	ડિગાયા	ગાંગીશ	...
માનકેર રામનાથ.	પ્રેશ્વરામ.	મોહતા	હારીશ	...
જશકર રામનાથ.	પ્રાણુજીવન.	વરાડીયા	ભાગદાસ	...
હરીગંગા મુકુંદરામ.	કાશીગામ.	ચેચી	ગાંગીશ	પાર્વતી
પ્રાણુજીવન		મોહતા	હારનાથ	...
ધરિયા મંછારામ.	દયાનાથ.	ચામડાત	કાશીનાથ	...
માનકેર ધીરજીરામ પટેલ.	લખમીગામ.	...	...	...
પ્રાણુકેર ભીખાભાઈ.	જમીનગામ.	બટ	...	...
જશકેર વલ્લભરામ.		ચેચી	ગાંગીશ	...
ગંગા રવીશંકર.		બટ	...	...
રૂપમણી ધીરજીરામ મં.		...	કાશીનાથ	...
ગિમ્મીયાકુંવર લક્ષ્મીગામ.	હરનારાણ.	...	કાશીનાથ	...

પૂરવાણી જ્ઞ.

કરાડા પ્રાહ્મણ કથા, અદ્ભુત બનાવ.

કરાડા પ્રાહ્મણ અસલ દક્ષિણ કરાડા પ્રાહ્મણ હોય એમ દિસે છે. તેઓ પ્રથમ શ્રીમંત સરકાર'મરાઠા મહારાજાના વારામાં કોઈ મેહોડા અધિકારી કરાડા પ્રાહ્મણની સાથે આવીને જૂજરાતમાં નવમારી મહાલમાં વસ્તી કરી રહ્યા અને પ્રહેરવેશ, રીતભાત વગેરે જૂજરાતી પ્રાહ્મણોના જેવાં રાખ્યાં. તેથી તેઓ જૂજરાતી પ્રાહ્મણ થયા અને દક્ષિણી કરાડા પ્રાહ્મણો સાથે પંડિત વેહેવાર તથા લગ્ન વેહેવાર બંધ થયા. એઓનું પુરાણ નથી, પણ એઓ આશરે સો દોઢસો ધરે પૂર્વે આવી રહ્યા એવી હંતકથા ચાલે છે. તેની વસ્તી ઘટતાં ઘટતાં આશરે વીશોક વર્ષ ઉપર ૨૦—૨૫ ઘર રહ્યાં, ત્યારે તેમને કન્યા આપવા લેવાની બહુ અડચણ પડી, તેથી તેઓએ સગપણમાં કન્યા આપવા લેવાનો વ્યવહાર ચલાવ્યો, તે તેઓને અઠીક લાગ્યાથી ઔદિય, મોઢ વગેરે પ્રાહ્મણોનાં

સ વાહમાં ભળવા પ્રયાશ કર્યો, પણ જૂદા જૂદા ચોરાઓને લીધે મતભેદ પડ્યાથી પ્રયત્ન સિદ્ધ થયો નહીં. તેથી તેઓએ ચારેક વર્ષ થયાં મોતાના મોતાના પ્રાહ્મણો સાથે ભળવાનો વિચાર આરંભ્યો અને કહે-
ણ ચલાવ્યાં, પણ કાંઈ પ્રયશ સિદ્ધ ન થયાથી તેઓમાના (૩) ત્રણ જૂદા તથા સંભાવીત ગૃથન્યો મોતે જઈ મોતાના, પ્રાહ્મણની ન્યાતના ત્રણે તડના પટેલ કારભારીને ઘેર ફરી તેમને એક ઠેકાણે ભેળા કર્યા અને તેમને પોતાના વિચાર દર્શાવી નિષેદન કર્યા. તેમના અભિપ્રાય લેઈ, મોતાના પ્રાહ્મણની પંચ સમસ્તને વિજ્ઞામિ* પત્ર લખી મોકલી તે-
મની ન્યાતમાં ભળવાનો ઊદ્યમ ચલાવ્યો. છેલ્લે મોતાના પ્રાહ્મણની ન્યાત તરફથી ઊત્તર કાંઈ ન મળ્યાથી તથા પોતાની કન્યાના કન્યા-
કાળ જવાનો સમય પાસે પાસે આવ્યાથી, પોતાની ૪ કન્યા ૪ મોતાની મોતાના પ્રાહ્મણોને આપવાનો નિશ્ચય કર્યો અને વગર સરતે (કાંઈ બ-
દ્ધ કન્યા ન લેતાં) ૪ કન્યાના વેહેવા મોતે જઈ ૪ વરનાર સાથે કરી વેહેવાના ચાંદ્યા કરી રીત પ્રમાણે શાકેર ખાધી. અને મોતાના પ્રા-
હ્મણની રીતભાત પ્રમાણે આપવા લેવાનું કબ્જુલ કર્યું. એ વાત નક્કી થઈ એટલે મોતાના પ્રાહ્મણના મનમાં કળી અંશ પ્રવેશ થઈ તેને આ વેશે તેમનાં નાના અને તખ્ત તડના આશામીઓ એકઠા થઈ મોટાં તડના પટેલને કહેણ મોકલ્યું, જે આ વાત થાય તે ઘટિત નથી, માટે ન્યાત મળી એનો ઉપાય યોજવો જોઈએ. મોટાં તડવાળાએ એ વાત મન ઉપર ન લીધાથી જે તડવાળા એકઠા થઈ કરાવ કર્યો જે આપણા તડવાળામાંથી જો કોઈ કરાહાની કન્યા પરણનાર સાથે પંક્તિ વેહેવાર રાખશે, અગર તેમનાં સંગી થશે અથવા તેમના ભાણા લેશે, ખારો તે-

* એમાં ધર્મસંકટમાંથી કાઢવા તથા શરણાંગતનું રક્ષણ કરવા તથા આપ-
તિ ટાળવા વિનંતી કરી હતી એમ સાંભળ્યું છે.

† તેઓને કન્યા મળવાનો તથા પરણવાનો સંભવ ન હતો તે પરણી જાય તેથી અઘટિત માનેલું કહેવાય છે.

‡ કરાહા પ્રાહ્મણ સાથે પુર્વેથી પ્રાચીનકાળથી અને આજે પણ પંક્તિવેહેવાર મોતાના તથા ખીજ સુરત અઘાવીશીના પ્રાહ્મણોને છે. ને મોતાના પ્રાહ્મણ સાથે શરીર સંબંધ બાંધ્યાથી હજુ સુધી તુટ્યો પણ નથી.

ઓનાં તથા પરણનારનાં નોતરાં કાપવાં, અને તેઓની સાથે પંકિત વહેવાર રાખવો નહીં. એવો લેખી ઠરાવ થયો, તો પણ મોટા તડવાળા પરણનારને સહાય હતા, તેથી મોટા તડવાળા સાથે તેઓના પંકિત વહેવાર ચાલુજ રહ્યો અને સંવત ૧૯૪૬ ના જેઠ માસની ૫ ને રવીને દીને ૪ મોતાળા વર ૪ કરાદા બ્રાહ્મણ કન્યા સાથે વિધિપૂર્વક પરણ્યા. મોતાળા બ્રાહ્મણની મોતા ગામમાં ૧૬૦ આસામીઓ છે, તેમાના નાના તડવાળા તથા તખલા તડવાળામાંથી જેઓ પરણનારને સાથિભૂત તથા સંબંધી હતા તેઓમાના આશરે ૧૫-૨૦, ઠરાવની દરકાર ન રાખતાં તેઓને શામેલ થયા. તથા મોટા તડના ૮૦ આસામી સમસ્ત મળી આશરે સો આસામી પરણનારને શામેલ થયા. એઓમાં મોટા શંભાવિત, ધનાઢય, આખરુદાર, ડાહ્યા, જ્ઞાતી અને ધર્મીજ તથા શાસ્ત્રજ્ઞ લોકો હતા.

વરમાના કેટલાએકે પોતાના મોટાં તડની વરેડી (તડ જનાડવાં) આપવાની વાત કાઢી, પણ તે કેટલાક ક્ષુલ્લક કારણને લીધે તથા કેટલાક દુરાગ્રહીની હડને લીધે ન સ્વીકરાઇ અને વરેડી જમી નહીં. એ પરણનાર મોતાળાના નામ.

કૃષ્ણલાલ કેશવરામ પટેલ. ઈશ્વરલાલ નવનીધરાય પટેલ.

કૃષ્ણલાલ ભોળાનાથ જ્ઞેશી. હીંમતરામ ત્ર્યંબકનાથ અધ્યાજ્ઞ.

એમાના ત્રણ હાર્તિશ ગોત્રી અને કૃષ્ણલાલ ભોળાનાથ જ્ઞેશી કૃષ્ણાત્રીશ ગોત્રી છે, અને ૪ કન્યા પરણાવનારના નામ:—

કૃષ્ણલાલ મોતીરામ. અંબારામ ગોપાળજી પંડ્યા.

પ્રાણજીવન ભગવાનજી તથા તેના ભાઈ.

નાના તડના તથા તખલા તડના જેઓ ઠરાવ તોડી પરણનારના સગી થયા તેઓને હવે શિક્ષા થવાનો સમય સમિપ આવ્યો; પણ તેઓ તેથી ડર્યા નહીં. પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે ઠરાવ પ્રમાણે તેઓના નોતરાં કાપી તેઓને ટાળીને જમણું જોઈવું હતું. પણ તેઓના નાં-

૧. એ લખસમારંભમાં મોતાના શીવાય પરદેશથી ૫૦ ને આશરે મોતાળા શામેલ થયા હતા.

તરારાં કાપી કાયદો અમલમાં લાવવો તે કઠણ થઈ પડ્યું. લેખી કરાવ તથા કાયદો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે તુટ્યો. ચાર દહાડા પણ ટક્યો નહીં, તે ઉપર હરતાળ ફરી. તેઓના નોતરારાં કપાયાં નહીં; જમવા સઘળા એક પાંક્તિએ બેઠા, તેમાં કરાઢા પ્રાહ્મણની કન્યા સુદ્ધાં વર સાથે જમીઓ.

મોતામાં આવી વાત બની તે જોઈ નાના તથા તખ્તલા તડમાના કેટલાકે પોતાની ન્યાત ચોરખડ તથાં સરસના ચોરાઓ ઉપર પત્ર લખી જણાવ્યું જે કરાઢાની ન્યાતની ૪ કન્યાઓ ૪ મોતાના મોતાળા પ્રાહ્મણ પરણ્યા એવું કોઈકાળે થયું નથી, અઘટિત થયું તેથી તમે અમ્હારી સાથે શામેલ રહી એ રૂઢી વિરુદ્ધ કામ કરનારાઓને શાશન કરવા તમે સાહ્ય થાઓ એમ લખ્યું સંભળાય છે. પણ તે પત્રનો ઉત્તર એકે ચોરા તરફથી લખાયલો જણાતો નથી.

કરાઢા પ્રાહ્મણના નામાની ચાઢી પૂરવાણી ટ માં જુઓ. એ ઉપરથી જાણવામાં આવશે જે હાલ ૧૪ નામા છે. આશરે સો દાઢ-સો વરસમાં ૧૦૦-૧૫૦ ઘટયાં, એ કેટલો ક્ષય!

ઉપર નીવેદન કરવા પ્રમાણે કરાઢા પ્રાહ્મણોને પાંક્તિ પાવન થયા છતાં ન્યાતમાં સમગ્ર રીતે નોતરારાં થતાં બાધ નહોતો, તેથી તેઓ મોતાળા પ્રાહ્મણની ન્યાતમાં ભળવા ન પામ્યા. તેથી પૂર્વોક્ત ઐતિહાસિક અનુભવ ઉપરથી પક્ષ બંધાઈનેજ ભેળવાય એવું અનુમાન થઈ ન્યાતના બે ભાગ પડે એવો સભવ લાગ્યો, એ જોઈ સમગ્ર રીતે ભેળવા મહા અયાશ તથા પરાકાષ્ટાને યુક્તિ સારા સંભવિત ગૃહસ્થોએ શ્રમ કર્યો, પણ વ્યર્થ ગયો. પરણનાર મોતાળા તથા પરણાવનાર કરાઢા પ્રાહ્મણ આરોપી ન છતાં શિક્ષાને પાત્ર ન થયા છતાં દંડ કરાવ્યો તે આપવા ઘટિત નથી એમ મનાયું અને છેલ્લે સમગ્ર રીતે ન વળ્યાથી એક પક્ષે આશરે સો આસામીનો પક્ષ થઈ તેમાં ભળ્યા.

કરાઢાઓએ તે પક્ષ જમાડ્યો અને ધાતુપાત્રનું એક એક ઘર દિષ્ટ વાસણનું લંહાણું આપવા તેઓ કબુલ થયા. દેશ પ્રદેશના મોતાના મોતાળા પ્રાહ્મણોને જમવાનો દિવસ મુકરર કરાવી તે દિવસ ઉપર આવવા આમંત્રણ મોકલી ખખર કરી. તેઓમાના ઘણાએક

આવી તા ૩૯ જુન ૧૯૯૧ ને દીને એક પક્ષ જમ્યો. આખા ગામ મોતામાં નોતરાં મૃત્યુના છતાં તમામ કરાદાના સાથ થયેલો પક્ષ જમ્યો. ત્યાં કરાદાની ૫ આસામીઓ જે સરભણુ તથા પલશાણના રહેવાસીઓ હતા તેઓનાં મોટા તરમાં નામાં નોતરાં થઈ શામેલ થયા તથા ભેળાયા. માત્ર એકજ સરભણુની આસામી ભગવાનો રહી ગઈ, કંઈ સૂક્ષ્મપ્રુદ્ધિ વાપરી કારણસર નં લગી, તે વાળુ ભાગશે એમ સંભવે છે.

એ રીતે કરાદા પ્રાણીઓનાં રક્ષિત ઇતિહાસ જે સાધના મળી આવ્યાં તે પરથી લખ્યો છે.

પૂરવાણી ટ.

કરાદા પ્રાણીઓનાં નામાંની યાદી.

વેદ ઋગ્વેદ, શાખા આશ્વલઘન.

નામ.	ગોત્ર.	રહેવાનું પ્રાણી.	રીમાર્ક.
ગોપાળજી સુંદરજી પંડ્યા.	ધનંજય	પલશાણા.	
દલપતરામ સુંદરજી.	જી	જી	
મંછારામ શિવરામ.	પારાશર	સરભણુ	
પરશોત્તમ ભગવાન.	જી	જી	
પ્રાણજીવન ભગવાનજી.	જી	જી	
કૃષ્ણાલાલ મોતીરામ.	ભારદ્વાજ	જી	
વલ્લભરામ વિશ્વનાથ.	જી	જી	
અંબારામ વિશ્વનાથ.	જી	જી	
અંબેલાલ ભાઈકર.	પારાશર	સુરત, સૈયદપરા	
ગણપતરામ અંબારામ.	જી	જી	
મંછારામ વશનજી.	અત્રી	નવસારી	
મગનલાલ ઊત્તમરામ.	જી	જી	
દલપતરામ ખુશાલભાઈ.	પારાશર	પડધા	
બાઈ પ્રાણકુંવર.	ભારદ્વાજ	નવસારી	એની છોકરી છે, તે મગનલાલની ધણીઆણી.

પૂરવણી છ.

ઔરપાટના મોતાળા બ્રાહ્મણોનાં નામાંનીયાદી.

નામ	અટક.	જાત	ગોત્ર	પ્રવર.
ક્રમશીલાલ મીરાલાલ	મોટા.	ગૃ.	કોડલિશ.	પ્રવર વિષે મોતાળા મો- તાળા બ્રાહ્મણોનાં નામાંનીયાદી સામે ગોત્ર સામે જુઓ.
જેશંકર ભવાનીશંકર.	જી.	મિ.	ભારદ્વાજ.	
મણી નીલકંઠ.	જી.	જી.	જી.	
પ્રાણજીવન નાનાભાઈ.	વેદ.	જી.	જી.	
ઉમેદરામ નરમરામ.	વ્યાસ.	જી.	ગાર્ગિશ.	ભાલદન, વસ, ગર્ગ.
ઉમેદરામ ભવાનીશંકર.	જી.	જી.	જી.	
સદાશીવ વિષ્ણુગમ.	કોપાધ્યાય.	જી.	હર્નિશ.	
ત્રીકમરાય વિષ્ણુગમ.	જી.	ગૃ.	ભારદ્વાજ.	
અખારામ નરમરામ.	વ્યાસ.	મિ.	ગાર્ગિશ.	
કૃષ્ણારામ માધવરામ.	પંડ્યા.	જી.	કૃષ્ણાચી.	
ગુણભારામ માધવરામ.	જી.	જી.	જી.	
શીવશંકર પ્રેમાનંદ.	જી.	જી.	ગાર્ગિશ.	
મહારામ જગ નાથ.	જી.	જી.	ભારદ્વાજ.	
સદાશીવ હરીભાઈ.	મટ.	જી.	ગાર્ગિશ.	
દલપતરામ દુધમરામ.	મોટા.	ગૃ.	કોડલિશ.	
સદાશીવ હરલાલ.	જી.	જી.	જી.	
ચંદ્રશંકર પ્રાણશંકર.	જી.	મિ.	ગાર્ગિશ.	
જમ્યેતરામ શ્રીગજરામ.	વેદ.	જી.	હર્નિશ.	
પ્રાણજીવન ગુણભારામ.	ભટ.	મિ.	જી.	
ઉમેદરામ વિષ્ણુગમ.	વેદ.	જી.	જી.	
નરમરામ શંભુલાલ.	મોટા.	ગૃ.	કોડલિશ.	
ઉમેદરામ કાશીરામ.	કોપાધ્યાય.	મિ.	હર્નિશ.	
મણીશંકર પ્રાણશંકર.	મટ.	જી.	કૃષ્ણાચી.	
રામાશંકર વિદ્યેશ્વર.	જી.	જી.	જી.	
ધીરજરામ શેવકરામ.	વ્યાસ.	જી.	ગાર્ગિશ.	
કેશવરામ મંછારામ.	વેદ.	જી.	હર્નિશ.	
રૂપશંકર નાગેશ્વર.	ભટ.	જી.	કૃષ્ણાચી.	
છોટાલાલ પ્રાણજીવન.	મોટા.	ગૃ.	જી.	
કુંવેરરાય ડાયાભાઈ.	જી.	જી.	કોડલિશ.	
સદાશીવ હીમતરામ મુગ.	જી.	જી.	જી.	

નામ.	અટક.	ગણતરી	ગોત્ર.	પ્રવર.
ચંદ્રશંકર લાલભાઈ ગા- દીએ ખેડોલા.	મેહેતા	ગૃં	કોડલીશ	
રામચંદ્ર ભગવાન ગાદી- એ ખેડોલા.	ભટ	ભિં	ભારદ્વાજ	
ચંદ્રશંકર કાશીરામ.	,,	,,	,,	
મનસુખરામ અંબારામ.	મેહેતા	ગૃં	કોડલીશ.	
કૃષ્ણરામ કરશરામ.	,,	,,	કૃષ્ણાત્રીશ	
ગણુ ત્રીશંકર જેઠુભાઈ	શુક્લ.	ભિં	ગાર્ગિશ	
શીવપ્રસાદ નરભેરામ.	મેહેતા	ગૃં	કૃષ્ણાત્રીશ	
માધવરામ હરનારણ.	દેશાઈ	,,	ભારદ્વાજ	
કૃષ્ણારામ ભીખાભાઈ.	મેહેતા	,,	કોડલીશ.	
હરપ્રસાદ રામપ્રસાદ.	,,	,,	કૃષ્ણાત્રીશ	
વીજીઆશંકર નાનાભાઈ.	શુક્લ	ભિં	ગાર્ગિશ.	
ધીરજરામ મંજરામ.	મેહેતા	ગૃં	ભારદ્વાજ	
નરોત્તમ પ્રાણશંકર.	શુક્લ	ભિં	ગાર્ગિશ	
અંકઠનાથ શીવનાથ.	જોશી.	,,	ભારદ્વાજ	
ગંગાશંકર દેવાકર.	ભટ.	,,	,,	
રામચંદ્ર અમિરામ.	લાલા	ગૃં	કોડલીશ.	
મયારામ શંભુનાથ.	કુપાધ્યાય	,,	ગાર્ગિશ.	
મણીશંકર પ્રાણશંકર.	જોશી.	,,	કૃષ્ણાત્રીશ	
ધીરજરામ સાહેબરામ.	લાલા	ગૃં	કોડલીશ	
મહેબતરાય મનસુખરામ.	,,	,,	,,	
પ્રાણુજીવન ઇચ્છાશંકર.	તેલીઆ	,,	,,	
હકુમતરાય ત્રીકમરાય.	દેશાઈ	,,	હાર્તિશ.	
ચંદ્રશંકર ઊમેદરામ.	મેહેતા.	,,	કોડલીશ	
હરદેવરામ ધીરજરામ.	દેશાઈ	,,	હાર્તિશ.	
નારશંકર દલપતરામ.	મેહેતા	,,	કોડલીશ	
દામોદર મયારામ.	વામડોત	,,	કૃષ્ણાત્રીશ	
સુરજપ્રસાદ કાશીપ્રસાદ.	મેહેતા	,,	ભારદ્વાજ	
મનસુખરામ કાશીપ્રસાદ.	,,	,,	,,	
અમતરાય પ્રાણુજીવન.	દેશાઈ	,,	હાર્તિશ	
ઊમેદરામ કેશવરામ.	મેહેતા	,,	ભારદ્વાજ	
વસંતરાય આણુંદરામ.	,,	,,	,,	
શેવકરામ માધવરામ.	,,	,,	,,	

નામ.	અટક.	જાત.	ગોત્ર.	પ્રવર.
બદવગય જગનાથ.	વ્યાશ	ગૃ.	કૌડલિશ	જીઓ માતાના એજ ગો.
જયેનરામ ભવાનીપ્રશાદ.	દેશાધ	ગૃ.	હાર્તિશ	ત્રની સામેલએલાં પ્રવર.
પ્રાણશંકર ભવાનીપ્રશાદ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
અમ્બનગય હરપ્રશાદ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
હરીલાલ ચંદ્રપ્રશાદ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ગણુપ્રશાદ વિભક્ત.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ડાયાભાઈ ભીખાભાઈ.	મેહતા	ગૃ.	કૃષ્ણાત્રીશ	ગૃ.
વેણીપ્રશાદ હોમનગમ.	દેશાધ	ગૃ.	હારત્રીશ	ગૃ.
મનસુખરામ ગોપીભાઈ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
મંજારામ ભુલા.	મેહતા	ગૃ.	ભારદ્વાજ	ગૃ.
શંકરરામ ગોપીભાઈ.	ગૃ.	ગૃ.	હારત્રીશ	ગૃ.
ત્રીકમરાય મનસુખરામ.	દેવે	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ચંદ્રપ્રમાદ ગોપીભાઈ.	દેશાધ	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ના.શંકર પ્રાણુશંકર.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
મનસુખરામ જીવાભાઈ.	મેહતા	ગૃ.	ભારદ્વાજ	ગૃ.
મનસુખરામ લાલશંકર.	વ્યાશ	ગૃ.	કૌડલિશ	ગૃ.
હરપ્રશાદ ગણુપ્રશાદ.	દેશાધ	ગૃ.	હાર્તિશ	ગૃ.
સેવકરામ અમ્બેલાલ.	મેહતા	ગૃ.	ભારદ્વાજ	ગૃ.
કેશવરામ અમ્બેલાલ.	દેશાધ	ગૃ.	હાર્તિશ	ગૃ.
નારશંકર હરીભાઈ ગા				
દીએ બેઠેલો.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
મનસુખરામ કેશવરામ.	દેવે	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ગણુપત વિભક્ત.	દેશાધ	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ગુણજીરામ કેવજીરામ.	મેહતા	ગૃ.	કૌડલિશ	ગૃ.
પ્રાણુશંકર કૃષ્ણુશંકર.	બહાલીઆ	ગૃ.	ભારદ્વાજ.	ગૃ.
કાશીપ્રશાદ હરપ્રશાદ.	દેશાધ	ગૃ.	હાર્તિશ.	ગૃ.
જિમેદરામ વિભક્તરામ.	દેવે	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
જગનાથ નાનાભાઈ.	શુક્લ	ભિ.	ગાર્ગિશ	ગૃ.
ગુણજીરામ રામગોવિંદ.	ભટ	ગૃ.	ભારદ્વાજ	ગૃ.
કાશીપ્રશાદ સદાશીવ.	દેશાધ	ગૃ.	હાર્તિશ.	ગૃ.
નાગેશ્વર પ્રાણુજીવન.	મેહતાજી.	ભિ.	ભારદ્વાજ	ગૃ.
દયાશંકર રામશંકર.	મેહતા	ગૃ.	કૌડલિશ	ગૃ.
ધનશંકર કુરણારામ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.
ભવાનીશંકર દયારામ.	ભટ	ભિ.	ભારદ્વાજ	ગૃ.
મયાશંકર નાનાભાઈ.	શુક્લ	ગૃ.	ગાર્ગિશ	ગૃ.
ગીરજાશંકર હરનારાણ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.	ગૃ.

નામ.	અટક.	જિલ્લો	ગોત્ર.	પ્રવર.
ગુણજીરામ ગીરજીશંકર.	મેહેતા.	અ.	ભારદ્વાજ	ગુપ્તો માતાના એજ ગો-
ત્રીકમરાય જીવાભાઈ.	,,	,,	,,	ત્રની સામે લખેલાં પ્રવર
ઠાણાભાઈ વિખરુરામ.	ઠાણીઆ	,,	ગાર્ગિશ	,,
સુરજલાલ અંબલાલ.	મેહેતા	,,	ભારદ્વાજ	,,
ઉમીઆરામ અંબારામ.	,,	,,	,,	,,
બીખાભાઈ પ્રાણશંકર.	શુક્લ	ભિ.	ગાર્ગિશ	,,
માણેકરાય સદાશીવ.	દેસાઈ	અ.	ભારદ્વાજ	,,
વેણીપ્રશાદ તાપીપ્રશાદ.	,,	,,	હર્તિશ	,,
કાશીભાઈ નાનાભાઈ.	શુક્લ	,,	ગાર્ગિશ	,,
નારશંકર પ્રાણજીવન.	દેવે	,,	હર્તિશ	,,
અંબાશંકર ભવાનીશંકર.	જોશી.	ભિ.	ગાર્ગિશ.	,,
દયાશંકર નાનાભાઈ.	શુક્લ	,,	,,	,,
ચંદ્રશંકર ઉમીઆશંકર.	જોશી.	,,	,,	,,
મહાશંકર પ્રાણશંકર.	શુક્લ	,,	,,	,,
નારાયણ પ્રાણશંકર.	,,	,,	,,	,,
ગંગાશંકર રામશંકર.	,,	,,	,,	,,
બાલશંકર કાશીરામ.	,,	,,	,,	,,
ઠાણાભાઈ ચંદુલાલ.	મેહેતા	અ.	ભારદ્વાજ	,,
બાણાભાઈ અમરીતલાલ.	દેવે	,,	હર્તિશ	,,
પ્રાણશંકર રામનારાણ.	દેસાઈ	,,	ભારદ્વાજ	,,
ગાંડાભાઈ ઉમીઆશંકર.	જોશી	ભિ.	ભારદ્વાજ	,,
કાશીરામ પ્રાણલાલ.	મેહેતા	અ.	ભારદ્વાજ	,,
ઠાણાભાઈ તંબકલાલ.	,,	,,	,,	,,
મનસુખરામ ભવાનીશંકર	,,	,,	,,	,,
નારશંકર ઊત્તમરામ.	,,	,,	,,	,,
ગોપી જગન્નાથ ગોર.	,,	ભિ.	,,	,,
રામપ્રશાદ પ્રાણજીવન.	દેસાઈ	અ.	,,	,,
ભવાનીશંકર બાલભાઈ.	મેહેતા	,,	,,	,,
હરીશંકર ભવાનીશંકર.	બાસ	,,	કોડલીસ	,,
પ્રાણશંકર લાલશંકર.	મેહેતા	,,	ભારદ્વાજ	,,
ઠાણાભાઈ શીવનારાણ.	દેસાઈ	,,	,,	,,
કેશવલાલ પ્રાણલાલ.	મેહેતા	,,	,,	,,
જેશંકર પ્રાણશંકર.	શુક્લ	ભિ.	ગાર્ગિશ	,,
મયાશંકર હરીશંકર.	ગોર	,,	કોડલીસ	,,
ગણપતીશંકર કાશીશંકર	શુક્લ	,,	ગાર્ગિશ.	,,
કાશીલાલ નંદલાલ.	મેહેતા	અ.	ભારદ્વાજ	,,

નામ.	અટક.	જાત.	ગોત્ર.	ધર્મ.
કૃષ્ણલાલ શંખુલાલ.	મેહેતા.	અ.	ભારદ્વાજ	જુઓ માતાના એજ ગો-
રામ પ્રશાદ પેના.	ભટ.	મિ.	,,	ત્રની સામે બધેલાં પ્રવર.
નારણ કર ગણપ્રશાદ.	મેહેતા	અ.	કોડલિય	,,
બાળાનાથ ભવાનીશ કર.	શુક્લ	ભિ.	ગાર્ગિય	,,
પ્રાણશ કર વિષ્ણુરામ.	વૈદ્ય.	,,	હાર્તિય.	,,
રામચંદ્ર જયેનરામ.	બાસ	અ.	કોડલીય	,,
ગુણજીવ કર વિષ્ણુરામ.	ગોર	મિ.	,,	,,
મ. ધવરામ શીરજીવ કર.	,,	,,	,,	,,
પ્રાણજીવન ભીખા.	દેશાધ	અ.	હાર્તિય.	,,
અંબાનાથ બીજલાલ.	મેહેતા	,,	ભારદ્વાજ	,,
બામ્બીનાથ મંજરામ.	બાસ	મિ.	ગાર્ગિય.	,,
મનુજીવરામ પ્રાણજીવન.	મેહેતા	અ.	કોડલીય	,,
હરીમહા વાંચકલાલ.	સુરતી	,,	ભારદ્વાજ	,,
સદાશીવ દલપતરામ.	મેહેતા	,,	,,	,,
હંગેવંદ પ્રાણજીવન.	,,	મિ.	,,	,,
શંકરનાથ ભવાનીશ કર.	શુક્લ	,,	ગાર્ગિય.	,,
વિષ્ણુનાથ ગુણજીવરામ.	ગોર	,,	હાર્તિય	,,
હરપ્રશાદ રામપ્રશાદ.	ભટ	,,	,,	,,
દુષ્ટમનનાથ નાનાભાઈ.	વાલીઆ	અ.	ગાર્ગિય	,,
બાલશંકર સદાશીવ.	,,	,,	,,	,,
મનસુખરામ ડાંગભાઈ.	દેશાધ	,,	હાર્તિય	,,
સદાશીવ અંબેલાલ.	બાલીઆ	,,	ગાર્ગિય	,,
કારીભાઈ નાનાભાઈ.	,,	,,	,,	,,
સન્મુખજીવ શીવપ્રશાદ.	દેશાધ	,,	હાર્તિય	,,
ભવાનીપ્રશાદ અંબારામ.	,,	,,	,,	,,
ભીમીઅ.શ કર હરજીવન.	,,	,,	,,	,,
દયાશંકર ધરમશંકર.	ગોર	ભિ.	કોડલિય	,,
બાળકૃષ્ણ શીવલાલ.	,,	,,	,,	,,
અંદ્રપ્રશાદ પ્રાણજીવન.	દેશાધ	અ.	હાર્તિય	,,
હરપ્રશાદ અંબાજીવરામ.	મેહેતા	,,	ભારદ્વાજ	,,
શીવપ્રશાદ હરીશંકર.	,,	મિ.	કૃષ્ણાનીશ.	,,
હરીશંકર શીવલાલ.	,,	અ.	કોડલીય	,,
રામનારણ જીવાભાઈ.	દેશાધ	,,	હાર્તિય	,,
જીવાભાઈ અંબેલાલની	,,	,,	,,	,,
વી. બાઈ નાનીગવરી.	,,	,,	,,	,,
અંદ્રશંકર શીવનારણ.	શુક્લ	ભિ.	ગાર્ગિય	,,

નામ	અટક.	ગણેશજી ભિક્ષુક.	ગોત્ર.	પ્રવર.
ઉમેદરામ દેવનાગણ.	શુક્લ	ભિ.	ગાર્ગિશ	ગુપ્તો માતાના એજ ગો-
રણછોડજી સદાશીવ.	દેશાઈ	અ.	હાર્તિશ	ત્રગી સામે લખેલાં પ્રવર.
જીવાભાઈ જમ્બેતરામ.	દેવ	૧૧	૧૧	૧૧
હરપ્રસાદ પ્રાણુશ કર.	દેશાઈ	૧૧	૧૧	૧૧
જમ્બેતરામ અંદ્રપ્રસાદ.	મેહતા	૧૧	ભારૂઆજ	૧૧
કાશીપ્રસાદ રામપ્રસાદ.	દેશાઈ	૧૧	હાર્તિશ	૧૧
છોટાલાલ પ્રાણુજીવન.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
શીવપ્રસાદ અંબલાલ.	મેહતા	૧૧	ભારૂઆજ	૧૧
મહાશંકર ઉમેદરામ.	દેશાઈ	૧૧	હાર્તિશ	૧૧
મનસુખરામ અંબલાલ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ભવાનીશંકર કાળા.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
દુલ્લભરામ શંકરલાલ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
રામચંદ્ર ભીખાભાઈ ગા-				
દીએ ખેડેલા.	દેવ	૧૧	૧૧	૧૧
કેશવરામ દલપતરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
કૃષ્ણલાલ વેણીપ્રસાદ.	દેશાઈ	૧૧	૧૧	૧૧
દલપતરામ વિજયુરામ.	દેવ	૧૧	૧૧	૧૧
રામપ્રસાદ ભવાનીશંકર.	મેહતા	૧૧	૧૧	૧૧

કુલ નામાં ૧૮૫.

બાધએના નામાં.

શીવકુંવર ઉમેદરામ આ				
સની ખેન.	વ્યાસ,	૧૧		
વીજીઆ નરોત્તમ દુલ્લભ-				
રામની વિધવા.	૧૧	૧૧	કોડલીશ	૧૧
પાર્થવી ઇચ્છાશંકર લખ-				
મીશંકરની વિધવા.	જોશી	ભિ.	ભારૂઆજ	૧૧
હુમીઆ પ્રાણુજીવન ભી-				
ખાની વિધવા.	મેહતા	૧૧	કોડલીશ	૧૧
મહાકુંવર પ્રાણુજીવન વા-				
લીઆની વિધવા.	બહાલીઆ	૧૧	ગાર્ગિશ	૧૧
પાર્થવી જ્ઞકૃષ્ણ શુકનની				
વિધવા.	મેહતા	૧૧	હાર્તિશ	૧૧

નામ.	અટક.	જી. સે. સં. ક્ર.	ગોત્ર.	પ્રવર.
લાખમીકુંવર ગંગાશંકર- ની પેન.	મેહતા	અ. કોડ-યસ	જુઓ મોતાના એજ ગો- ત્રની સામે લખેલાં પ્રવર.	
માનકુંવર વૃજભાઈકર જોશીની વિધવા.	જોશી.	ભિ. ભારદ્વાજ		,,
કૃષ્ણાગવરી કૃષ્ણા શુક્લ- ની વિધવા.	શુક્લ	,, ગીર્ગિશ		,,
રામકેર નરોત્તમ શુક્લ- ની પેન.	મેહતા	અ. કોડ-યસ		,,
જયશુક્ર જમ્યેનરામ હ- રપશાદની વિધવા.	,,	,, ભારદ્વાજ		,,
નંદુ કાકુમા હચ્છ રામની વિધવા.	,,	,, કોડ-યસ		,,
નંદુ દુ.ગાર મ ગોરની વિધવા.	જોશી	ભિ હાર્તિશ		,,
મંગા પાણુશંકર શુક્લની વિધવા.	શુક્લ	,, ગાર.		,,
જયકુંવર (ગાડી)				
મણીકુંવર હરપશા નીવિ- વીજીઆલખમી કાશીના-	દેશ હ	અ. ભારદ્વાજ		,,
ઈ પ્રાણુરામની વિ.	મેહતા	,, ,		,,
અંબાકુંવર રામાની પેન	,,	,, ,		,,
અમરગત પ્રાણુશંકર જો- શીની વિધવા.	જોશી	ભિ. ગાર.		,,
કાશીનાથ હિમદગમ આ- દિતગમની વિધવા.	મેહતા	અ. કોડ-યસ		,,
જમના ગજરામ નરભે- રામની વિધવા.	દેશ હ	,, હાર.		,,
અખમી વીખરુરામ પ્રાણુ- લાલની વિધવા.	મેહતા	,, ભારદ્વાજ		,,
શ્રીવી મય.શંકર ગોરની માથી.	મુરતી	,,		
ભીરજ ચોધરીની વિધવા.	ચોધરી	ભિ. કૃષ્ણાત્રીશ		,,
રામગવરી.	,,	,, ,		,,
માનકુંવર (ચોધરીની).	,,	,, ,		,,
નંદુ મંગળ ગોરની.	જોશી	,, ભારદ્વાજ		,,
લાકુંવર શ્રીજલાલની.	મેહતા	અ. ,		,,

નામ.	અરક.	ગરબે (લિસ્ટ)	ગોત્ર.	પ્રવર.
શ્રીરજ મજુશંકર ચની વીધવા.	રાણી	ભિ.	કૃષ્ણ વંશ	શુભો માતાના એજ ગો-
અંબા.	ગેર	૧૧	ગાર.	ત્રી સંજે લખેલા પ્રવર.
નરભિકુંવર પ્રેમશંકર ન.- નાભાઈની મા.	ગુકત	૧૧	૧૧	૧૧
પ્રથાલકુંવર નાભા. પ્રાણલાલની વિધવા.	મેહતા	૨૦	બારહાજ	૧૧
જમના ગાયુતરામ પ્રાણ- લાલની વિધવા.	બહાવીઆ	૧૧	ગાર.	૧૧
માનકુંવર સુરજરામની વિધવા.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
શ્રીરજ પ્રાણજીવન દેવ- કરામની વિધવા.	દેશાઈ	૧૧	કાર્તિક	૧૧
શ્રીમનકુંવર મહાદેવ દે- શાઈની.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
કીકી કેશરામ ભવાની- શંકરની વિધવા.	મેહતા	૧૧	બારહાજ	૧૧
શમપણી રામપત શ્રીજ- લાલની.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
શમપણી આણંદરામ શી- વપ્રસાદની વિધવા.	દેશાઈ	૧૧	હાર.	૧૧
જીવકુંવર અંબારામની.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
કુલ નામાં ૪૦.				

પૂરવણી જ.

સરશનાં મોતાળા ગ્રાહણનાં નામોની યાદી.

નામ.	અડક.	ગોત્ર.	ગોત્ર.	પ્રવર.
શીવપ્રસાદ જોશંકર	ભટ્ટ	નિ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરસ, આ- વશ્ય.
ગણુપરમાદ શીવનારાયણ	ભટ્ટ	૧૧	હારવીશ	આંગીરશ, આર્યોવાન, યો- વાનસ.
ચંદુભાઈ પ્રાણુજંકર.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ગીતાદાસ નંભિરામ.	શ. સ્ત્રી	૧૧	૧૧	૧૧
શંકરશીવ આંબારામ.	મહેતા	૨૦	કૃષ્ણાલ શ	આલેશ, આર્યોવાન, રમા- વાશ્ય.
ધીરજલાલ ગણુપ્રસાદ.	૧૧	૧૧	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, આ- વશ્ય.
હિનેરામ હરીભાઈ.	લાયા	૧૧	હાર.	આંગીરશ, આર્યોવાન, યો- વાનસ.
જીવેરામ પ્રાણુજંકર.	મહેતા	૧૧	કૃ.	આલેશ, આર્યોવાન, રમા- વાશ્ય.
અ.ઈ.વજા હજાશંકર રૂપ- શંકરની વીધવા.	જોશી	૨૦	માઠર	માઠર, ઠાઠર, સાઠર.
અ.ઈ.માઠી હરીભાઈ પ્રા- ણુજાનની વી.	મહેતા	નિ.	કૃ.	આલેશ, આર્યોવાન, રમા- વાશ્ય.
ભાવતરાય નાનાભાઈ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
પ્રાણુજંકર હજાનમ.	શ. સ્ત્રી	નિ.	હાર.	આંગીરશ, અત્રીય, યોવાન- સ.
હરપ્રસાદ પેણીભાઈ.	ભટ્ટ	૧૧	૧૧	૧૧
હરપ્રસાદ હજાનમ.	શ. સ્ત્રી	૧૧	૧૧	૧૧
ડાયાલ હ વીધુરામ.	શુક્લ	૧૧	ગાર્ગિશ	ભાવદન, વસ, ગર્ગ.
ધીરજરાય શંકરલાલ.	મહેતા	૨૦	કૃ.	આલેશ, આર્યોવાન, રમા- વાશ્ય.
પ્રાણુજંકર રામનારાયણ	જોશી	નિ.	હાર.	આંગીરશ, અત્રી, યોવાનસ.
મક્ષ્મીનારાયણ શીવના- રાયણ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧

નામ.	અવક.	જાત.	ગોત્ર.	પ્રવર.
રેવાપ્રસાદ ઊમેદરામ.	શાસ્ત્રી	ભિ.	હાર.	આંગીરશ, આર્યવાન, યૌવાનસ.
બાઇ પારવતી હરપ્રસાદ હરીભાઈની વી.	મેહતા	અ.	ક.	આર્ય, આર્યવાન, શ્યાવાશ્ય.
અમયારામ હરીશંકર.	મેશી	ભિ.	માહર	માહર, ઠાકર, સાકર.
જેમતરામ નંદરામ.	શુકલ	અ.	હાર.	ભાનન વામ. ગ.
સીવપ્રસાદ દુલ્લભરામ.	મેહતા	અ.	ક.	આત્રેયશ, આર્યવાન, શ્યાવાશ્ય.
ભાઈની લાલભાઈ અ. પ. લાલની વી.	મુનસી	અ.	ક.	અ.
નારેશંકર હરીશંકર.	મેહતા	અ.	ક.	અ.
પ્રાણુજીવન કાશીશંકર.	અ.	અ.	ક.	અ.
પ્રાણુશંકર ઊત્તમરામ.	અ.	અ.	ક.	અ.
વૉજની ભવાનીશંકર	ઊપાધ્યાય	ભિ.	હાર.	આંગીરશ, આત્રેય, યૌવાનસ.
પિનાકિલાલ દયાશંકર.	મેહતા	અ.	કોડી-યશ	કોડન્યસ, વશિષ્ઠ, મિત્રાવરણ
બાઇ હરીકુવેર ગણુપરશાદ મહારામની વી.	અ.	અ.	ક.	અ.
ઊમીઆશંકર મયાશંકર.	વઘડ	ભિ.	હાર.	આંગીરશ, આત્રેય, યૌવાનસ.
દેવશંકર શંકરલાલ.	મેહતા	અ.	ક.	આત્રેયશ, આર્યવાન, શ્યાવાશ્ય.
ભગવતરાય જીવાભાઈ.	અ.	અ.	ક.	અ.
ભવાનીપ્રસાદ રામપ્રસાદ.	અ.	અ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, આશ્રમત્ય.
ભાવાનીશંકર કાશીભાઈ.	અ.	અ.	ક.	આત્રેયશ, આર્યવાન, શ્યાવાશ્ય.
જમ્બેતરામ વેણીપ્રસાદ.	અ.	અ.	ભારદ્વાજ	ભારદ્વાજ, આંગીરશ, આશ્રમત્ય.
નાનાભાઈ દેવશંકર.	ગોર	ભિ.	ગાર.	ભાલદંન, વાસ, ગર્ગ.
ગણુપરસાદ રામશંકર.	મેહતા	અ.	ક.	આત્રેયશ, આર્યવાન, શ્યાવાશ્ય.
ગુણજી હરીભાઈ નરેત-ભટ મની વાંધવા.	ભટ	ભિ.	હાર.	આંગીરશ, આત્રેય, યૌવાનસ.
ભીખાભાઈ ભાલશંકર.	ભાલા	અ.	ક.	અ.

નામ.	અક્ક.	જી.જી.જી.	ગો.વ.	પ્રવર.
જમ્બેતગમ ક્રેશવગમ.	ગ.જી.	ગિ.	હાર્તિશ	જુઓ. મોતાના એજ ગો.
આઈ ગીરજા અંખારાંકર				તની સામે લખેલાં પ્રવર.
ભુજાભાઈની વીંધવા.	ગિ.જી.	ગુ.	કુળગાત્રીશ	..
નાનાભાઈ દેવશંકર.	..	..	..	..
ગવરીસંકર હરીશંકર.	..	..	હાર્તિશ.	..
હરીસંકર નરસિંહ.	..	..	કુળગાત્રીશ	..
સુદ્રપ્રસાદ પ્રાણુજીવન.	..	..	..	..
હીમતગમ મણીમાઈ.	ગિ.જી.	ભિ.	માડર	..
મનસુખરામ મણીમાઈ.	..	..	..	..
નરસિંહ હરીમણી.	ગિ.જી.	ગુ.	હાર્તિશ	..
આઈ જમ્બેત નાકડુંકર				
અમૃતલાલની શી.	..	..	કુળગાત્રીશ	..
મયાશંકર દેવશંકર.	..	..	..	..
જેમતગમ નાનાભાઈ.	ગિ.જી.	ગિ.	માડર	..
અદ્રપ્રસાદ રામ પ્રસાદ.	..	..	..	..
પ્રાણુજીવન કપશંકર.	..	..	હાર્તિશ	..
આઈ મણીકુંવર ગમીયા				
શંકર ભવાનીશંકરની				..
વીંધવા.	..	..	માડર	..
લાલશંકર વીંધપ્રસાદ.	..	..	..	..
મણીશંકર પ્રાણુજીવન.	ભટ.	..	ભારજાજી	..
નાનાભાઈ પ્રાણુજીવન.	..	..	..	..
કાસીલાલ અદ્રપ્રસાદ.	..	..	..	..
આઈ લાગમી હોમદરામ				..
શીવપ્રસાદની શી.	દેશાઈ	ગુ.	હાર્તિશ	..
કૃષ્ણરામ શીવપ્રસાદ.	..	..	..	..
પ્રાણુજીવન વિશ્ણુરામ.	વેદ	ભિ.	..	..
માનકેર પ્રાણુજીવનરામ				..
નારાયણની વી.	મહેતા	ગ.	કુળગાત્રીશ	..
ધેલા ગમનાથ.	ગુકન.	ભિ.	ગાર્ગિશ	..
કાશીશંકર મોહાશંકર.	પડીત	..	ભારજાજી	..
લાલશંકર નાનાભાઈ.	વેદ	..	હાર્તિશ	..
દેવશંકર ગણુપતરામ.	ભટ.	..	..	..
ભાવાનીશંકર મોહાશંકર.	..	..	..	..
ભાવાનીશંકર રામનાથ.	સુકલ	..	ગાર્ગિશ	..
ધરમશંકર જીવદરાય.	ભટ.	..	હાર્તિશ	..

નામ.	અટક.	જી. સં. મુ. કું.	ગોત્ર.	પ્રવર.
જીવકેર	અખરનથી			જી. સં. માતાના એજ ગો-
દેવકૃષ્ણ ગીરજશંકર.	શુક્લ	ભિ. કું.	ગાર્ગિશ.	ત્રની સામે લખેલા પ્રવર.
ગીરજશંકર મંછારામ.	ભટ	૧૧	હાર્તિશ.	૧૧
હરીશંકર મંછારામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
ડાયાભાઈ પ્રાણુલાલ.	જોશી.	૧૧	કોડલિશ	૨૧
ગીરજ	મળપુદાર	ગૃ. ૦	કૃષ્ણાચંશ	૧૧
ત્રીકમરાય પ્રાણુલાલ.	શાસ્ત્રી	ભિ. ૦	હાર્તિશ	૧૧
હીમંતરાય જીવાભાઈ.	મેહતા	ગૃ. ૦	કૃષ્ણાચંશ	૧૧
હરીભાઈ લખમીરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
હરપ્રસાદ જીવાભાઈ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
નારશંકર કેશવરામ.	શાસ્ત્રી	ભિ. ૦	હાર્તિશ	૧૧
ભાડકેર અંબાશંકર ભી-				
પારીની વીધવા.	મેહતા	ગૃ. ૦	ભારદ્વાજ	૧૧
મણીપ્રસાદ વીંધુરામ.	ભટ	ભિ. ૦	હાર્તિશ	૧૧
શંભુલાલ સેવકરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
પ્રાણુજીવન સેવકરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
શીવપ્રસાદ સેવકરામ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
કાશીપ્રસાદ દુલભરામ.	દશાઈ	ગૃ. ૦	૧૧	૧૧
હરીભાઈ નરમિરામ.	મેહતા.	૧૧	કૃષ્ણાચંશ	૧૧
ગણુપરશાદ કેશવરામ.	શાસ્ત્રી	ભિ. ૦	હાર્તિશ	૧૧
દેવનારાયણ ભવનીશંકર.	ગોર	૧૧	ગાર્ગિશ	૧૧
રામનારાયણ ત્રીપ્તકલાલ.	મેહતા	ગૃ. ૦	કૃષ્ણાચંશ	૧૧
કાશીલાલ કુરુનંગમ.	ભટ	ભિ. ૦	હાર્તિશ	૧૧
રામશંકર ભવનીશંકર.	૧૧	૧૧	ભારદ્વાજ	૧૧
ડાહ અંદ્રહાસ શીવનારા-				
યણુની વી.	ઉપાધ્યાય	૧૧	હાર્તિશ	૧૧
મંછારામ અંબારામ.	ગોર	૧૧	ગાર્ગિશ.	૧૧
જેમતરામ શીવપ્રસાદ.	મેહતા	ગૃ. ૦	ભારદ્વાજ	૧૧
રામચંદ્ર મુળજી.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
રાયપ્રસાદ પ્રાણુલાલ.	જોશી	ભિ. ૦	કોડલિશ	૧૧
પાર્વતીય કર પ્રાણુલાલ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
બદવરાય ગણુપરશાદ.	૧૧	૧૧	૧૧	૧૧
સુરજપ્રસાદ રામપ્રસાદ.	મેહતા	ગૃ. ૦	૧૧	૧૧
પાર્વતીય કર હરપ્રસાદ.	જોશી	ભિ. ૦	પાઠર	૧૧
શીવપ્રસાદ અંદ્રપ્રસાદ.	મેહતા	ગૃ. ૦	કોડલીશ.	૧૧
કુલ નામાં ૧૦૩.				૧૧

પૂરવણી ઠ.

મોતાળા બ્રાહ્મણની ન્યાતમાં નામાંકિત અને પરાક્રમી
માણસો થઈ ગયાં તેઓની સંક્ષિપ્ત વાત.

માણસ માત્રમાં ગુણ દોષ હોય છે. કોઈ પણ સર્વ સંપન્ન નથી, તે તો એક ધર્મિજ છે. કેટલાએક કોઈ સારે ગુણે વખણાય છે અને કેટલાએક કોઈ નહારે દોષે વખણાય છે. પણ જ્યોત્સના સારે ગુણે વર્તે છે તે કીર્તિ પામે છે. સારા ગુણ કયા તે અત્રે વર્ણવવાની જરૂર નથી. પણ છોકરાંને સારે ગુણે તથા સોખતે વળગાડવાનું તેના વડીલોનું કર્તવ્ય-કર્મ છે. તેથી મ્હોટપણે વિદ્વાન, પરાક્રમી, પરમાર્થી, ઉદાર, બુદ્ધિવાન વગેરે થઈ પોતાનું તથા ખીજનું ભણું ચાલી કલ્યાણ કરવાને સમર્થ થાય છે. પોતાનું કલ્યાણ કરવાની ઈચ્છા તો સર્વ જગત્માત્રને છેજ, પણ ખીજનું કલ્યાણ કરવાની ઈચ્છા કરી તે પ્રમાણે ચાલનારા વિરલા આ જગત્માં, જે મોતાળા બ્રાહ્મણ એવા વિરલા થઈ ગયાં છે, તે વિષેજ સંક્ષેપે વિવેચન કરવાનો ઉદ્દેશ છે.

મોતાના પૂર્વેના પરાક્રમી માણસો.

આ વાર્તા નામાની યાદીની સાથે છપાવવાનો વિચાર હતો, પણ છાપતાં હરકત તથા પાતું મ્હોટું થઈ જઈ નકશા પેઠે વાળવું પડે, તેથી ફાટી જવાનો સંભવ વિશેષ ધારી બુદ્ધિજન પ્રકરણ કચું છે. પૂર્વેના મોતાળા બ્રાહ્મણો વેદ, શાસ્ત્ર, પુરાણ, જ્યોતિષ વૈદક વગેરે વિદ્યામાં કુશળ હતા. કોઈજ મેહતાગીરી કરતા, એવું પેહેલાં લખ્યું છે. પછીનાં શાસ્ત્રમાં કુશળ તે ભટ કહેવાયા. તે ભટ વિદ્યા પ્રકાશિત કરવા, દેશી રાજ્યો તથા ગૃહસ્થોના શહેરોમાં કમાવવા જતા, તે સતારા, પૂણા, હૈદરાબાદ, ચીનાપટ્ટણ વગેરે દેશી રાજ્યોમાં ઘણે દુર જતા,

જિવા હિંમતવાન હતા. તેઓમાં ભટ કુળના ભારદ્વાજ ગોત્રી શિવદત્ત આણંદભટ, તે ભવાનીશંકર મહેશ્વર તથા હરીકૃષ્ણ દયાનાથ, જીવણરામ મંછારામના દાદાના પીતા (જુઓ નામાની યાદી). તેમજ દયારામ શિવનાથ તથા મય્યાશંકર શિવનાથ (કાળાભટ) તેઓ પણ ભટનું ભણેલા, માટે ભટ કહેવાયા. પેહેલા ભારદ્વાજ ગોત્રી, તે પોતાની વિદ્યા, પરાક્રમ વગેરેથી સ્વરાજ્યમાં બહુ માન પામી રૂ ૩૦૦) નું વર્ષાસન વંશપરંપરા પેટા કરી રાજ્યની સત્ક મેળવી, પોતાના સ્વજનોને પણ તેમના સ્વરૂપે રાજાની નામાંકિત થયા. તે વર્ષાસન પૂજી સુધી તેનાં તથા ભોગવે છે.

બીજા માત્ર પોતાની આજીવીકા તથા નીકટ સંબંધીને હોજન આપનારા થયા. રાજ્ય તરફથી તેમના વંશજને કાંઈ વર્ષાસન કે બીજી પ્રાપ્તિ નથી.

જે જ્યોતિષમાં કુશળ, તેઓમાંનાં કેટલાંયક જ્યોતિષ વિદ્યાની કુશળતાને લીધે સ્વરાજ્યમાં કીર્તિ તથા નામના મેળવી પોતાના કુટુંબ વર્ગ, નિકટ સંબંધીને પરોપકાર કરી થયા. સનંદ મેળવી પોતાના વંશજને વર્ષાસન તથા બીજી પ્રાપ્તિ આપતા થયા. એ વતન રૂ ૬૫૦) થી ૩૦૦) સુધીનું છે. તેઓમાંનાં દવ્યાંકર વૃદ્ધા, તે નરભેરામ મણીશંકરના દાદા, તેમને રૂ ૩૦૦) વર્ષાસન વંશપરંપરા મળે છે. અને બીજા ભેટી દયારામ નથુરામ. તે બે પણ નરભેરામના દાદા, તેમને પણ સનંદ મળી વંશપરંપરા વર્ષાસન, રોકડ, જમીન, વગેરે થઈ આસરે રૂ ૧૨૫) દર વરસે મળે છે.

બીજા કેટલાંયક વેદાંગ, એટલે જ્યોતિષાદિ તથા કર્મકાંડમાં કુશળ હોઈ, રાજા, તેના કારભારી વગેરેને પ્રસન્ન કરી પોતાને તથા નિકટ સંબંધીઓને પરમાર્થ કરા તેમના અનુયાયીઓને હોજન આપતા થયા. તેમને સ્વરાજ્ય તરફથી ગામનું પ્રોહિતપણું મળ્યું. તેઓમાંના અથપિ કેટલાંયક ભોગવે છે અને કેટલાંયક નિર્વેશ પામી તેમના વારસો ભોગવે છે. તેઓ ઉપાધ્યાય કહેવાય છે, અને તેઓમાંના હાલમાં અમે, નરભેરામ રામશંકર, પરમાનંદ ઇચ્છારામ વગેરે ઉપાધ્યાય છે. એ શિવાય બીજા પણ એવા ગામ પ્રોહિત છે તેઓમાંના ચોરગામ બામણી ગામોના વામડોત વંશના, કૃષ્ણગોત્રીશ ગોત્રના છે. સમથાણ ગામ

મના પ્રજ્ઞા વંશના, જીવાભાઈ જગન્નાથ વગેરે છે. (ખરવાસા) જે મોતાની પાસે છે તેનાં હરલાલ શિવનારાયણ ઝોઝા પ્રોહિત. વરાડ ગામના ભાનુંકર પ્રભાશંકર, શિવશંકર નરભેરામ વગેરે વરાડીઆ વંશના છે. એને આશરે રૂ ૩૦૦-૪૦૦ ની પેદાશ દર વરસે છે. એ શિવાય મુંબઈમાં ગરૂડ પુરાણ વાંચવાનું વંશપરપરાથી વતન ભોગવે છે. તેને વ્યાસની અટક છે. તેમાં હાલ અંબારામ વિળચુરામ, ગણુપતીશંકર નરોત્તમ, નાથવરામ લંકારનાથ વગેરે છે. એમનું વિવેચન પાને ૬૧ જુઓ. એઓને આશરે રૂ ૪૦૦) દર વરસે છે. એ શિવાય ધરમપુરના રાજના પુરાણીને પુરાણીની અટક છે. તેઓમાના ઉત્તમરામ નાગેશ્વર તથા કાશીલાલ લાલભાઈ અને પુરુષોત્તમ ભોળાનાથ વગેરે છે. તેઓ વતન ભોગવે છે તેને દરેકને આશરે રૂ ૪૦-૫૦ દર વરસે મળે છે. મોતા ગામનાં ગ્રામ પ્રોહિતનું વતન જીવાભાઈ ગીરજશંકર તથા ભોળાનાથ તુળજરામ તથા રામપરાનું વતન પણ જીવાભાઈ ગીરજશંકર ભોગવે છે. ગ્રામપ્રોહિત ગામના બીજા ભિક્ષુકોને ઘણું આશરો આપતા અને હજી આપે છે. પરાણા ગામના પ્રાણશંકર મયારામ, તેનો નિર્વિશ થવાથી તેના વારસ ભોળાનાથ તુળજરામ ભોગવે છે.

વચમાં વચમાં ગામ તથા ચોકીની જકાતના ઇન્જરદાર કેટલાએક થયા, તેમાં દયાનાથ શુક્લ તથા હરનારાયણ શુક્લ, તે અનુક્રમે ગણુપ્રસાદ ધીરજરામ શુક્લના બાપના બાપ તથા બાપના કાકા, ઇન્જરદાર થઈ ગયા તેમણે, નાકેદાર તથા કારકુન, મેહેતા રાખી પોતાના તથા પારકી ન્યાતનાને આશરો આપી કામે લગાડ્યાથી તેઓ નામાંકિત થઈ ગયા છે.

ઉત્તમરામ નરભેરામના પીતા સરકારી નિશાળના મેહેતાજી હતા, તેમણે ધર્મના કામમાં બહુ ઉગારો કર્યો. તેમના દીકરા મછારામ નરભેરામ, જે કૃષ્ણલાલ મંછારામના પિતા, તે આસિસ્ટન્ટ આર્ચીએટલ ટ્રાન્સલેટર રૂ ૧૨૫)ના પગાર ઉપર નોકરીમાં હતા, તેમણે ઘણા લોકોનું ભણું કર્યું છે. સરકારી કામમાં લોકોને સલાહ તથા મદદ કરી સારો આશરો આપ્યો હતો તેમજ ઉત્તમરામ નરભેરામ

પોતે, જે આને હૃદયસ્તર હાઈસ્કુલના છે, તેમણે પણ સારું પરાક્રમ કરી સારે દરજ્જે ચઢી પોતાના ન્યાતીનાને તથા ખીલ ન્યાતીનાને આશરો આપી સારી કીર્તી મેળવી છે. છવાલાઈ ત્રીખકલાલ ઠાકોર, જે મામલતદાર થઈ હાલમાં પેનશન ઉપર છે તેમણે આત્મશ્રમથી પરાક્રમી થઈ પોતાના નિકટ સંબંધીઓને, ભાણજી વગેરેને આશરો આપી નામના મેળવી છે, તે ભાણજીઓમાંનો રામચંદ્ર ઇચ્છારામ વ્યાસ મામલતદારી ઉપર છે, અને પોતાની રીતભાત તથા વિવેક વિચારથી સ્તુતિપાત્ર થયા છે.

હવે અમારે વિષે મારી કલમે લખવાથી આત્મસ્તુતિ તથા સ્વાભિમાન લેખાય, માટે મારું જન્મચરિત્ર કોઈ ખીલે લખે એમ હું ઇચ્છું છું, તે ઉપરથી મારા દર્શીઓને તથા વિશેષે કરીને ન્યાતીનાઓને યોધ મળી સ્વાશ્રય ઉપર ભાવના થઈ નિરિચ્છપણે પરોપકાર કરવાની વાસના થઈ નિરંતર પાઠ કરી દાખલો લેવાની ઉમેદ થાય.

પહેલે મેં કહ્યું છે જે પરોપકાર કરવાની બુદ્ધિ રાખી ઉજેન આપવું તેજ ખરું ક્રમ અને એવા પરોપકારી થઈ પરાક્રમ કર્યાથી નામના મેળવી હોય તેવા વીરલા પુરૂષ થોડાજ હોય છે.

એ રીતે મોતાના મોતાળા પરાક્રમી પુરૂષોની વાત તપ્પી છે. હવે ઓરપાડ તથા સરસનાઓની સંક્ષેપે લખવામાં આવે છે.

મોતા, ઓરપાડ તથા સરસના.

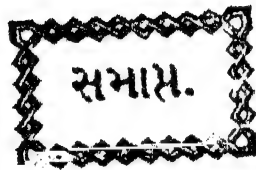
ન્યોતિષ શાસ્ત્રના ધંધામાં ફળ ખડું નહીં મળવાનું^૧ દીઠાથી મોતાળા પ્રાણીઓ, જેઓ ગણિત શાસ્ત્રમાં કુશળ હતા, તેઓ મને ૧૮૨૬-૧૮૪૦ સુધી ફેળવણીઆતું તે વખતે નવું નીકળ્યું હતું તેમાં રૂ. ૫) ને પગારે સરકારી નિશાળખાતામાં પ્રવેશ કરતા થઈ, નિશાળના મેહેતાઈ થયા. તેમાં ઉપર લખેલા નરભેરામ મેહેતાઈ વગેરે મોતા કસ્બાનાં ૧૫ મેહેતાઈઓ તથા ઓરપાડ સરસના ૭-૮ ગુજરાતની મથમ ૨૮ નિશાળોમાં મેહેતાઈ નીમાઈ લોકોને લેખન, વાંચન, ગણિત, ભૂગોળ, ખગોળ, ઇતિહાસ વગેરે વિદ્યાશાસ્ત્ર શિખવવા લાગ્યા.

તેઓમાં હરજીવન મુકુંદરામના બાપ કાકા વગેરે હતા. તેઓ સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થનાં કામમાં નામાંકિત થઇ ગયા છે. તેઓનાં ભણાવેલા ફેટલાએક તળાટી, કારકુન, શીરસ્તેદાર, ચીટનીસ, મામલતદાર, ફીન્દાર, મુનસફ, ડેપ્યુટી, હેડમાસ્તર, થાણુદાર વગેરેના અધિકારી થઇને મોટા નામાંકિત મોતાળા પ્રાણીઓ થઇ ગયા છે, અને હજી યાચ છે અને થશે એવી આશા છે.

તેઓમાં ગોવિંદરામના પીતા મેહેતા ભવાનીપ્રસાદ હરપ્રસાદ, જલદવાયના પીતા જગન્નાથ ડાહ્યાભાઈ, ઊત્તમરામ ગણપ્રસાદ, મયારામ દુર્લભરામ જેનો નિર્વેશ થયો છે. સૂરજરામ ઉમેદરામ મામલતદાર, હરપ્રસાદ ગણપ્રસાદ સ્ટાંપવેંડર, તે સૂરજપ્રસાદ કાશીપ્રસાદના કાકા, મનસુખરામ પ્રાણજીવન લાલા તે મોહોબતરાયના પીતા, લક્ષ્મીનારાયણ શિવનારાયણ તે માણીશંકરના પીતા એઓ મોતા ઝોરપાડા સરસમાં થઇ ગયા છે.

એ શિવાય લાલા રામશેવક તે દયાશંકર લાલાજીના દાદા, એઓ દિલ્હીના મુગલાઈ બાદશાહના વખતમાં ત્યાં કારભાર કરી સુરતન નવાબ સાહેબના દીવાન થઈ સુરત આવ્યા હતા અને સુરતમાં રથનાથ પરામાં ઘર કરી રહ્યા હતા. તે શેરીને આજે પણ મોતાળા શેરી કહે છે. ફેટલાએક દેશાઈ સારા પરોપકારી, પ્રણયમાં કામ કરી નામાંકિત થઇ ગયા, તેઓમાં શ્રી વલ્લભ દેશાઈ તે સેવકરામ ગોપીલાઈના દાદા, તેને કંદરામા, પાલણપુર વગેરે ઝોરપાડા પ્રગણના ગામમાં દેશાઈગીરી મળેલી તે હજી તેનાં વંશમાં ચાલે છે. રાજનરામ દેશાઈ, તે ચંદ્રપ્રસાદ પ્રાણજીવનના દાદા તેણે પણ વાદીલા ગામની દેશાઈગીરી મેળવી તે તેનાં વંશ આજે ભોગવે છે. તે તથા બીજાઓએ આશ્રિત પ્રાણીઓ વગેરેને જમીન, વર્ષાસન, દેવ પૂજા, છત્યાદિ પરોપકારાર્થે પ્રણયનાં કામો કરી નામના મેળવી છે. સુખાનંદ તે સરસના ચંદ્રપ્રસાદ, હરપ્રસાદના દાદા તે વેણીપ્રસાદના દાદા, જ્યોતિષમાં પ્રથમ દુશળ થઇ ભવિષ્ય વાણી પેશવા સરકારને કહી તે ફળી, તેથી તેને ડેલી ગામ જગીરીમાં મળ્યું, તે તેના વંશજ ભોગવે છે. એવા નામાંકિત ઘણા થઈ ગયા છે.

પ્રથમ મોતાળા પ્રાક્ષણો અંગ્રેજ સરકારના રાજ્યમાં તળાટી, કારકુન થયા પછીજ બીજી ન્યાતના થવા લાગ્યા. હાલ વિદ્યાવૃદ્ધી ખડું થયાથી ભણવાના કામમાં પાછળ પડી જઈ મોતાળા પ્રાક્ષણ પાછળ પડી ગયા છે, માટે તેમણે પોતાની તેજસ્વી કળા જરૂરી રાખવા તથા તેમાં વૃદ્ધીગત પામવા વિદ્યા, કળા, કૌશલ્યના મોટા ઉદ્યોગ અને દ્રવ્યોપાદન થાય તથા તે સંચય કરી તેની વ્યવસ્થા કરવામાં પડવું જોઈએ. વૈભવ કરવાનું સાધન તથા નામના મેળવવાનું તથા દ્રવ્ય સંપાદન કરવાનું એજ મુખ્યત્વે છે; એ નિશ્ચે માનવું. અને તેમ થયે પરોપકાર કરવામાં તથા વિદ્યાવૃદ્ધિ કરવામાં ચિત્ત યગડી કાર્યિક, વાચિક, માનસિક કર્મોથી પરોપકાર ઘડાઇ અનાયાસે દેશની ઉન્નતિ થાય એવા ઉપાય ચોજવા.

મોતાળા બ્રાહ્મણ કથા પુસ્તકના અગાઉથી

ધરાક થનાર ઊદાર ગૃહસ્થોનાં

નામોની યાદી.

ધરાકનાં નામ.	પ્રત.	રહેવાનું ઠેકાણું.
બાળકૃષ્ણ જદુરામ	૨૫	ઘોળા.
કાશીપ્રશાદ રામપ્રશાદ દેશાઈ	૮	ભરૂચ.
બાળકૃષ્ણ જદુરામ ભટ્ટ	૫	મુંબઈ.
પ્રાણગોવિંદ શિવપ્રશાદ મેહતા	૫	”
માણેકલાલ ધીરજરામ અધ્યારૂ	૪	”
ગણપ્રશાદ ભાનુશંકર	૪	”
વેણીપ્રશાદ હીમતરામ દેશાઈ	૩	”
જગન્નાથ જીવાણરામ ભટ્ટ	૩	વઢવાણ.
નારૂશંકર પ્રાણજીવન	૨	મુંબઈ.
કાશીલાલ લાલભાઈ પુરાણી	૨	”
મોહન ઊત્તમરામ શુક્લ	૨	”
જમ્નેતરામ દયાનાથ	૨	”
પરમાનંદ કુશળરામ	૨	”
વસંતલાલ જીવાણરામ ભટ્ટ	૨	”
કાશીશંકર હરલાલ	૨	”
જનમેતરામ જીવાણરામ રૂશી	૨	”
નવનીતરામ હરીકૃષ્ણ ભટ્ટ	૨	”
ગણપ્રશાદ ધીરજરામ શુક્લ	૨	”
રામચંદ્ર ભવાનીશંકર જ્ઞેશી	૨	”
લખમીરામ કુરુણાશંકર તથા અંબેલાલ.		
જગન્નાથ	૨	”
ધીરજરામ ભાનુશંકર	૨	”
કૃષ્ણલાલ ભોળાનાથ જ્ઞેશી	૨	”
શીવપ્રશાદ હરનાથ અધ્યારૂ	૨	”
મનસુખરામ પ્રાણજીવન પટેલ	૨	રાજકોટ.
છોટેલાલ પ્રાણજીવન દેશાઈ	૨	આરપાડ.

ધરાકનાં નામ.	પ્રત.	રહેવાનું ઠેકાણું.
મનસુખરામ દયારાંકર લાલાજી	૧	મુંબઈ.
ત્રીકમરાય મનસુખરામ	૧	૩૩
વલ્લભરામ મયારામ	૧	૩૩
લક્ષ્મીનારાયણ શીવનારાયણ શુક્લ	૧	૩૩
ધીરજરામ શેવકરામ	૧	૩૩
દલપતરામ મનસુખરામ મેહેતા	૧	૩૩
નારૈશંકર દલપતરામ મેહેતા	૧	૩૩
પ્રાણશંકર નાગેશ્વર	૧	૩૩
શિવશંકર પ્રેમાનંદ	૧	૩૩
ઉમેદરામ નરભેરામ	૧	૩૩
ભવાનીશંકર દયારામ ભટ્ટ	૧	૩૩
ગોવિંદરામ ભવાનીશંકર	૧	૩૩
જનમેતરામ રામગોવિંદ ભટ્ટ	૧	૩૩
હરગોવંદ દયારામ પુરાણી	૧	૩૩
જેકૃષ્ણ દીનાનાથ અધ્યારૂ	૧	૩૩
શંકરલાલ કેશવરામ	૧	૩૩
રામકૃષ્ણ ગોવિંદરામ	૧	૩૩
સદાશીવ વિશ્વનાથ ભટ્ટ	૧	૩૩
હીરાલાલ રમાનંદ શુક્લ	૧	૩૩
માધવરામ નરભેરામ ભટ્ટ	૧	૩૩
ગિમેદરામ લાલભાઈ પટેલ	૧	૩૩
શીવપ્રશાદ ધીરજરામ પટેલ	૧	૩૩
રામકૃષ્ણ જીવણરામ રૂશી	૧	૩૩
ભવાનીપ્રશાદ જીવણરામ રૂશી	૧	૩૩
હરગોવંદ સદાશંકર	૧	૩૩
કેશવરામ ભવાનીશંકર ભટ્ટ	૧	૩૩
પ્રાણગોવિંદ અંબારામ	૧	૩૩
હરીકૃષ્ણ ભવાનીશંકર ભટ્ટ	૧	૩૩
શિવશંકર વેણીરામ	૧	૩૩
હરીલાલ પ્રાણલાલ રૂશી	૧	૩૩
રામપ્રશાદ પ્રાણલાલ	૧	૩૩
અંકુલાલ પ્રાણશંકર	૧	૩૩

(શરણનાં)

ધરાકર્તા નામ.	પ્રત.	રહેવાનું ઠેકાણું.
ચંદુલાલ રામપ્રસાદ	૧	મુંબઈ.
ધીરજલાલ શંકરલાલ મેહતા	૧	”
નારૂશંકર કેશવરામ	૧	”
પ્રાણજીવન સેવકરામ ભટ્ટ	૧	”
ગણપ્રસાદ રામશંકર	૧	”
સૂરજપ્રસાદ રામપ્રસાદ મેહતા	૧	”
પાર્વતીશંકર હરપ્રસાદ	૧	”
ગીરજશંકર નરભેરામ	૧	”
નાનાભાઈ દેવશંકર ગોર	૧	”
નારૂશંકર શિવપ્રસાદ	૧	”
નરભેરામ હરીભાઈ મેહતા	૧	”
કાશીશંકર ઇચ્છાશંકર પંડિત	૧	”
શિવપ્રસાદ જેશંકર ભટ્ટ	૧	”
સદાશિવ અંબારામ મેહતા	૧	”
અમથારામ હરીશંકર જોશી	૧	”
આણંદરાવ દીનાનાથ અંબાર	૧	”
ભવાનીપ્રસાદ હરનારાણ શ્રીમંત	૧	”
ચિંતામણી જગંનાથ	૧	”
કાશીલાલ મીઠાલાલ	૧	”
જેશંકર પ્રાણશંકર શુક્લ	૧	”
ચંદુલાલ હીમતરામ	૧	”
બાકુબજા પ્રાણજીવન જોશી	૧	મોતા.
F. S. P. LELY Esquire.	૨	Surat Collector.
J. GIBBS Esquire	૧	Police Supdt.
ઉમેદરામ ભાનુશંકર	૨	નવસારી સ્ટેશન.
પ્રરમાનંદ રામચંદ્ર પટેલ	૩	ભરૂચ કસ્ટમ.
મુકંદરામ હરપ્રસાદ મેહતા	૧	મુંબઈ.
દયાશંકર લાલાજી રામશેવક	૧	ઓરપાડ.
રાવસાહેબ રામચંદ્ર ઇંછારામ	૨	ધોધા મામલતદાર.
દલપતરામ જગંનાથ	૧	મુંબઈ.
કૃષ્ણલાલ મંછારામ મેહતા	૧	”
નારૂશંકર ભાઈ મેહતા	૧	”

ધરાકનાં નામ.	પ્રત.	રહેવાનું ઠેકાણું.
ચંદુલાલ ભવાનીપ્રશાદ	૧	મુંબઇ.
ગોપીનાથ લક્ષ્મીરામ ભટ્ટ	૧	”
વેણીપ્રશાદ વિશ્વનાથ	૧	હેંડાણું.
ઉત્તમરામ નાગેશ્વર પુરાણી	૧	મુંબઇ.
ખાળકૃષ્ણ ચીંતામણી ભટ્ટ	૨	માતા.
નરોત્તમ રામનાથ મેહેતા	૧	”
હીમતરામ ત્રીબક્નાથ અધ્યાર	૧	”
રામચંદ્ર જીવાભાઈ	૧	”
પટેલ હરગોવંદ જીવાભાઈ	૧	”
પ્રાણશંકર મૂળજી મેહેતાજી	૧	”
નારૈશંકર હરીદત	૧	”
કેશવલાલ દલપતરામ	૧	”
કેશવરામ ભીખાભાઈ પટેલ	૨	”
જ્ઞેશી પ્રાણજીવન મણીશંકર	૨	કરાંવી.
મયાશંકર હરીશંકર ગોર	૧	ચારપાટ.
મનસુખરામ પ્રાણજીવન લાલા	૧	”
પ્રાણશંકર ભવાનીપ્રશાદ દેશાઈ	૧	”
શેવકરામ અંબેલાલ	૧	”
શિવપ્રશાદ અંબેલાલ	૧	”
જમીએતરામ ભવાનીપ્રશાદ	૧	”
મનસુખરામ ગોપીભાઈ દેશાઈ	૧	”
દેવપ્રશાદ ચંદુભાઈ	૧	”
હરગોવન પ્રાણજીવન	૧	”
હાદ્યાભાઈ જીવાભાઈ	૧	”
ઉમેદરામ વિઠ્ઠલરામ	૧	”
દલપતરામ ઉમેદરામ	૧	”
ભીખાભાઈ ભવાનીશંકર	૧	”
હરપ્રશાદ ગણપ્રશાદ દેશાઈ	૧	”
વેણીપ્રશાદ તાપીપ્રશાદ દેશાઈ	૧	”
શેવકરામ અંબારામ	૧	”
ત્રીકમરાય સદાશિવ વાલીઆ	૧	”
સદાશિવ હરીભાઈ ભટ્ટ	૧	”

ધરાકના નામ.	પ્રત.	રહેવાનું ઠેકાણું.
ફલ્લભરામ નાનાભાઈ વાલીઆ	૧	ઝોરપાડ.
ઊમેદરામ કાશીરામ ઉપાધ્યા	૧	”
નરભેરામ માણીશંકર જ્ઞેશી	૧	નવસારી.
માણીશંકર વિઠ્ઠલરામ વૈદ્ય	૧	”
રાણછોડજી ઊમેદરામ વ્યાસ	૧	”
ભવાનીશંકર રામનાથ શુક્લ	૧	સરસ.
પરમાનંદ વલ્લભરામ	૧	મોતા.
અંબારામ ઈચ્છાશંકર શુક્લ	૧	”
જીવાભાઈ ત્રંબકલાલ ઠાકોર	૧	”
રમાનંદ ભવાનીશંકર ભટ્ટ	૧	”
પરમાનંદ કાશીરામ	૧	”
જેકુંભજી નરભેરામ	૧	”
હરીલાલ વલ્લભરામ	૧	વડાદરા. મેમદાખાદ. ગુ- જરાતશાળા પત્રના માણ મ્યાનેજર.
ગાણપતરામ ગૌરીશંકર શાસ્ત્રી	૫	અમદાખાદ ડોચુટી ઈ- ન્સ્પેક્ટર.
રેવાશંકર અંબારામ	૨	આસિસ્ટન્ટ ”
ભાઈશંકર કાશીરામ મેહેતાજી	૧	અમદાખાદ.
તાપીશંકર માણીશંકર દવે	૧	” પ્રાંચસ્કુલ.
ભગવાનલાલ હરીભાઈ	૧	” નં ૦ ૨ ના મે
પરશોત્તમ ઈચ્છારામ	૨	” રેવીન્યુકમી- શનરની આફીસ.
ઊત્તમરામ નરભેરામ	૮	હેડમાસ્ટર હાઈસ્કુલ સુર૦
કુરૂજીરામ હરીભાઈ	૧	સુરત.
અર્જુનલાલ જમ્બેતરામ મેહેતા	૧	ભાવનગર ટેલીગ્રાફ સુ- પરીનટેડેટ આફીસ.
હરપ્રશાદ વેણીપ્રશાદ	૧	જહાગીરદાર સરસ.
નાનાભાઈ દયાશંકર	૧	સરસ.
માણીજીવન ઈચ્છારામ	૧	”
જમ્બેતરામ કેશવરામ	૧	”
હરીશંકર નરભેરામ	૧	”

ધરાકના નામ.	પ્રત.	રહેવાનું ડેમણું.
શીવપ્રશાદ ઊમેદરામ...	૧	સરસ.
ઊમીઆંશંકર મયાંશંકર	૧	૫૫
શીવપ્રશાદ ચંદ્રપ્રશાદ	૧	૫૫
પ્રાણજીવન કાશીશંકર	૧	૫૫
જમીએતરામ નાનાભાઈ	૧	૫૫
લાલશંકર શીવપ્રશાદ	૧	૫૫

કુલ પ્રત ૨૪૧.

(૧૦૮)

શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ઠ.	ઝાળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭	૮	વસ્તીના સ્થાન	વસ્તીનાં ખીજાં સ્થાન
૧૭	૪	પૈસટકે	પૈસેટકે
૧૧	૯	સરકાર	સરકારી
૧૧	૯	નાકર	નોકરી
૧૧	૧૦	ગરસ	ગરાસ
૧૧	૧૯	સંસ્કાર	સંસ્કાર
૧૧		અભિચર્યા વસ્થ	અભિચર્યાવસ્થા
૧૧		ભાઈ ભાઈ	ભાઈ ભાઈ
૨૮		મકરણ ૫ મું.	મકરણ ૮ મું.
૬૫		પૂરવાણી ગ.	પૂરવાણી ઘ.
૭૪		પૂરવાણી જ્ઞ.	પૂરવાણી છ.
૭૮		પૂરવાણી ટ.	પૂરવાણી જ.
૭૯		પૂરવાણી છ.	પૂરવાણી જ્ઞ.

